

בג"ץ 5819/24
בג"ץ 27156-08-24
בג"ץ 55368-08-24
קבוע: 12.4.26

בבית המשפט העליון
בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

1. התנועה למען איכות השלטון בישראל
2. פורום חומת מגן לדמוקרטיה
ע"י ב"כ עוה"ד ד"ר אליעד שרגא ואח'
מרחוב יפו 208 ירושלים, ת"ד 36054, 9136001
טל': 02-50000073; פקס: 02-50000076

העותרים בבג"ץ 5819/24

ישראל חופשית
ע"י ב"כ עוה"ד חגי קלעי ואח'
מרחוב מזא"ה 22 תל אביב-יפו
טל': 03-9070770; פקס: 03-9070771
דוא"ל: office@kalai-rosen.com

העותרת בבג"ץ 27156-08-24

1. רותם סיון-הופמן
2. מיכל הדס
3. עפרי דון-טופילד
4. נעמה גלבר
5. דלית כסלו-ספקטור
6. טל סיון-צפורין
העומדות בראש תנועת "אמא ערה"
ע"י ב"כ עוה"ד גלעד ברנע
מרח' קומפורט 11/21, תל אביב-יפו, 6694924
טל': 03-6135135; פקס: 03-6135135
דוא"ל: gilad_b@netvision.net.il

העותרות בבג"ץ 55368-08-24

נ ג ד

1. שר הביטחון
2. ממשלת ישראל
3. ראש המטה הכללי
4. ראש אגף כוח אדם בצה"ל
5. מפקד יחידת תכנון וכח אדם באכ"א
6. הפרקליטה הצבאית הראשית
7. היועצת המשפטית לממשלה
8. שר החינוך
באמצעות פרקליטות המדינה
משרד המשפטים, ירושלים
טלפון: 073-3925590; פקס: 02-6467011
9. איחוד הישיבות באר"י
ע"י ב"כ עוה"ד שמואל הורביץ
טל': 02-5020565; פקס: 02-5000462

המשיבים בבג"ץ 5819/24

1. מפקדת מיטב
 2. ראש המטה הכללי
 3. ראש אגף כוח אדם בצה"ל
 4. רח"ט תכנון ומנהל כוח אדם באכ"א
 5. הפרקליט הצבאי הראשי
 6. שר הביטחון
 7. היועץ המשפטי למערכת הביטחון
- באמצעות פרקליטות המדינה
 משרד המשפטים, ירושלים
 טלפון: 073-3925590; פקס: 02-6467011
8. איחוד הישיבות באר"י
- ע"י ב"כ עוה"ד שמואל הורביץ
 טל': 02-5020565; פקס: 02-5000462

המשיבים בבג"ץ 27156-08-24

1. ממשלת ישראל
 2. צבא ההגנה לישראל
 3. שר הביטחון
 4. ראש המטה הכללי
 5. ראש אגף כח אדם
 6. היועצת המשפטית לממשלה
- באמצעות פרקליטות המדינה
 משרד המשפטים, ירושלים
 טלפון: 073-3925590; פקס: 02-6467011
7. איחוד הישיבות באר"י
- ע"י ב"כ עוה"ד שמואל הורביץ
 טל': 02-5020565; פקס: 02-5000462

המשיבים בבג"ץ 55368-08-24

הודעת עדכון מטעם המשיבים 6-1

1. בהתאם להחלטת בית המשפט הנכבד מיום 1.3.26 ולארכות שהתבקשו, מתכבדים המשיבים 6-1 (להלן: **המשיבים**) להגיש הודעת עדכון מטעמם.
 יצוין, כי מטעם מזכיר הממשלה נמסר לפרקליטות המדינה מסמך, אשר כותרתו היא "הודעת עדכון מטעם הממשלה בבג"ץ 5819/24 ואח", והוא מצורף להודעת עדכון זו ומסומן א'.
2. בראשית הדברים, המשיבים ישובו וידגישו כי נקודת המוצא לדברים שיפורטו להלן היא החובה המוטלת על המשיבים לנקוט צעדי אכיפה אישיים אפקטיביים כלפי מי שהוצאו להם צווי גיוס ולא התייצבו בהתאם, תוך אכיפה שוויונית של חובת הגיוס כלפי חייבי הגיוס מכלל הציבור. חובה הנובעת מהוראות החוק, ממחויבות המדינה לצמצם את הפגיעה בשוויון ולהגדיל את השוויון בנטל המוטל על כתפי המשרתים ומהצורך הבטחוני המובהק והדחוף בהגדלת שורות הצבא הסדיר. זאת, הן באמצעות נקיטה בהליכים פליליים, הן באמצעות הימנעות מהטבות הניתנות בקשר ישיר או עקיף להשתמטות מחובת הגיוס; והן באמצעות גיבוש מדיניות אכיפה ממשלתית אפקטיבית, שוויונית ומידתית, שכוללת נקיטה בצעדים משמעותיים במישור הכלכלי-אזרחי ביחס למשתמטים, שרכיביה יעמדו בעקרונות שנקבעו ביחס לצעדים אלה בפסק הדין שניתן בעתירות שבכותרת.

3. בהתאם לנקודת מוצא זו, וכפי שפורט במסגרת הודעת העדכון מיום 24.2.26 שהגישו המשיבים, פועלים גורמי צה"ל מזה זמן רב לאכיפת חובת השירות בצה"ל גם על בני הציבור החרדי, באמצעות המשך מימוש תכנית הגיוס והגברת האכיפה ביחס לבני הציבור החרדי, שגובשה על-ידי רשויות הצבא.

בתוך כך הושלמה לפני מספר חודשים באופן מדורג הוצאתם צווי התייצבות להשלמת הליכים הנדרשים לגיוס, כלפי כלל חייבי גיוס בני הציבור החרדי, מהלך שמאפשר לנקוט בהמשך באכיפה השוויונית. לאחר הוצאת צווי התייצבות לכלל בני הקבוצה כאמור, החלה "שרשרת הגיוס", אשר קוצרה, בהתאם לעבודת מטה שנעשתה בהקשר זה, ובחלוף הזמן גדל באופן משמעותי מספרם של חבי הגיוס, עמם מוצה תהליך הקריאה לשירות, ורבים מהם הוגדרו כמשתמטים. לאחר הכרזה על מעמד משתמט, ניתן לנקוט בצעדי אכיפה אישיים כלפי הפרט לשם אכיפת חובת השירות הצבאי, בכלים המצויים בידי רשויות הצבא, לרבות באמצעות ביצוע מעצרים במעברי הגבול השונים ומניעת יציאה מהארץ, וכן ביצוע פעולות אכיפה ומעצר יזומות בסביבה אזרחית, בכפוף לתיאום עם משטרת ישראל.

4. להערכת גורמי הצבא, בהתאם לכללי הספירה שהיו נהוגים טרם פקיעת ג'1 לחוק, סך המתגייסים בני הציבור החרדי לצה"ל בחציון הראשון לשנת הגיוס 2025 (1.7.25-31.12.25), עמד על 1,866. לעמדת גורמי הצבא, נתון זה מלמד על עלייה מוערכת של כ-50% במספר המתגייסים ביחס לחציון המקביל בשנת הגיוס 2024.

יודגש, כי מגמת העלייה בנתוני המתגייסים עודנה רחוקה מלהלוס את צרכי הצבא העדכניים ואת הן מבחינת מספר המתגייסים, הן מבחינת קצב הגיוס, והן מבחינת ההתאמה לשיבוץ ביחידות הקצה, כמו גם את ערך השוויון. על כן קיימת חשיבות בהרחבת כלל הפעילות שהניבה את הגידול האמור, בתוכה ניתן למנות את הפעולות המשמעותיות שביצע צה"ל בתחום מאמצי הרתימה, החשיפה, וכינון מסלולי שירות ייעודיים יש מאין, וכן את המוטיבציה של אלו שבחרו להתגייס לצה"ל ולמלא את חובתם בתקופה זאת.

בנוסף, קיימת חשיבות בהגברת השימוש באמצעי האכיפה וטיובם, בדגש על צעדי אכיפה אישיים. כמו כן, נדרש כי המדינה והממשלה כמובן יפעלו למניעת הטבות הניתנות בקשר ישיר או עקיף להשתמטות מחובת הגיוס ויגבשו ללא דיחוי מדיניות אכיפה אפקטיבית, שתביא למיצוי השימוש בכלים ובסנקציות כלכליות, ביניהן שלילת הטבות אישיות-כלכליות, אשר להערכת גורמי המקצוע במשרד האוצר צפויה להיות להם השפעה משמעותית במיוחד על היקף המתגייסים בקרב הציבור החרדי. להערכת גורמים אלה, השילוב בין צעדי האכיפה לשלילת הטבות כלכליות צפוי להגביר את התמריץ להתגייס, כמו גם את ההרתעה מפני השתמטות, ויובילו להגדלה נוספת במספר המתגייסים.

5. בהקשר זה, נבקש לעמוד על מספר מהלכים חקיקתיים ופרלמנטריים, שאינם מתיישבים עם פסיקתו של בית המשפט הנכבד ועם הצורך להיאבק בתופעת ההשתמטות מחובת השירות הצבאי ולהגביר את הגיוס של כוח אדם סדיר לצה"ל:

ראשית, הדיונים בכנסת בעניין "חוק הגיוס", אשר לעמדת גורמי המקצוע, מייצרים ציפייה בקרב האוכלוסייה החרדית להסדר קבע שיפטור אותם מחובת השירות מחד ומהסנקציות האישיות החלות כיום מאידך. ציפייה זו מביאה לתמריץ שלילי לגיוס במצב הנוכחי וכך מצננת את ההשפעה של הסנקציות הקיימות. העלייה המשמעותית במספרי הגיוס, חרף הציפייה לחוק שיעגן פטור מגיוס, ממחישה את החשיבות והאפקטיביות של סנקציות אישיות להגדלת מספר המתגייסים לצה"ל.

כפי שהובהר על ידי היועצת המשפטית לממשלה, בחוות דעת מטעמה שהוגשה לוועדת חוץ וביטחון של הכנסת ביחס לנוסח האחרון שפורסם להצעת החוק, החקיקה המוצעת לא תקדם את השוויון בנטל, אלא תנציח את אי-השוויון, ואף תגרום למוטיבציות הפוכות, שכן היא כוללת החזרה מיידיית של תשלומים והטבות, שכבר נשללו, לתלמידי הישיבות.

שנית, נבקש לעדכן, כי על פי סדר היום לשיבת הכנסת הקבועה להיום, 30.3.26, עתידה לעלות להצבעה הצעת חוק מטעם הממשלה בקריאה השנייה והשלישית, בעניין חוק שירות לאומי אזרחי (תיקון מס' 9), התשפ"ו-2026. על פי הצעת החוק, יוארך בפעם החמישית מאז פקיעת פרק ג'1 מסלול שירות לאומי-אזרחי הקבוע בחוק זה, הפעם עד ליום 31.8.26.

בעניינה של חקיקה זו תלויה ועומדת בפני בית המשפט הנכבד עתירה – בג"ץ 59549-12-25 **ישראל חופשית נ' מפקדת מיטב ואח'**. במסגרת תגובת המדינה שהוגשה ביום 26.3.26 הובהר כי לעמדת המדינה אין מקום להאריך את תוקפו של החוק. זאת, בין היתר מאחר שמדובר במסלול שירות חלופי ייחודי, הפתוח לגברים בני הציבור החרדי בלבד, ששירותם נדחה בהתאם להוראת פרק ג'1, המאפשר את הצטרפותם של חבי גיוס שכבר קיבלו צו התייצבות להשלמת הליכים לקראת שירות צבאי, תוך קבלת פטור למעשה משירות צבאי עם השלמת מסלול המאפשר שירות קצר יותר; בתנאים קלים יותר; ואשר אינו כרוך בנשיאה בנטל השירות הצבאי. מצב דברים זה מקים פגיעה קשה בשוויון.

על כן, לעמדת המדינה, וכפי שפורט במסגרת תגובת המדינה לעתירת השירות הלאומי-אזרחי, לא ניתן להוסיף ולהאריך את תוקפו של החוק.

בשים לב למועד פקיעתו של החוק, החל ביום 31.3.26, ולכוונה להאריך את תוקפו, אשר כאמור, עתיד לבוא לקריאה שנייה ושלישית עוד היום, ביקשו המשיבים בעתירת השירות הלאומי-אזרחי מבית המשפט הנכבד להורות על מתן צו ביניים אשר ימנע את הארכתו של החוק. ככל שיוארך החוק על ידי הכנסת, חרף עמדת הייעוץ המשפטי לממשלה המתנגדת לכך, התבקש בית המשפט הנכבד להוציא צו ביניים אשר ימנע את כניסתו של החוק לתוקף, במובן זה שלא יתאפשר למי שקיבל צו קריאה להתייצבות לשירות צבאי להתחיל במסלול של שירות לאומי-אזרחי מכוח החוק.

שלישית, נבקש לעדכן, כי בלילה שבין 29.3.26 לבין 30.3.26 אושרה הצעת חוק התקציב לשנת 2026 במליאת הכנסת. במהלך ההצבעה אושרו הסתייגויות שמשמעותן היא שכספים שהוקצו ליישום הסכמים פוליטיים, לרבות ביחס למוסדות התורניים ולנוער חרדי נושר, אליהן מתייחסת, בין היתר, הודעת עדכון זו, יועברו לתכנית התקציבית הרלבנטית במשרד החינוך ולא ישמרו בתכנית רזרבה ייעודית.

המשמעות המעשית של הדברים היא כי שכל שתקבל חוות דעת שתאפשר את הקצאת הכספים בפועל, לא יידרש אישור ועדת הכספים להעברה התקציבית בהתאם להוראות חוק יסודות התקציב (שכן הכסף כבר יימצא בתכנית הרלוונטית). עוד יוער, כי גורמי המקצוע הונחו לפעול בהתאם להנחיית היועצת ולהחלטת הממשלה ועל כן בשלב זה הסכומים האמורים לא יועברו לתקנות התקציביות הרלבנטיות. זאת, אף שטרם התקבלה בעניינם חוות דעת משפטית ומקצועית כנדרש לפי הנחיית היועצת המשפטית לממשלה 1.1801 בדבר יישום הסכמים פוליטיים בעלי משמעות תקציבית (דרישה שגם קבועה בהחלטת ממשלה 3971); וביחס למוסדות התורניים גם לא אושרו המנגנונים שנדרשו לפי החלטת הממשלה האמורה. אישור ההסתייגויות באופן האמור, קרי, ללא חוות דעת משפטיות ומקצועיות, מהווה על פני הדברים ניסיון להתגבר על מהלכים שננקטו ליישום פסק הדין בעניין הגיוס, וכן על פסקי דין קשורים נוספים הנוגעים למתן הטבות למשתמטים מגיוס, וכן על הנחיית היועצת המשפטית לממשלה, שנועדה להבטיח את תקינות העברת הכספים המיועדים ליישום הסכמים פוליטיים.

תמצית הרקע להודעה דנן

6. נקודת המוצא לענייננו, המבוססת על פסק הדין שניתן בעתירות שבכותרת ביום 19.11.26, על-ידי הרכב מורחב של בית המשפט הנכבד (להלן: **פסק הדין**). כזכור, עניינו של פסק הדין בדרישה לאכיפת חובת הגיוס לצה"ל על בני הציבור החרדי, על רקע פקיעתו של פרק ג'1 לחוק שירות ביטחון [נוסח משולב], תשמ"ו-1986 (להלן גם: **חוק שירות ביטחון**), כפי שנקבע בפסק הדין בבג"ץ 6198/23.

פסק הדין קבע כי דין העתירות בעיקרו של דבר – להתקבל.

7. במסגרת פסק הדין ניתן צו מוחלט המחייב את גורמי המדינה לנקוט פעולות משמעותיות לאכיפת חובת הגיוס באופן שוויוני, בין היתר באמצעות הליכים פליליים אפקטיביים. בהתייחס להליכי האכיפה הפליליים ציין בית המשפט הנכבד כי אכן הושקה תכנית גיוס ואכיפה צבאית לגיוס בני החברה החרדית ובוצעו פעולות אכיפה מסוימות לטובת יצירת תשתית לאכיפה אפקטיבית. אולם, פעולות אלה אינן מספיקות, מדובר "בקצה הקרחון" ו"קשה לומר אפוא, כי חובת הגיוס אכן נאכפת באופן שוויוני ואפקטיבי; הרחק מכך, ממש לא".

בהקשר זה נקבע כי "על משיבי המדינה לפעול בשקידה ראויה ובמהירות האפשרית, לשם נקיטת הליכים פליליים ממשיים כלפי מי שהוכרזו כמשתמטים מקרב בני הציבור החרדי; אמת מידה רלבנטית לכך, היא שנדרש להגיע בהקדם האפשרי, במסגרת המגבלות הקיימות (במונחי משאבים וכדומה), למצב שוויוני, כך ששיעור המשתמטים בני הציבור החרדי שננקט לגביהם הליך פלילי, לא יהיה נמוך מזה של ציבורים אחרים".

8. עוד נקבע, כי לצד צעדי אכיפה ממשיים במישור הפלילי, אשר אותם נדרש הצבא לקדם בהקדם, תוך שיתוף פעולה עם המשטרה במקרה הצורך, על הממשלה לנקוט בפעולות משלימות נרחבות במישור האזרחי-כלכלי. בהקשר זה נקבע כי הממשלה אינה ממלאת אחר חובתה לפעול למימוש והגשמה של חובת גיוס שוויונית.

9. בהתייחס למישור האזרחי-כלכלי ניתן צו מוחלט, המורה לממשלה לפעול לנקיטת צעדי אכיפה אישיים אפקטיביים כלפי מי שהוצאו להם צווי גיוס ולא התייצבו בהתאם. עוד נקבע כי על הממשלה לגבש, בתוך 45 ימים מיום מתן פסק הדין (קרי, עד ליום 4.1.26), מדיניות אכיפה אפקטיבית, שוויונית ומידתית. זאת, בין היתר, על בסיס עבודת המטה שנעשתה על ידי גורמי המקצוע, שמנתה צעדים שונים שבסמכות הממשלה לנקוט, חלקם אף ללא צורך בחקיקה. בנוסף נקבע כי ככלל, אין לאפשר המשך מתן הטבות שניתנות בקשר ישיר או עקיף, להשתמטות מחובת הגיוס.
10. בתחילת חודש ינואר 2026, ימים אחדים לאחר חלוף 45 הימים שנקצבו לממשלה בפסק הדין לצורך גיבוש מדיניות אכיפה, הוגשו מטעם העותרים בבג"ץ 5819/24 ומטעם העותרת בבג"ץ 27156-08-24, בקשה על פי פקודת ביזיון בית המשפט וכן בקשות למתן צווים מן הצדק לפי סעיף 15 לחוק-יסוד: השפיטה.
11. במסגרת תגובת המדינה לבקשות אלה שהוגשה ביום 12.1.26, הבהירה היועצת המשפטית לממשלה את עמדתה כי ממכלול הנסיבות באותה עת עלה שהממשלה לא פעלה לבצע את פסק הדין והסעדים האופרטיביים שהופנו כלפיה, ואף לא הביעה כוונה כלשהי לקיים את פסק הדין. עוד הודגש, כי התנהלות זו מהווה סכנה של ממש לקיומו של המשטר הדמוקרטי במדינת ישראל ובכלל זאת לעקרון הפרדת הרשויות. הפרת צווים שיפוטיים, תוך שעולה שאין כל כוונה של ממש לקיים, בלא פנייה מסודרת לבית המשפט הנכבד לקבלת ארכה לביצוע הצו השיפוטי, ובפרט שעה שהמפרים הם ראש הממשלה וממשלת ישראל, משמעותה ריקון מתוכן של יכולתן של ערכאות שיפוטיות לקיים ביקורת שיפוטית אפקטיבית על פעולות הממשלה.
12. בהמשך, נקבע דיון בעתירה ליום 1.3.26, ולקראתו הוגשה הודעה נוספת מטעם המדינה ביום 24.2.26. על רקע מחדלה של הממשלה מגיבוש מדיניות אכיפה בהתאם לקביעות פסק הדין, כפי שיפורט בהמשך הדברים, ניתנה החלטת בית המשפט הנכבד מיום 1.3.26, אשר בהתאם לה מוגשת הודעת עדכון זו.

פעולות צה"ל להרחבת שירותם של בני הציבור החרדי

13. כפי שפורט במסגרת תצהיר התשובה ובמסגרת ההודעות שהוגשו לאחר מכן על-ידי המשיבים, צה"ל מקדיש מאמצים ניכרים להרחבת היקף המתגייסים לשירות סדיר ולהגברת השילוב של בני הציבור החרדי בשירות צבאי, ובכלל זה אף בשירות מילואים. בתוך כך נעשו פעולות שונות לפתיחת מסלולי גיוס ושירות חדשים, להרחבת מסלולי השירות הקיימים, להתאמת הליכי המיון, הקליטה וההכשרה, להגברת החשיפה של מלש"בים בני הציבור החרדי, לשיתוף פעולה עם ישיבות ההסדר החרדיות, ועוד מגוון של פעולות רתימה נוספות שתכליתן לאפשר את הרחבת היקף המשרתים בני הציבור החרדי.
14. כזכור, עוד ביום 25.6.24 קבע בית המשפט הנכבד כי אין "בסיס חוקי להימנעות מגיוסם של תלמידי הישיבות" וכי "על המדינה לפעול לאכיפת חוק שירות ביטחון על תלמידי הישיבות" (פס' 44 לפסק הדין בבג"ץ 6198/23). בהתאם, החל משנת הגיוס 2024, רשויות הצבא נוהגות בבני הציבור החרדי כפי שהן נוהגות באוכלוסייה הכללית, קרי, נשלחים צווים לכל מלש"ב שעל-פי דין הגיע מועד

קריאתו לצו ראשון (ככלל, מיועדים שהגיעו לגיל 16.5) ואלה נדרשים לעבור את כלל הליכי הבדיקה והרישום המלאים הנוהגים ביחס לכלל האוכלוסייה; ובהמשך לכך נשלחים אליהם צווי גיוס לצה"ל.

15. בנוסף, בשים לב להיקף האדיר של מלש"בים שהצטבר לאורך תקופת תוקפו של פרק ג'1 לחוק שירות ביטחון, אשר קיבלו דחיית שירות מכוחו או שגיוסם הוקפא בהתאם להחלטת הממשלה 682 (כ-80 אלף מלש"בים), ובהתחשב במשאבים שעמדו לרשות צה"ל, שעה שניהל, ועודנו מנהל, מלחמה עצימה ומרובת חזיתות, הוחלט בראשיתו של התהליך לפעול לגיוסם של מלש"בים בני קבוצה זו באופן הדרגתי.

בהתאם לכך ועל בסיס חלוקה של שנת הגיוס 2024 (יולי 2024 – יוני 2025) לשלושה שלישונים, זומנו מלש"בים שגיוסם נדחה מכוח הוראות פרק ג'1 לחוק שירות ביטחון, לפני פקיעת תוקפו, או הוקפא בהתאם להחלטת ממשלה 682, להשלמת הליכי צו ראשון: **שלישון א'** – מיולי 2024 עד אוקטובר 2024, הוצאו 3,001 צוויים; **שלישון ב'** – מנובמבר 2024 עד פברואר 2025, הוצאו 7,014 צוויים; **שלישון ג'** – ממרץ 2025 עד יוני 2025, הוצאו 14,000 צוויים. **סך הכול הוצאו 24,015 צווי התייצבות להליכי רישום ובדיקה בשנת הגיוס 2024 למלש"בים מקרב האוכלוסייה האמורה.** כאמור, בשל האילוצים הקשורים בצורך לאפשר את רציפות תהליכי הגיוס לציבור הרחב בשעת לחימה, נקבע כי מימוש מהלך הוצאת הצוויים יבוצע באופן הדרגתי, בהתאם לרמת שיתוף הפעולה של הקבוצה הרלוונטית עם רשויות הגיוס.

16. בנוסף, כאמור במהלך שנת גיוס 2024, נוסף על 24,015 הצוויים שהוצאו להתייצבות להליכי צו ראשון, הוצאו 2,080 צווי גיוס לפי סעיף 13 לחוק, למלש"בים בני הציבור החרדי שכבר השלימו במועד מוקדם יותר את כלל התהליכים הנדרשים לטובת גיוסם לצה"ל.

17. אשר לשנת הגיוס 2025, במהלך חודש יולי 2025 בהתאם להנחיית הרמטכ"ל בעניין, נשלחו צווי ההתייצבות להשלמת הליכי רישום ובדיקה לכלל המיועדים לשירות ביטחון שנותרו מתוך הציבור החרדי שחל עליו בזמנו ההסדר שהיה קבוע בפרק ג'1 לחוק או שגיוסו הוקפא מכוח החלטת הממשלה 682 – כ-54,000 צוויים. מועדי ההתייצבות מכוח צוויים אלה נפרשו לאורך כל שנת הגיוס, בפריסה מאוזנת על פני ימי העבודה, וביצועם התחלק בין כלל לשכות הגיוס בארץ. **משמעות הדברים היא, כי כבר אז הושלמה הוצאת צווי התייצבות להשלמת הליכים, לכלל חייבי הגיוס בני הציבור החרדי.**

18. בנוסף, וכפי שפורט בהרחבה במסגרת תצהיר התשובה ובהודעות העדכון שהגישו המשיבים לאחריו, החל משנת הגיוס 2025, הוחלט על קיצור ההליכים המקדמיים לגיוס (להלן: **שרשרת הגיוס**) של מלש"בים מכלל אוכלוסיית המלש"בים במדינת ישראל, ולא רק ביחס למלש"בים בני הציבור החרדי.

בכל הנוגע לאוכלוסיית בני הציבור החרדי שחל עליהם בזמנו ההסדר שהיה קבוע בפרק ג'1 לחוק או שגיוסם הוקפא מכוח החלטת הממשלה 682, העריכו גורמי המקצוע כי אילולא ביצוע ההתאמות

האמורות, בהינתן הוצאת עשרות אלפי צוים, ובראי הנסיבות שתוארו, משך הזמן הממוצע לטיפול היה צפוי להיות ארוך באופן משמעותי ואף היה צפוי להגיע למספר רב של שנים.

19. במסגרת מאמצי הצבא להגברת האכיפה השווינונית, ישנה משמעות רבה להחלטת הרמטכ"ל מחודש יולי 2025 על הוצאה גורפת של צווי הזימון להתייצבות לכלל חייבי הגיוס מקרב הציבור החרדי, ולקיצור פרק הזמן עד להכרזה על סטטוס של משתמט. נחדד את חשיבות הדברים: להערכת גורמי המקצוע בצבא ובמשרדי הממשלה, השימוש בסנקציות אישיות, למשל עיכוב ומעצר במעברי גבול, הוא כלי חיוני להגדלת שורות הצבא הסדיר ולמאבק בתופעת ההשתמטות, ולהן השפעה הרתעתית משמעותית, והן מביאות מלש"בים לפעול להסדרת מעמדם. כפי שהוסבר, רק מעת ההכרזה על חייב גיוס כמשתמט, שמתבצעת לאחר שרשויות הגיוס מיצו עמו את כלל תהליכי הקריאה לשירות, ניתן לפעול כלפיו במהלכי אכיפה יזומים וכן לנקוט כלפיו בהליך משמעותי או פלילי בהתאם לנסיבות העבירה. משעה שהוצאו צווי הזימון להתייצבות באופן גורף ולאחר שבוצעו ההתאמות הנדרשות בתהליך, באופן שהביא לקיצור פרקי הזמן עד להכרזה על סטטוס של משתמט – חלות אותן סנקציות אישיות כלפי קבוצה גדולה יותר של חייבי גיוס, באופן המטיב את האפקטיביות של אכיפת חובת הגיוס.

לצד זאת, יודגש כי לעמדת גורמי המקצוע במשרד האוצר, יישום בטווח הזמן הקרוב של מדיניות אכיפה ממשלתית, במסגרתה יישללו הטבות אזרחיות-כלכליות ממשתמטים, צפוי גם הוא להוביל להגדלת היקף המתגייסים בני הציבור החרדי לשורות צה"ל, והנתונים שנתחו על-ידי גורמי האוצר בהקשר זה מלמדים שלהיבט זה צפוי להיות השפעה משמעותית.

20. משאמרנו זאת נבקש לעדכן ביחס לכמות המתייצבים להליכי הגיוס, של מי שגיוסם נדחה מכוח הוראות פרק ג' לחוק שירות ביטחון, לפני פקיעת תוקפו, או הוקפא בהתאם להחלטת ממשלה 682, נכון ליום 15.2.26 (להלן: **הקבוצה הרלוונטית**).

בפתח הדברים, נדגיש כי כל עוד לא מצוין מפורשות אחרת, הנתונים המובאים בסעיפים שלהלן נוגעים אך ורק לקבוצה הרלוונטית, ואינם מבטאים את כלל. תהליכי הזימון, המיון והגיוס שבוצעו, הן ביחס לבני הציבור החרדי, והן ביחס לשירות במסלולים החרדיים בתקופות האמורות.

כאמור לעיל, בשנת הגיוס 2024 נשלחו 24,015 זימונים להתייצבות להשלמת הליכי צו ראשון לבני הקבוצה הרלוונטית, בשלוש פעימות לאורך השנה. מתוכם התייצבו 3,458, חוילו 1,244, 5,208 תחת מעמד צו 12 ו- 15,236 הוכרזו משתמטים.

בשנת הגיוס 2025, נשלחו 53,741 זימונים להתייצבות להשלמת הליכי צו ראשון לבני הקבוצה הרלוונטית, כאשר מועדי ההתייצבות נפרסו באופן מאוזן על פני כל שנת הגיוס. מתוך אותם 53,741, נכון ליום 15.2.26, ל-46,489, כבר חלף מועד ההתייצבות הראשון שהיה קבוע בצו הזימון, ומתוכם, התייצבו להשלמת הליכי גיוס 3,040 מלש"בים, 403 מתוכם חוילו, עוד 16,988 מצויים תחת מעמד צו 12 ו- 356 מהם הוכרזו כמשתמטים. בסך הכל, שני שנתוני הגיוס 2024 ו-2025 כוללים 79,836 מבני הציבור החרדי מהקבוצה הרלוונטית, כאשר מתוכם 7,029 התייצבו, 2,178 חוילו, 22,196 מצויים תחת מעמד של צו 12 ו- 16,880 הוכרזו משתמטים. למען הנוחות, נתונים אלה מפורטים גם

בטבלה שלהלן, המפרטת את הנתונים ביחס לשני שנתוני הגיוס, 2024 ו-2025, תוך התייחסות לפילוח הנתונים נכון ליום 15.2.26, לעומת הנתונים נכון ליום 4.12.25:

משתמטים	תחת מעמד צו 12	חווילו	מתייצבים	צווים שנשלחו	
15,236	5,208	1,244	3,458	24,015	שנת גיוס 2024
(11,327)	(7,522)	(961)	(3,116)	(24,015)	גזירת הנתונים מיום 4.12.25
1,288	-	531	531	2,080	שנת גיוס 2024 – הוצאת צווי 13 למי השלים הליכים שכבר
(1,308)	-	(493)	(493)	(2,080)	גזירת הנתונים מיום 4.12.25
356	16,988	403	3,040	53,741	שנת גיוס 2025
(60)	(3,982)	(176)	(1,462)	(53,741)	גזירת הנתונים מיום 4.12.25
16,880	22,196	2,178	7,029	79,836	סה"כ

21. בהתאם למדידת גורמי הצבא, בהתאם לכללי הספירה שהיו נהוגים טרם פקיעת פרק ג' לחוק, סך המתגייסים בני הציבור החרדי לצה"ל בחציון הראשון של שנת הגיוס 2025 (1.7.25-31.12.25), עמד על 1,866.

לעמדת גורמי הצבא נתון זה מלמד על עלייה מוערכת של כ-50% במספר המתגייסים בשנת הגיוס הנוכחית, מקרב ציבור זה ביחס לחציון המקביל בשנת הגיוס 2024. עוד נמסר מגורמי הצבא כי מגמת העלייה בשיעור המתגייסים מקרב בני הציבור החרדי, נמשכת בעיקר ביחס לתפקידים תומכי לחימה, בשל אופי האוכלוסייה. ביחס לתפקידי לחימה, מסתמנת מגמה עלייה מתונה יותר.

22. נוסף ונציין, כי בהמשך להחלטה על הוצאת צווי זימון להתייצבות לכלל המלש"בים בני הציבור החרדי מהקבוצה הרלוונטית, כמו גם על רקע קיצור "שרשרת הגיוס", ניכרת עלייה משמעותית בכמות המיועדים לגיוס מקרב האוכלוסייה האמורה, אשר הוצא בעניינם צו לפי סעיף 12 לחוק שירות ביטחון או שהוכרזו משתמטים. כך, ביולי 2025 עמד מספר המשתמטים על 2,257 ומספר המלש"בים שהיו תחת מעמד צו 12 על 3,732.

נכון ליום 15.2.26, כמחצית השנה מאוחר יותר, מספר המשתמטים מקרב האוכלוסייה האמורה עמד על 16,880 ומספר המלש"בים שהיו במעמד צו 12 עמד על 22,196. מדובר בעלייה של מאות אחוזים, בפרק זמן קצר של שישה חודשים בלבד.

23. עוד יצוין, כי מספרם הכולל של המלש"בים שהוכרזו כמשתמטים או שיצא בעניינם צו 12, מתוך כלל המיועדים לשירות ביטחון במדינת ישראל, עומד, נכון ליום 15.2.26, על 76,013. להערכת גורמי הצבא, כ- 80% מביניהם משתייכים לבני הציבור החרדי – כמחציתם נמנים עם בני הקבוצה הרלוונטית, ולגבי היתר, ההערכה מבוססת על נתונים סטטיסטיים הקשורים במאפייני האוכלוסייה. בנוסף, להערכת גורמי הצבא, בטווח הזמן הקרוב, לנוכח העדר שיתוף הפעולה העקבי עם רשויות הגיוס, צפויה עלייה משמעותית נוספת בהיקף המלש"בים שיוכרזו כמשתמטים או שיוצא בעניינם צו 12.

כאמור, ההכרזה על מלש"ב כמשתמט או הוצאה של צו 12 ביחס אליו, מובילה לאפשרות לנקוט בעניינו בהליכי אכיפה. תחילה, הליכים משמעותיים, ובהמשך גם הליכים פליליים. משכך, קבוצת המלש"בים כלפיהם ניתן כיום לנקוט בהליכי אכיפה, גדלה משמעותית.

הפעולות הננקטות לצורך אכיפת צווי הגיוס

24. כפי שהוסבר בתצהיר התשובה, כלי האכיפה המרכזי המסור לרשויות הצבא בהתאם לדין כלפי אדם המפר את חובת ההתייצבות לגיוס הוא נקיטה בהליך של דין משמעותי או פלילי. נשוב ונדגיש, כי פעולות לאכיפת צווי הגיוס ננקטות באופן שוויוני ביחס לכל קבוצות האוכלוסייה הנקראות לשירות צבאי ומפרות את חובת הגיוס.

בהתאם לסעיף 35 לחוק שירות ביטחון, בהגיע המועד הנקוב בצו 12, שהוא הלכה למעשה "מועד החיול", חל על הפרט שבעניינו הוצא הצו, חוק השיפוט הצבאי, תשט"ו-1955 (להלן: **חוק השיפוט הצבאי**), ובאי-התייצבותו הוא מבצע עבירה של היעדר מן השירות שלא ברשות לפי סעיפים 92 או 94 לחוק זה, לפי העניין; בגין כך, מוסמכת המשטרה הצבאית לעצרו. עובר למועד זה, משטרת ישראל מוסמכת לבצע מעצר, בהתאם להוראות סעיף 52(א) לחוק. כלי אכיפה מרכזי נוסף הוא תחולתו של איסור יציאה מן הארץ, הקבוע בסעיף 43 לחוק, אלא אם יינתן היתר יציאה מן הארץ משר הביטחון, סמכות אשר הואצלה לפוקד.

25. לשם מניעת יציאה מן הארץ, רשויות הצבא מעבירות למשטרת ישראל ולרשות האוכלוסין וההגירה את פרטיהם של מלש"בים שיצא בעניינם צו 12; נציגי רשויות הגיוס והמשטרה הצבאית מוצבים דרך קבע בנמל התעופה בן-גוריון (במעברי הגבול האחרים, הטיפול של נציגים אלה נעשה "מרחוק" באמצעות יצירת קשר טלפוני).

בהתאם לאינדיקציות הקיימות ביחס למלש"בים ולקיומה של מגבלת יציאה מהארץ, במעמד ביקורת הגבולות גורמי ביקורת הגבולות מעכבים את המלש"ב, ומביאים אותו לפני נציגי צה"ל השוהים במקום (או בהתייעצות טלפונית כאשר נציגי צה"ל אינם במקום). במעמד זה, עניינו של המלש"ב מובא לפני פוקד מוסמך לצורך קבלת החלטה לעניין המשך הטיפול בו. אם הפוקד לא קיבל החלטה חריגה לאפשר את יציאת העריק או המשתמט מהארץ או להימנע ממעצרו, נקראים

שוטרים צבאיים למקום, לצורך ביצוע המעצר ולהבאתו לבית המעצר הרלוונטי בצה"ל, לצורך חיולו והעמדתו לדין משמעתי או לדין פלילי, בהתאם למכלול נסיבות המקרה.

עוד נזכיר, כי במסגרת ההיערכות לגידול במספר מקרי מניעת יציאה מהארץ, הוחלט שכל מי שהוכרז כמשתמט, ומתקבלת בעניינו אינדיקציה בביקורת הגבולות, ייעצר במקום ויועבר לידי רשויות הצבא לצורך מיצוי הדין עימו. רק במקרים חריגים, ובהתאם לשיקול דעתו של הפוקד, ניתן יהיה לאשר לאדם שהשתמט יציאה מהארץ.

26. יצוין, כי שיתוף הפעולה בין רשות האוכלוסין לבין גורמי הצבא מתקיים באופן שוטף ומשתמט שמגיע לאחת מנקודות מעבר הגבול במדינת ישראל, לרבות נתב"ג, מועבר באופן מיידי לאחריות הצבא להמשך טיפול.

בתוך כך, החל מיום 1.1.25 ועד ליום 15.1.26, עוכבו במעברי הגבול 1,176 חייבי גיוס שהוצא בעניינם צו 12 (716 עיכובים) או שהוכרזו כמשתמטים (460 עיכובים). מתוך 460 המלש"בים שהוכרזו כמשתמטים ועוכבו במעברי הגבול, 298 נעצרו. מתוך 298 חייבי הגיוס שנעצרו במעברי הגבול, 97 נמנים על בני הציבור החרדי מהקבוצה הרלוונטית. מתוך כלל המעוכבים, מ-609 נמנעה יציאה מהארץ מתוך אותם 609, 209 נמנים על בני הציבור החרדי מהקבוצה הרלוונטית. ליתר, אושרה יציאה מהארץ או כניסה אליה מסיבות שונות.

החל מיום 1.8.25 ועד ליום 15.1.26, נעצרו 123 חייבי גיוס שהוכרזו כמשתמטים כתוצאה מפעולות מעצר יזומות של המשטרה הצבאית. מתוך 123 חייבי הגיוס שנעצרו, 17 נמנים עם בני הציבור החרדי מהקבוצה הרלוונטית. יובהר כי נתון זה מתייחס רק למעצרים שבוצעו במסגרת פעולות יזומות של המשטרה הצבאית, ואינו כולל נתונים נוספים הנוגעים למעצרים שנעשו בעקבות מפגשים עם משטרת ישראל (76 מעצרים בתקופה זו), פעולות נוספות שהובילו להתייצבות, או מעצרים שבוצעו במעברי הגבול – כפי שיפורט להלן.

27. בכל הנוגע לטענת העותרים בהקשר זה, לפיה חלה ירידה מסוימת בשיעור העיכובים והמעצרים במעברי הגבול השונים החל ממועד פסק הדין ועד ליום 15.1.26, בהשוואה לנתון שדווח בהודעת העדכון מיום 26.10.25 – הרי שאין בטענה זו ממש; כאמור, החל מיום 1.1.25 ועד ליום 15.10.25, פרק זמן בו חלות שתי התקופות העמוסות ביותר בנתב"ג (פסח וחגי תשרי), ניסו לעבור את מעברי הגבול השונים, בסך-הכול 885 חייבי גיוס שהוצא בעניינם צו 12 (505) או הוכרזו כמשתמטים (380). מתוך אלה שהוכרזו כמשתמטים, נעצרו 251, כך ששיעור העצורים בתקופה זאת עמד על כ-66%.

שיעור זה נשמר גם בתקופה אליה מתייחסת בהקשר זה הודעת העדכון מיום 24.2.26. שכן, כאמור, החל מיום 1.1.25 ועד ליום 15.1.26, מתוך 460 חייבי הגיוס שהוכרזו כמשתמטים שניסו לעבור במעברי הגבול השונים, נעצרו 298, כך ששיעור העצורים בתקופה זאת עמד על כ-65%.

יצוין כי מספר העיכובים נובע ממספר חייבי הגיוס שהוצא בעניינם צו 12 או שהוכרזו כמשתמטים שמגיעים מרצונם לאחד ממעברי הגבול. כזכור, "עיכוב" הינה הפעולה הראשונית שנקטת ביחס לכלל חייבי גיוס שהוצא בעניינם צו 12 או שהוכרזו כמשתמטים, שמוכללים במערכות של רשות

האוכלוסין וההגירה. לכן, בתקופות עמוסות יותר במעברי הגבול, יהיו ככלל יותר עיכובים. כמפורט לעיל, לאחר העיכוב, חייב הגיוס מועבר לטיפול נציגות צה"ל בנתב"ג, ומתקבלת בעניינו החלטה פרטנית, בהתאם לנסיבותיו האישיות. יוזכר כי משתמטים, ככלל, נעצרים במקום, ולגבי מי שהוצא בעניינו צו 12, מתקבלת החלטה פרטנית בהתאם לנסיבות המקרה – מניעה או אישור יציאה מן הארץ, אך הם בכל מקרה אינם נעצרים.

28. בהקשר זה, נשוב ונדגיש כי משימת ביצוע פעולות האכיפה ביחס למי שלא מילא אחר חובת גיוסו לצה"ל, נמנית על המשימות העומדות בראש סדר העדיפויות של חיל המשטרה הצבאית, על אף שביצועה כרוך בהשקעת משאבים רבים. כל זאת, שעה שהחל מפרוץ המלחמה ועוד בימינו, ולרבות מאז תחילת מבצע "שאגת הארי", משאבי החיל, ובתוך כך גם כוחות השיטור והבילוש, הוסטו לטובת משימות חירום, ובכלל זאת סיוע הומניטרי וליוויים הומניטריים; כליאת לב"חים ועצורים ביטחוניים; ניווד סד"כ ובידוד מרחב בפיקוד דרום ובפיקוד צפון; והשגחה על בלתי מעורבים ושמירות פח"ע. לצד משימות תומכות לחימה נוספות אשר מטעמי ביטחון מידע, לא ניתן לפרט במסגרת הודעה זאת.

29. החל ממועד מתן פסק הדין (נובמבר 2025), המשטרה הצבאית מבצעת פעולות רבות לשם מעצר משתמטים ועריקים מכלל הציבור. כפי שפורט במסגרת הודעת העדכון הקודמת, לא כל פעולת מעצר מביאה בסופו של דבר למעצר בפועל, שכן פעולות אלה, של מעצרים יזומים שנעשו בעת האחרונה בשכונות ובערים, ביחס לציבור החרדי, הובילו להפרות סדר המוניות, חסימות צירים, הפיכת ניידות משטרה והריסתן, הפגנות רחבות היקף ואלימות כלפי כוחות הביטחון. עוד נמסר, כפי שעלה במסגרת דיון מעקב נוסף שהתקיים בנושא בראשות היועצת המשפטית לממשלה ביום 17.2.26 (להלן: **דיון המעקב**), כי גורמי הצבא עמדו על כך שנוכח לעת הזו קיימים קשיים משמעותיים בתיאום וביצוע פעולות מעצר בשכונות חרדיות ובשכונות מעורבות, שכן המשטרה אינה מאפשרת לצאת לפעולות אלה.

כן צוין, כי המשטרה נמנעת מעיכוב משתמטים ועריקים בעת מפגשי אקראי, וחלף זאת, לפי הנחיות המשטרה, הם משוחררים לצד מסירת הזמנה לסור לתחנת המשטרה הצבאית הקרובה. זאת על אף התחייבות גורמי הצבא, אשר עומדת בעינה, חרף עומס המשימות המוטלות על חיל המשטרה הצבאית, לאסוף משתמט או עריק שעוכב על ידי משטרת ישראל במפגש אקראי, תוך חצי שעה לכל היותר.

30. בהקשר זה צוין בהודעת העדכון מיום 24.2.26, כי על רקע היותו של הגיוס לצה"ל משימה לאומית, למשטרת ישראל, המהווה לעמדתה גורם מסייע לצה"ל, קיים בעת הזו קושי ממשי בהעמדת כוח האדם הנדרש לשם סיוע ושיתוף פעולה עם הצבא הן בביצוע מעצרים יזומים, והן בעיכוב משתמטים ועריקים שנתפסו באופן אקראי. בתוך כך הבהירו נציגי המשטרה בדיון מעקב שהתקיים בנושא, כי המשטרה נכונה לסייע במאמץ הלאומי לאכיפת חובת הגיוס; וכי המשטרה משקיעה משאבים ומאמצים רבים בנושא זה, במסגרת ההתמודדות היום יומית והמורכבת עם המחאות וההפגנות רחבות ההיקף על רקע אכיפת חובת הגיוס. אולם, נוכח ריבוי משימות המשטרה בשמירה על הסדר הציבורי, הלחימה בפשיעה, בטרור וכו', וכן באותה עת, על רקע הקרבה לחודש הרמדאן, אין בידי המשטרה לסייע בעת הזו לפעילות יזומה של המשטרה הצבאית או לעיכוב עריקים או משתמטים

במפגשי אקראי, ולו לפרק זמן קצר, ללא תוספת כוח אדם בהיקף מתאים. זאת, נוכח מחסור במשאבים הדרושים להתמודדות עם כלל המשימות המורכבות המוטלות לפתחה, וכן על רקע הפרות סדר משמעותיות שיוצרים מעצרי משתמטים.

לצד זאת, צוין בהודעת העדכון הקודמת, כי במעלה הדרך התקיימו מספר דיונים משותפים בדרגים המקצועיים והמבצעיים בצה"ל ובמשטרת ישראל לצורך מציאת פתרונות ומענים לקשיים המבצעיים והמשאביים בביצוע פעולות האכיפה היוזמות בסביבה אזרחית והן בעיכוב עריקים ומשתמטים שנעצרו או עוכבו באקראי, עד להגעת גורמי המשטרה הצבאית. בהקשר זה צוין, כי בעת הנוכחית טרם בא על פתרונו הקושי שתואר בממשק שבין הצבא למשטרה, בנוגע לביצוע פעולות האכיפה, זאת, בין היתר בשים לב למצב החירום הנוכחי.

צילום סיכום דיון המעקב מיום 19.2.26 מצורף ומסומן מש/1.

31. ביחס לאמור לעיל נקבע בהחלטת בית המשפט הנכבד מיום 1.3.26 כי "...האמור בהודעת העדכון בכל הנוגע להתנהלות המשטרה בסוגיית האכיפה שעל הפרק ולממשק העבודה, בין גורמי המשטרה לבין גורמי האכיפה הצבאית- מטריד עד מאוד, ואינו הולם את קביעת פסק הדין במישור זה. יש לעשות כל מאמץ להביא לפתרון הסוגיה בהקדם האפשרי".

32. לצד זאת יודגש, כי בניגוד לנטען על-ידי העותרים בעתירת התנועה לאיכות השלטון, משטרת ישראל מבצעת פעולות חקירתיות בנוגע למוקד "צבע שחור" המזוהה עם הפלג הירושלמי ובהקשר זה אף נפתחו תיקי חקירה, כדלקמן:

- בחודש דצמבר 25 התרחשה בירושלים התקהלות אלימה של גורמים אשר זהו כפעילי "הפלג הירושלמי". במהלך האירוע נפצו חלונות ניידת משטרה, ניידת נוספת נהפכה על צידה ונזרקו חפצים לעבר שוטרים. מספר שוטרים הותקפו באלימות ואף נפצעו. בהתאם לכך, נפתח תיק חקירה - תיק פל"א 564088/25 (מחוז י-ם). במסגרת תיק חקירה זה נגבו עדויות משוטרים שנכחו באירוע. בנוסף, נמצאה הקלטה שיוחסה לגורמים המזוהים עם הפלג הירושלמי ובה נשמעות קריאות לציבור להגיע למקום האירוע ולהשתתף במחאה. בתיק זה נבחנו האמירות של מוקד "צבע שחור" שנאמרו בטרם התרחשות האירועים האלימים. בהתייחס לכך נערך שיח עם המחלקה לתפקידים מיוחדים בפרקליטות המדינה בנוגע לפעילות של מוקד "צבע שחור", שקדמה כאמור לאירועים האלימים. לאחר בחינת החומרים הוחלט על ידי פרקליטות המדינה שלא לאשר חקירה בעבירות הסתה להשתמטות/אלימות. יחד עם זאת, הובהר כי המשטרה יכולה לחקור בנושא זה בכל עבירה אחרת שאינה דורשת קבלת אישור הפרקליטות. במסגרת תיק זה נחקרו חשודים בעבירות התקיפה, הכשלת שוטר במילוי תפקידו וכן בשידול לעבירות אלה, בין היתר, בשל אמירות גורמים השייכים למוקד "צבע שחור", אשר קדמו לאירועי האלימות. תיק זה עודנו מצוי בחקירה. בהקשר זה יצוין עוד, כי ביום 11.12.25 הועברה לחטיבת החקירות במשטרת ישראל פנייתה של חה"כ שרון ניר מיום 29.9.25, בנוגע לפעילות מוקד "צבע שחור" בבקשה לפתוח בחקירה נגד מוקד "צבע שחור" בגין חשד להסתה להשתמטות משירות בצה"ל, אשר מוענה ליועצת המשפטית לממשלה. פנייה זו הועברה כאמור בדצמבר ביחד עם החלטת פרקליטות המדינה כי אין מקום לפתוח בחקירה בעבירה של הסתה להשתמטות. לצד

זאת, סבר הגורם הבודק במשטרה, כי יש מקום לבחון את הקריאות שהוקלטו והועברו המוקד, וזאת נעשה במסגרת תיק פלא 564088/25 של מחוז ירושלים שלעיל.

- תיק חקירה נוסף - תיק פל"א 528970/25 (מחוז ת"א) נפתח בעקבות תלונה שהוגשה בשם קצין כנסת ישראל, אשר ביקש להביא לידיעת גורמי האכיפה פרסום של הודעה קולית ברשת וואטסאפ, שיוחסה לאדם בכיר בפלג הירושלמי (להלן: "ההקלטה"). על פי הנטען, האחרון מארגן מחאות נגד חברי כנסת חרדים. בהמשך, התקבלה תלונה נוספת מטעם מפלגות ש"ס ויהדות התורה, לאחר שההקלטה פורסמה גם בערוצי תקשורת שונים. על פי הפרסומים, נאמר בהקלטה זו בין היתר כי: "אם הייתה בימינו הסנהדרין של פעם, לא רק שהיו מפגינים ליד ביתם של אותם המכונים שלוחי דרבנן – אלא פשוט היו שורפים אותם באש"; וכן נאמר כי אותם גורמים "מזכירים מאוד את הגרמנים במלחמת העולם השנייה", וכי "היהודים במחנות ההשמדה אמרו בליבם: אילו הייתה לי האפשרות – הייתי שוחט עכשיו את אותם גרמנים ארורים, מדין 'הבא להורגך השכם להורגו'". במסגרת הטיפול בתיק חקירה זה, ניתן אישור פרקליטות המדינה (המחלקה לתפקידים מיוחדים) לבצע פעולות חקירה לצורך ביסוס זהות הדובר בהקלטה, ממנה עולה חשד להסתה להשתמטות ואולם חרף הפעולות שנקטו לא אותרה זהות החשוד הדובר בהקלטה וכן המחוז לא הצליח לאתר את בעלי הקו החשודים.

בהקשר זה יובהר, כי המשטרה רואה בחומרה פעולות מסוג זה המבוצעות על-ידי מוקד "צבע שחור", וככל שיתעוררו חשדות לביצוען של עבירות נוספות על-ידי מוקד "צבע שחור" או מי מפעיליו, תפעל המשטרה בהתאם לכלים המצויים ברשותה לצורך טיפול ומניעת הישנות הפעולות, וכן לחקירת המעורבים לצורך בחינת אפשרות העמדתם לדין. במקרים של חשד לעבירות הסתה להשתמטות, לאחר קבלת אישור פרקליטות המדינה כמקובל.

33. במסגרת הודעת עדכון שהגישה העותרת בעתירת ישראל חופשית, לקראת הדיון שאמור היה להתקיים ביום 1.3.26, התייחסה העותרת להנחיה משטרתית של מחוז מרכז, שפורסמה באמצעי התקשורת שכותרתה - "הטיפול בעיכוב אקראי של עריקים ושת"פ עם המשטרה הצבאית – רענון הנחיות". בהתייחס למסמך זה ציינה העותרת כי מן המסמך עולה, בין היתר, כי בכירי המשטרה מוסיפים אף בימים אלו להנחות את דרגי השטח במשטרה להימנע ממעצר חייבי גיוס מן הציבור החרדי, אף במקרה של עיכוב אקראי; כי המסמך מפרט הוראות להגבלת פעולות המשטרה הצבאית מביצוע פעולות יזומות לאכיפת חובת הגיוס במרחב ומורה על איסור קיום פעילות משולבת על המשטרה הצבאית וכי ההנחיות פורסמו כתחקיר לאירוע שהתרחש במחוז מרכז, תוך נקיטת ביקורת חריפה על שוטרים שנתקלו בעריק חרדי במסגרת פעילות שגרתית והעבירו אותו לידי המשטרה הצבאית.

34. לעניין זה יוסבר, כי ההנחיה שצורפה להודעת העדכון שלעיל אינה הנחיה חדשה, אלא הנחיה של מחוז מרכז במשטרה, המבוססת על ההנחיה הארצית (אג"מ, מטה ארצי) הקיימת בנושא זה. בניגוד לנטען על-ידי העותרת, ההנחיה הארצית לא פורסמה בעקבות אירוע ספציפי כלשהו וכך גם לא נערך "תחקיר" במחוז מרכז של המשטרה, בעקבות מעצר עריק. גם לגופו, פרשנות העותרת למסמך שגויה: בהתאם להנחיה הנוכחית, בעת מפגש אקראי ההנחיה המשטרתית היא למסור לעריק

ה'זמנה לסורי' ליחידת משטרה צבאית. יוסבר, כי לאחר מספר מקרים בהם המשטרה ביצעה עיכוב/מעצר בפועל של עריקים/משתמטים בעת מפגש אקראי איתם, עד להגעת המשטרה הצבאית להמשך טיפול בהתאם לסיכום בין הגופים, אירועי העיכוב/מעצר הללו גררו הפרות סדר רחבות שהצריכו כוחות משטרה משמעותיים בכדי לטפל בהם.

35. יצוין כי אף במקרה שאירע ביום 15.2.26, בו הגיעו שתי חיילות מחיל החינוך לפעולה שגרתית של ביקור מלש"ב טרם גיוסו, ללא תיאום מוקדם עם המשטרה, הן אוימו ובמקום התפתחו הפרות סדר חמורות אלימות וממושכות, שכללו הפיכת ניידת משטרה והצתת אופנוע משטרתי.

36. בכדי שהמשטרה תוכל להתמודד עם הפרות הסדר הללו ובד בבד עם שאר משימות השגרה הדחופות והחיוניות המוטלות עליה, לעמדת המשטרה כי היא נדרשת לתוספת משאבים וכוח אדם כדוגמת פלוגות מג"ב במילואים. לאור האמור, ההנחיה כעת היא למסור לאותם עריקים 'הזמנה לסורי' ליחידת משטרה צבאית כאמור. לשיטת המשטרה, בלי תגבור, היא אינה יכולה לסייע כלל בביצוע של מעצרים של עריקים או לעכב משתמטים אותם היא פוגשת באקראי.

37. בכל הנוגע לפעילות אכיפה יזומה ומתוכננת, בהתאם למדיניות משטרה ישראל כאמור לעיל, על אף שמדובר במשימה לאומית, נקודת המוצא של המשטרה היא שפעילות יזומה מתוכננת למעצר עריקים היא באחריות גורמי הצבא, והמשטרה תיקח בה חלק ותסייע בכפוף לתיאום מראש ורק אם הסד"כ המשטרתי יאפשר זאת (ר' ס' 1ב2 ו- 2ב2 להנחיה). בנוסף, בהתאם לסעיפים 3ב2 ו- 4ב2) להנחיה לא תבוצע פעילות יזומה מטעם המשטרה בנושא, אולם המשטרה תסייע לפעילות יזומה של הצבא, בהתאם לתנאים שפורטו לעיל. יודגש, כי בהתאם להנחיה וכפי שהוסבר לעיל, אין מניעה מקיום "פעילות המשולבת" של הצבא והמשטרה, אולם אף פעילות מסוג זה מחייבת תיאום מוקדם, כפי שפורט לעיל ביחס לפעילות יזומה של הצבא. הנושא הובהר בריענון שהוציאה המשטרה בנושא והופץ לגורמים הרלוונטיים. יודגש, כי במסגרת התיאום המוקדם תיבחן בקשת הצבא, בין היתר, בשים לב לשאלת הסד"כ המשטרתי הנדרש לצורך הפעילות.

לנוכח כל אלה, צוין בהודעת העדכון מיום 24.2.26, כי התמונה העולה לפיה המשטרה הצבאית, ככלל, אינה מקבלת אישור לבצע בעת הזו פעילות יזומה בסביבה אזרחית כלפי משתמטים בריכוזי מגורים של בני הציבור החרדי, ואף לא באזורי "מעטפת", וכי המשטרה, ככלל, אינה מעכבת משתמטים שאותם היא פוגשת במפגשי אקראי, גם מחוץ לריכוזי מגורים, היא קשה. מציאות זאת אינה מתיישבת עם חובות כלל גופי המדינה הרלוונטיים לאכוף את החוק באופן שווה, ומהווה פגיעה ממשית באכיפה האפקטיבית של חובת הגיוס, אי-מיצוי פוטנציאל הגיוס ואכיפה בלתי-שוויונית. בהתאם, קיימת חשיבות ממשית לשיתוף הפעולה מצד המשטרה בכל פעולות האכיפה, ולטיפול בסוגיית המשאבים וכוח האדם.

38. ביחס לאמור בסעיף 35, נמסר מצה"ל כי האירוע מיום 15.2.26 המפורט בפסקה זו, אינו פעילות אכיפה יזומה. מכל מקום, חיילי צה"ל, ככל אזרח, רשאים לנוע בשטחי מדינת ישראל ללא תיאום מראש, ואכן המקרה המתואר לא הצריך תיאום; וכי חובתה של המשטרה לדאוג לשלומם של לובשות ולובשי מדים במרחב הציבורי, בדומה לכל אזרח, כפי שחובתה לדאוג לסדר הציבורי בכל מקום גם ללא תיאום.

מדיניות העמדה לדין פלילי ומשמעת

39. בצה"ל שני כלים מרכזיים המאפשרים נקיטת הליכים כלפי מי שמפר את הדין. האחד – הוא הדין המשמעתי בפני המפקדים, והשני, העמדה לדין פלילי בפני בית הדין הצבאי. שני כלים אלו מוסדרים בחוק השיפוט הצבאי והיבטים הנוגעים לדין המשמעתי מוסדרים בנוסף גם בפקודות הצבא. ההחלטה בדבר סוג הכלי בו נעשה השימוש מתקבלת בהתאם להנחיות התביעה הצבאית הראשית, המפרטות את המקרים בהם יועדף הדין הפלילי על זה המשמעתי. בחירה זו נעשית בהתאם לחומרת המעשה, ובפרט – נסיבות ביצועו. כך הוא לגבי כל עבירה בה ניתן להעמיד גם לדין משמעתי וגם לדין פלילי. בכל הנוגע לעבירת ההיעדר מהשירות שלא ברשות קובעת הנחיית התביעה הצבאית הראשית מניין ימים של היעדרות – שלאחריהם מובא עניינו של החשוד בעבירה לדין פלילי. מניין ימים זה משתנה בין מקרה של השתמטות לבין מקרה של היעדרות משירות ("עריקות"); ובין מקרה בו מדובר בהיעדרות ראשונה לבין מקרים של היעדרות שנייה ואילך ועוד.

40. בהתאם לעמדת גורמי הצבא, אכיפה אפקטיבית ואחידה של חובת הגיוס על ידי רשויות הצבא, בהתאם לדין המשמעתי והפלילי, היא אחד הכלים המשמעותיים למילוי של הצורך הביטחוני המובהק בכוח אדם, וכן חובה של הצבא כלפי המשרתים, בסדיר ובמילואים. בהתאם, הצבא פועל לשם כך בכלים שונים, ומכיר בכך כי בהתאם לפסק הדין עליו לבצע בטווח הזמן המיידית צעדים משמעותיים להגברת האכיפה הפלילית באופן אחיד, בכפוף להערכת המצב המקצועית והמבצעית. לעמדת גורמי הצבא הבכירים, ישנה חשיבות רבה בפעילות אכיפה ביחס לכל מי שלא מילא אחר חובת גיוס ובפרט מול משתמטים מכלל האוכלוסייה, כולל מעצרים יזומים. זאת, בשל אפקט ההרתעה הטמון בכך, והצבא פועל בהתאם כמיטב יכולתו.

41. כפי שפורט במסגרת הודעת העדכון מיום 24.2.26, בהיבט של מיצוי הדין המשמעתי והפלילי כלפי עריקים ומשתמטים באמצעות הכלים המצויים בידי הצבא, גורמי הצבא פועלים לקידום שלושה צעדים נוספים, שעתידיים להיות מיושמים בטווח הזמן הקרוב, ביחס לעריקים ומשתמטים מקרב כלל האוכלוסייה, ואשר לפי ההערכה יסייעו אף הם בהגברת האכיפה וטיובה, והם בתמצית שלושת אלה:

ראשית, הורדת רף משך ההשתמטות לצורך העמדה לדין פלילי מ-540 ימים ל-365 ימים, כך שמי שייעדר שנה ומעלה יוגש נגדו כתב אישום פלילי.

שנית, החמרת הטיפול כלפי משתמטים שנעצרו בעבר והוסיפו להיעדר משירות צבאי – כך, הוחלט גם בעניין זה להחמיר ולקבוע, כי מי שנשפט **בדין משמעתי** בגין השתמטות של למעלה מ-180 ימים, וחזר להיעדר משירות צבאי, יעמוד לדין פלילי כבר לאחר 30 ימים מתחילת ההיעדרות השנייה (לעומת 180 ימים במדיניות הנוכחית).

שלישית, תיקון פקודת מטכ"ל 07.02 "דין משמעתי" – כך שייקבע עונש מירבי של 30 ימי מחבוש (לרבות מחבוש על תנאי) שניתן יהיה לגזור בגין עבירת היעדר מהשירות שלא ברשות, כאשר משך ההעדרות עולה על מחצית השנה, על ידי קצין שיפוט בדרגת סגן אלוף ועונש מירבי של 35 ימים (כפי

העונש המירבי בחוק) אם קצין השיפוט הוא קצין בדרגת אלוף משנה ומעלה, זאת לעומת עונש של 20 ימים ו-30 ימים בהתאמה, כפי שהיה קבוע עד לתיקון הפקודה.

יישום צעדים אלו צפוי להיכנס לתוקף ביום 30.4.26, ואלו יעמדו בתוקפם למשך שנה, לאחריה תיערך בחינה בדבר הצעדים המוצעים.

42. בשנת 2025, הוגשו 1,359 כתבי אישום נגד חיילים עריקים, עריקי בקו"ם ומשתמטים בגין עבירת העדר מן השירות שלא ברשות. מתוכם, 442 כתבי אישום הוגשו נגד משתמטים. מבין 442 כתבי האישום שהוגשו בשנת 2025 כנגד חייבי גיוס שהוכרזו כמשתמטים, 81 כתבי אישום הוגשו נגד חייבי גיוס, אשר להערכת התביעה, הם מקרב בני הציבור החרדי. יצוין כי מבין 81 כתבי אישום אלו, 63 היו בעבר מועמדים למעמד בן ישיבה או במעמד בן ישיבה, אך כבר לא היו במעמד זה בזמן ביטול פרק ג' לחוק שירות ביטחון. לגבי ה-18 הנוספים מבין ה-81, ישנן הערכות המבוססות על אינדיקציות מתיק החקירה לכך שהם נמנים עם בני הציבור החרדי, למרות שלא היו מועמדים למעמד בן ישיבה.

43. יצוין, כי נוכח מדיניות ההעמדה לדין, כפי שפורט בהודעת העדכון מיום 24.2.26, ובפרט העובדה כי כתב אישום מוגש רק ככל שחלפו 540 יום ממועד ההשתמטות מצו גיוס, הרי שכנגד משתמט הנמנה על בני הציבור החרדי מהקבוצה הרלוונטית, גם ככל שהיה נעצר, לא היה מוגש כתב אישום שכן טרם חלפו 540 יום מהמועד שבו הוכרזו מרבית בני הציבור החרדי מהקבוצה הרלוונטית כמשתמטים. להשלמת התמונה בהקשר זה, יצוין כי במועד כתיבת שורות אלה, הוגש כתב אישום יחיד בעניין חייב גיוס אחד שנעצר בנתב"ג בתחילת שנת 2025, וזאת בגין היעדרות נוספת משירות, לאחר שנשפט בדין משמעתי בגין ההשתמטות כ"עריק בקו"ם". עם זאת, לאור שינוי המדיניות ביחס לרף ההעמדה לדין פלילי, כפי שפורט לעיל, ניתן יהיה להעמיד לדין את בני הציבור החרדי מהקבוצה הרלוונטית, כמו גם את כל מי שהוכרזו כמשתמט, בתוך פרק זמן קצר יותר.

44. בחודשים ינואר ופברואר 2026, הוגשו 7 כתבי אישום נגד חייבי גיוס שהוכרזו כמשתמטים, אשר להערכת התביעה הצבאית נמנים עם בני הציבור החרדי (מחומרי החקירה עלה כי היו בעבר במעמד בן ישיבה, או בתהליך להכרה במעמד זה). יצוין כי חייבי גיוס אלה אינם שייכים לבני הציבור החרדי מהקבוצה הרלוונטית, משום שכידוע, חברי הקבוצה הרלוונטית טרם חצו את רף ההעמדה לדין הפלילי. בחודשים ינואר ופברואר מתוך 96 כתבי אישום שהוגשו, 7 מהם הוגשו נגד מי שהם, להערכת גורמי התביעה הצבאית, חרדים.

45. בכל הנוגע לשיפוט בדין משמעתי, החל מיום 1.8.25 ועד ליום 15.1.26, נשפטו ביחידת מיטב 839 חייבי גיוס שהוכרזו כמשתמטים, מתוכם 300 נמנים עם בני הציבור החרדי מהקבוצה הרלוונטית.

היבטי ענישה מכוח הדין הפלילי ביחס למשתמטים

46. החל מפרוץ המלחמה ביום 7.10.23, ובהתאם לעונשים להם עותרת התביעה הצבאית, חלה עליה משמעותית בעונשי המאסר הנגזרים על נעדרים משירות צבאי. כפועל יוצא מכך, בשנה האחרונה,

נגזרו על נעדרים משירות צבאי עונשי מאסר משמעותיים, לעיתים אף עונשי מאסר בפועל העולים על שנת מאסר. מדובר בענישה תקדימית במשכה הארוך, אשר נובעת מתפיסה משפטית שלפיה בעת הנוכחית, עת מלחמה, להיעדרות מהשירות משמעות נוספת ושונה מאשר היעדרות בתקופת שגרה. כך לגבי עריקים משירות סדיר וכך לגבי משתמטים.

הגם שכמקובל במערכת המשפט הפלילית, הענישה היא לעולם פרסונאלית ונגזרת בהתאם להוראות תיקון מס' 113 לחוק העונשין, הרי שלגבי נעדרים מהשירות, לנוכח שכיחותה של העבירה, נקבעו עונשים מקובלים הנגזרים במישרין מתקופת ההיעדרות. סטייה מהם לחומרה, עשויה להתקיים בנסיבות בהן מדובר באירוע חמור, ולקולה, בהינתן נסיבות אישיות חריגות או נסיבות הנוגעות למישורים מינהליים הנוגעים לפוטנציאל השירות של הנאשם.

כך למשל, בתיק 47/24 התצ"ר נ' טוראי בנימין גולברג דובר בעריק שטרם החל בשירות צבאי בפועל ("עריק בקו"ם") למשך 452 ימים, כאשר 152 ימים מתוכם הם בזמן המלחמה. בית הדין המחוזי הטיל עליו עונש של 190 ימים. התביעה הצבאית ערערה על העונש ובית הדין הצבאי לערעורים החמיר את העונש והטיל עונש של 290 ימי מאסר בפועל כאשר מתחם העונש ההולם נקבע בין 260 ל-350 ימי מאסר.

דוגמה נוספת, היא תיק בע/33/24 טוראי אדווין המבורג נ' התצ"ר, שם דובר במשתמט למשך 573 ימים (ימים ספורים מעל רף ההעמדה לדין) שאינו חרדי, ובית הדין הצבאי לערעורים קבע בעניינו מתחם ענישה של 90-180 ימים והעמיד את העונש על 90 ימי מאסר בפועל.

47. בכל הנוגע למשך הענישה של משתמטים, יצוין כי מדיניות הענישה שנקבעה בפסיקה בעניינם של משתמטים בזמן המלחמה עומדת על ממוצע של 60 עד 90 ימי מאסר בפועל בגין כל שנת השתמטות. מובן כי ככל שלנאשם יש עבר פלילי או משמעותי, וודאי כאשר יש לו תנאי בר הפעלה בעבירה של היעדר מן השירות, יוטלו עליו עונשים מחמירים יותר. יובהר, כי אין הבדל בין ענישה של נעדרים משירות צבאי מהחברה החרדית לנעדרים משירות צבאי מכלל האוכלוסייה.

48. לגבי ענישה של נעדרים משירות צבאי ממניע אידאולוגי, נציין כי מדובר במקרים נדירים יחסית, ורוב החיילים טוענים שנעדרו משירות בשל מצב כלכלי, נפשי או משפחתי שהקשה עליהם לשרת. אם חייל מצוין נימוק אידאולוגי לאי התייצבותו לשירות, התביעה הצבאית תראה בכך נסיבה לחומרה.

מדיניות המעצר והליכים נוספים

49. חיילים החשודים בעבירה של היעדר מן השירות שלא ברשות (עריקים, עריקי בקו"ם ומשתמטים) המובאים בפני בית הדין הצבאי, נעצרים ככלל במעצר סגור בכלא צבאי, וזאת לנוכח עילת החשש מפני הימלטות מאימת הדין לצד העילה הצבאית הייחודית המכונה – "המסוכנות הצבאית". מי שמובא לדין משמעותי – הבאתו לדין המשמעותי נעשית בתוך פרק זמן המעצר הראשוני, וככל שנגזר עליו מחבוש, ככלל, הוא ירצה אותו באופן רצוף (כל זאת אלא אם ימצא קצין השיפוט לאפשר לו זמן התארגנות מסיבה כלשהי). בכל הנוגע למשך הממוצע של המעצרים, נדגיש כי ככלל, עריקים או

משתמטים משירות נעצרים עד תום ההליכים נגדם (משמעתיים או פליליים), כך שמשך המעצר נקבע בהתאם להימשכות ההליכים, ואין לו קשר ישיר לענישה עצמה.

50. יש לציין, כי מזה מספר שנים פועל "בית הדין המשלב" כחלק מבית הדין הצבאי. מדובר בהליך, שאינו מוסדר בחקיקה, אך מאפשר שחרור של נעדרים מן השירות שלא ברשות ממעצר, בכפוף להתאמתם להמשך שירות צבאי ורצונם לשרת בצה"ל. במסגרת הליך זה משוחררים הנאשמים בעבירה ממעצר ומתקיים מעקב צמוד אחרי הליכי השירות שלהם, כאשר בסיומו הם מורשעים בעבירה שנעדרת רישום פלילי ונגזר עליהם עונש מוסכם הצופה פני עתיד (מאסר על תנאי). הסדרים דומים מוצעים לכל עריק ומשתמט מהשירות, בכפוף כאמור לבחינת התאמתו לשירות ורצונו לשרת. גם משתמטים מקרב בני הציבור החרדי נכנסו במקרים מסוימים להסדר זה, ובאופן זה התאפשר שילובם בשירות הסדיר. בשנת 2025 הועברו לבית הדין המשלב 596 נעדרים מן השירות. 30 מתוכם, להערכת גורמי התביעה הצבאית, הם בני הציבור החרדי.

החובה לגבש מדיניות ממשלתית ביחס לצעדי אכיפה כלכליים

51. כפי שפורט במסגרת הודעת העדכון מיום 24.2.26, מיד לאחר קבלת פסק הדין בעתירות דנו, ביום 25.11.25, פנתה היועצת המשפטית לראש הממשלה במכתב, בו הובאו לידיעתו קביעות פסק הדין, ובפרט חובתה של הממשלה לפעול לגיוס שוויוני לצה"ל, וכן חובתה של הממשלה לגבש צעדי אכיפה אפקטיביים, משלימים לסמכויות האכיפה הנתונות בידי הצבא, כפי שנקבע בפסק הדין.

עוד צוין, כי בית המשפט הנכבד הורה לממשלה לגבש בתוך 45 ימים מדיניות אכיפה אפקטיבית, שוויונית ומידתית, והובהר כי ככלל אין לאפשר המשך מתן הטבות הניתנות בקשר ישיר או עקיף להשתמטות מחובת הגיוס. בהתאם לכך הובהר כי נדרש לקיים בדחיפות עבודת מטה ממשלתית, בהשתתפות כלל הגורמים הרלוונטיים – ובהם משרד ראש הממשלה, משרד הביטחון, משרד האוצר, משרד המשפטים וצה"ל – ולפי לוח הזמנים שנקבע בפסק הדין.

צילום מכתבה של היועצת המשפטית לממשלה מיום 25.11.25 מצורף ומסומן **מש/2**.

52. בהקשר זה יצוין, כי תובנה מרכזית שהתגבשה, בין היתר, במהלך דיוני המעקב ליישום פסקי דינו של בית המשפט הנכבד, היא שלעמדת גורמי המקצוע במשרד האוצר, לצעדי האכיפה הכלכליים צפויה להיות תרומה משמעותית להרחבת הגיוס ולמאבק בתופעת השתמטות. זאת, הן בשל פגיעה פוטנציאלית משמעותית בהכנסות משק הבית של הפרט המשתמט, הן בהתחשב ברלוונטיות של צעדים אלה לרובה ככולה של אוכלוסיית חייבי הגיוס מקרב בני החברה החרדית, והן נוכח רוחביותן של סנקציות אלה, שאינן תלויות במפגש יזום או אקראי בין כוחות משטרה ומשטרה צבאית, לבין משתמט.

53. מכל מקום, ביום 25.12.25 פנתה היועצת המשפטית לממשלה במכתב נוסף לראש הממשלה, שבו שבה והדגישה את הצורך במתן הנחייתו המיידית של ראש הממשלה לגורמים הרלוונטיים לקידום העבודה הנדרשת בלוח הזמנים שנקבע, תוך חזרה על נכונות גורמי הייעוץ המשפטי לסייע ולהעמיד

לרשות ראש הממשלה או הגורם שימונה כאחראי מטעמו את העבודה המקצועית שכבר בוצעה, ולסייע בכל הנדרש בעניין זה.

צילום מכתבה של היועצת המשפטית לממשלה לראש הממשלה מיום 25.12.25 מצורף ומסומן מש/3.

54. בהמשך לכך, ביום 4.1.26 התקיימה ישיבת ממשלה, אשר בסדר היום שהופץ לקראתה נכלל דיון בנושא "צעדים כלכליים למימוש גיוס לצה"ל – דיון בהתאם לבג"ץ 5819/24 ואח". כפי שנמסר על-ידי מזכיר הממשלה, הדיון שהתקיים בנושא זה היה קצר, השתתפו בו חמישה שרים, והוא התקיים ללא נוכחות ראש הממשלה, שר הביטחון ושר האוצר.

55. ביום 18.1.26 התקיימה ישיבת ממשלה נוספת, בנוכחות ראש הממשלה, שר הביטחון, שר האוצר ושרים נוספים, שבמסגרתה התקיים דיון בנושא "צעדים כלכליים למימוש גיוס לצה"ל- המשך דיון בהתאם לפסק דין בבג"ץ 5819/24 ואח". בתום הדיון התקבלה החלטת ממשלה מס' 3791 במסגרתה הנחה ראש הממשלה את מזכיר הממשלה, על דעתם של שר הביטחון ושר האוצר, להקים ולרכז צוות שרים שיבחן את צעדי האכיפה המשלימים במישור הכלכלי-אזרחי שניתן לקדם על מנת להעלות את שיעור המתגייסים בקרב חיילי הגיוס מכלל האוכלוסייה. זאת, לשם יישום הוראת בית המשפט הנכבד בפסק הדין בבג"ץ 5819/24 (להלן: **הצוות**).

צילום החלטת ממשלה 3791 מיום 18.1.26 מצורף ומסומן מש/4.

56. ביום 28.1.26 התקיימה ישיבה ראשונה של הצוות, בראשות מזכיר הממשלה. במסגרת ישיבת הצוות הדגיש המשנה ליועצת המשפטית לממשלה (משפט ציבורי-מינהלי) כי נכון לאותה עת טרם החלה התקדמות כלשהי בגיבוש המדיניות הממשלתית וכן הבהיר את הצורך בקבלת התייחסות סדורה של כלל גורמי המקצוע והמשפט הרלוונטיים במשרדי הממשלה השונים, לגבי צעדים כלכליים ומנהליים שיש בהם כדי להגדיל את היקף גיוסם של משתמטים, מכל חלקי האוכלוסייה, בהתאם לעקרונות שנקבעו בפסק הדין. עוד הובהר כי קבלת האמור חיונית לגיבוש תכנית אכיפה אפקטיבית, בהתאם לפסק הדין. בישיבה הוחלט כי לצורך גיבוש המלצות כאמור, מזכיר הממשלה יפנה לכלל משרדי הממשלה הרלוונטיים, על מנת לבקש את המלצותיהם לצעדי אכיפה משלימים במישור הכלכלי-אזרחי אשר יהיו בעלי אפקטיביות גבוהה, שוויוניים כלפי מי שהוכרו כמשתמט, ולא יפגעו בזכויות יסוד באופן שאינו מידתי. עוד הוחלט, כי תיקבע בקרוב ישיבה נוספת של הצוות בהשתתפות נציגים מקצועיים של המשרדים הנוגעים בדבר, לשם דיון בהמלצות אלו.

57. ביום 2.2.26 נשלח מכתבו של מזכיר הממשלה לשרי הממשלה ובסיומו צוין כי "בשים לב לדחיפות הנושא, נודה על קבלת התייחסות הגורמים המקצועיים הרלוונטיים במשרדכם לנושא לרבות דרך הפעולה המוצעת; חקיקה, החלטות ממשלה, תקנות וכיוצ"ב וזאת בתוך שבוע ימים". בהמשך לכך ולאחר שלפי הנמסר ממזכיר הממשלה, לא התקבלה התייחסות של אף אחד מן השרים, ביום 10.2.26 שלח מזכיר הממשלה תזכורת לשרים, תוך הדגשת הדחיפות, וביקש התייחסות הגורמים המקצועיים הרלוונטיים לנושא, לרבות דרך הפעולה המוצעת, בשים לב להחלטת בית המשפט הנכבד.

צילום מכתבו של מזכיר הממשלה לשרים מיום 2.2.26 מצורף ומסומן מש/5.
צילום התזכורת ששלח מזכיר הממשלה לשרים ביום 10.2.26 מצורף ומסומן מש/6.

58. ביום 16.2.26 התקיים דיון נוסף של הצוות. בסיום הדיון החליט צוות השרים להנחות את הייעוץ המשפטי לממשלה "לגבש חוות דעת מנומקת באשר להיתכנות המשפטית ליישום הרעיונות שנזכרו במסמך העקרונות מטעם אגף התקציבים בדבר 'שימוש בתמריצים כלכליים עבור יישום פסק הדין בנושא גיוס בני ישיבות' מיום 4.6.2025 (מסמך שהוצג על ידכם לבית המשפט כנספח מש/5) ללא צורך בחקיקה ראשית של הכנסת". עוד הוחלט כי "לאחר שיעביר הייעוץ המשפטי לממשלה את חוות דעתו בעניין, יוכל צוות השרים לפנות לגורם המקצועי הישיר שרלוונטי לצעד כלכלי כזה או אחר (בכפוף לאותה חוות הדעת) לקבל עמדה מקצועית באשר לאפקטיביות של אותו צעד ואז לגבש עמדה שתועבר לראש הממשלה בהתאם להנחייתו".

59. ביום 19.2.26, נשלח למזכיר הממשלה מכתבו של המשנה ליועצת המשפטית לממשלה (משפט ציבורי-מינהלי), בו נכתב כי "...נדמה כי הנחייה זו של צוות השרים היא המשך של "גרירת הרגליים" בגיבוש התוכנית הממשלתית עליה הורה בית המשפט. ולא רק זו, אף יש בה משום היפוך היוצרות של סדרי העבודה הנהוגים בממשלה...
9.משימת גיבושה של המדיניות הממשלתית בעניין זה – מוטלת על הממשלה; ובהתאם להנחיית ראש הממשלה – פריטתה של מדיניות כאמור לבחירה בצעדי מדיניות קונקרטיים – היא משימתו של צוות השרים...".

צילום מכתבו של המשנה ליועצת המשפטית לממשלה (משפט ציבורי-מינהלי) למזכיר הממשלה מיום 19.2.26 מצורף ומסומן מש/7.

60. ביום 24.2.26 הוגשה הודעת עדכון מטעם המשיבים, לקראת הדיון בעתירה אשר אמור היה להתקיים ביום 1.3.26. במסגרת הודעת עדכון זו פורטה השתלשלות העניינים שלעיל. בתוך כך נמסר, כי לא חלה התקדמות ממשית בגיבוש מדיניות ממשלתית בנוגע לצעדי אכיפה אזרחיים-כלכליים משלימים.

61. ביום 1.3.26 ועל רקע ביטול הדיון שהיה קבוע לאותו יום, בשל מצב החירום, ניתנה החלטת בית המשפט הנכבד בה נקבע, בין היתר, כי:

"בצוק העיתים בוטל הדיון היום, אך הצורך באכיפת חובת הגיוס- הולך וגובר. על רקע זה נציין, כי הודעת העדכון שהוגשה לקראת הדיון מטעם משיבי המדינה, אינה מניחה את הדעת. (... מבוקשנו לא ניתן לנו, אלא במידה מועטה. בפרט, לגבי צעדי האכיפה במישור הכלכלי-אזרחי, לא הוצגה לנו התשתית העובדתית והמשפטית הרלבנטית לגבי אף לא אחד מהצעדים שעל הפרק; ובאשר למישור האכיפה הפלילית, כפי שציינו בצדק העותרות בבג"ץ 5819/24 ובבג"ץ 27156-08-24 – העיקר חסר מן הספר (...). משיבי המדינה מתבקשים להשלים אפוא את החסר בהודעת עדכון שתוגש בהקדם, ולא יאוחר מיום 22.3.2026. מצופה כי פרק הזמן ינוצל להתקדמות ניכרת. זאת בפרט, על רקע האמור בהודעת העדכון מטעם משיבי המדינה, כי חרף

הזמן שנקצב לכך בפסק הדין חלף-עבר, ואף לא הוגשה בקשת ארכה, "טרם חלה התקדמות כלשהי בגיבוש המדיניות הממשלתית".

62. בהתאם להחלטת בית המשפט הנכבד מיום 1.3.26, וחרף הצורך כי המדיניות ביחס לצעדי האכיפה במישור הכלכלי-אזרחי תגובש על ידי הממשלה, החלו גורמי הייעוץ המשפטי לממשלה בביצוע עבודת מטה בסוגיה זו, ועל כך יפורט להלן.

העמקת עבודת המטה שנעשתה בהתאם להחלטת בית המשפט הנכבד

63. נזכיר, כי בהתאם לפסק הדין נדרשו גורמי הממשלה לגבש מדיניות אכיפה אפקטיבית, שוויונית ומידתית. זאת, בין היתר, על בסיס עבודת המטה שנעשתה על ידי גורמי המקצוע שמנתה צעדים שונים שבסמכות הממשלה לנקוט, חלקם אף ללא צורך בחקיקה. בנוסף נקבע בפסק הדין כי ככלל, אין לאפשר המשך מתן הטבות שניתנות בקשר ישיר או עקיף, להשתמטות מחובת הגיוס.

64. קביעה שיפוטית זו התקבלה, בין היתר, לאחר שגורמי המקצוע מהצבא וממשרדי הממשלה הבהירו כי ישנה חשיבות מיוחדת לנקיטה בסנקציות אישיות כלפי חייבי גיוס שאינם משתפים פעולה עם ההליכים לגיוסם. עוד נזכיר, כי לעמדת גורמי המקצוע באוצר, ניתוח מגמת עליית מספרי המתגייסים מקרב בני הציבור החרדי מצביעה על כך כי לצעדי אכיפה כלכליים-אישיים כלפי משתמטים (למשל מניעת סבסוד מעונות יום) עשויה להיות השפעה של ממש על העלאת מספרי המתגייסים מקרב הציבור החרדי. עם זאת, נשוב ונציין כי נראה שהללו משפיעים בעיקר ומטבע הדברים על מי שהטבות המדוברות משפיעות על אורח חייו העכשווי התלוי בגילו, במצבו המשפחתי ובמשלח ידו.

65. כפי שצוין לעיל, להערכת גורמי המקצוע באוצר, הדיונים שהתקיימו בכנסת בעניין "חוק הגיוס" מייצרים ציפייה בקרב האוכלוסייה החרדית להסדר קבע שיפטור אותם מחובת השירות ומהסנקציות האישיות החלות כיום. ציפייה זו מביאה לתמריץ שלילי לגיוס במצב הנוכחי וכך מצננת את ההשפעה של הסנקציות הקיימות. עם זאת, העלייה המשמעותית במספרי המתגייסים בני הציבור החרדי, חרף הציפייה לחוק שיעגן פטור מגיוס ממחישה את החשיבות והאפקטיביות של סנקציות כלכליות אישיות להגדלת מספר המתגייסים לצה"ל.

66. בהתאם להחלטת בית המשפט מיום 1.3.26, ועל רקע מחדלה של הממשלה מלפעול לצורך גיבוש מדיניות ממשלתית, כפי שנקבע בפסק הדין, ביום 9.3.26 פנה המשנה ליועצת המשפטית לממשלה (משפט ציבורי-מינהלי), ד"ר גיל לימון, לגורמי הייעוץ המשפטי בלמעלה מעשרה משרדי ממשלה, רשויות ממשלתיות וגופים רלוונטיים נוספים - משרד העבודה, משרד הבינוי והשיכון, רשות מקרקעי ישראל, המועצה להשכלה גבוהה, משרד החינוך, משרד הכלכלה והתעשייה, משרד הפנים, משרד התחבורה, נציבות שירות המדינה, רשות המסים, והרשות לפיתוח כלכלי-חברתי של המגזר החרדי במשרד רה"מ. במסגרת פניות אלה התבקשה התייחסותם של כל אחד מהגורמים להטבות כלכליות ואמצעים אחרים בתחום אחריותם, ששילתם ממשתמטים עשויה, על פני הדברים, לתרום באופן משמעותי להגברת האפקטיביות והשוויוניות של אכיפת חובת הגיוס. בהקשר זה יוסבר, כי עבודת מטה ראשונית ביחס למיפוי הטבות שניתן להתנות את קבלתן בהסדרת מעמד מול

רשויות צה"ל היא אפקטיביות, החלה עובר למתן פסק הדין בעתירות דן, בין היתר בהתבסס על מכתב אגף התקציבים, עליו יפורט להלן.

יוסבר, כי בחירת המשרדים אליהם נעשתה הפנייה נעשתה לאחר מיפוי ההטבות הניתנות על ידי משרדי הממשלה השונים, ובשים לב לסד הזמנים הקצר שעמד לצורך גיבוש עבודת המטה, נבחרו משרדים שעל פני הדברים מצויים בסמכותם כלים רלוונטיים שהשימוש בהם עשוי להיות אפקטיבי. מדובר בשלב ראשון ומייד, ובהמשך תיבחן האפשרות להרחיב את עבודת המטה למשרדי ממשלה נוספים.

67. בהקשר זה נזכיר, כפי שהוסבר במכתב אגף התקציבים במשרד האוצר מחודש יוני 2025, כי שימוש בתמריצים כלכליים אפקטיביים, הנתונים לקובעי מדיניות, צפויים להניע את הפרט לפעולה בהתאם למדיניות רצויה, ובמקרה דן, לסייע במאמצים להגברת היקף המתגייסים בני הציבור החרדי, בטווח זמן קצר, ללא צורך בחקיקה ראשית. ביחס לחתך האוכלוסייה (גיל, מצב משפחתי וכיו"ב) אליה רלוונטי מערך תמריצים זה.

מכתב אגף התקציבים במשרד האוצר פירט את העקרונות המנחים ליצירת תמריצים אפקטיביים, שהם: השפעה אפקטיבית על הכנסת משק הבית וצמצום ההסתמכות על סיוע ממשלתי; פוטנציאל השפעה על היקף רחב של משקי בית ופרטים; תחולת הסנקציות על פני פרק זמן ממושך; גיבוש מעטפת למניעת יצירת ערוצי מימון עוקפים, באמצעות תקצוב אלטרנטיבי או נוסף שיהווה תחליף לאובדן ההכנסה.

צילום מכתבו של הממונה על תקציבים במשרד האוצר מיום 4.6.25 מצורף ומסומן **מ/ש 8**.

68. במסגרת פניותיו של המשנה ליועצת המשפטית לממשלה שנזכרו לעיל, ועל רקע קביעתו של בית המשפט הנכבד ביחס לחובתה של המדינה לבחון צעדי אכיפה משלימים ובפרט צעדים הכרוכים בשלילת הטבות הניתנות בקשר ישיר או עקיף להשתמטות מחובת הגיוס, התבקש כל אחד מן המשרדים ויחידות הסמך האמורים להעביר התייחסות מקצועית ומשפטית לצעדים קונקרטיים המצויים בתחום אחריותו אשר מופו כבעלי פוטנציאל לשמש כלי אכיפה או תמריץ להסדרת המעמד מול רשויות צה"ל, ובפרט לבחון אפשרות להתנות קבלת הטבות, סבסוד או סיוע ממשלתי בהסדרת המעמד מול רשויות הגיוס.

בנוסף התבקשו המשרדים לפרט כל הטבה, סיוע, סבסוד או מנגנון תמיכה אחר הניתן באמצעותם או בשיתוף עמם, אשר עשוי להיות בעל זיקה ישירה או עקיפה להשתמטות מחובת הגיוס או כזה שמיטיב עם מי שלא הסדירו את מעמדם מול רשויות הגיוס. עוד התבקשו המשרדים לפרט מבחני תמיכה, תוכניות סיוע או מנגנוני תקצוב המצויים באחריותם ואשר עשויים להיות רלוונטיים לאוכלוסיית חייבי הגיוס, וכן להצביע על דרכים אפשריות למניעת מימון ישיר או עקיף של משתמטים.

69. במענה לפניות אלה, נשלחו התייחסויות מטעם כלל הגופים אשר כללו רקע ועמדה בעניינם של כלל הצעדים שהתבקשו וכן בעניינם של מנגנוני הטבה וסיוע נוספים הניתנים מטעם כל אחד מהגופים.

(ונוזכיר, כי פנייתו של מזכיר הממשלה לשרי הממשלה בעניין זה לא הניבה התייחסות כלשהן) בד בבד, נערכה סדרה ארוכה של דיונים עם מרבית הגופים בראשות המשנה ליועצת המשפטית לממשלה (משפט ציבורי-מנהלי), וחלקם בראשות היועצת המשפטית לממשלה, בהשתתפות גורמי מקצוע ויועצים משפטיים, במסגרתם נידונו צעדי האכיפה המשלימים השונים ונבחנו סוגיות משפטיות ומקצועיות שהתעוררו בהקשר להם.

70. עתה יוצגו הצעדים השונים שמופו ונבחנו במסגרת הדיונים האמורים. דרך הילוכנו תהא כדלקמן:

- ראשית, יפורטו הטבות אשר כבר כיום ניתנות בכפוף להסדרת מעמד מול הצבא, ביחס למי שנקרא לשירות, אך **ביחס לחלקן נדרש לטייב את דרישת הסדרת המעמד מול רשויות הצבא לצורך הגברת האפקטיביות של השימוש בהן, ומניעת עקיפתה של דרישה זו**;
- שנית, יפורטו הטבות אשר גורמי המקצוע והמשפט במשרדי הממשלה סבורים כי התנייתן בהסדרת מעמד מול רשויות הגיוס **ישימה ואפשרית בטווח הזמן הקרוב** ואשר ההערכה המקצועית של גורמי המקצוע הרלוונטיים היא שהתניית קבלתן בהסדרת מעמד מול רשויות צה"ל כאמור תהיה בעלת אפקטיביות גבוהה. היינו הטבות ששילתן ממשתמטים צפויה לקדם את ערך השוויון ולהוביל להגדלת כמות המתגייסים;
- שלישית, יפורטו הטבות כלכליות נוספות, אשר לעמדת גורמי המקצוע במשרד האוצר התנייתן בהסדרת מעמד מול רשויות הגיוס, **הן בעלות פוטנציאל השפעה חיובי על עידוד הגיוס, אך נדרשת בחינה נוספת של השפעת השימוש בהן, בטרם יוחלט האם נכון להתנות קבלתן כאמור**;
- לאחר מכן, יפורטו צעדים נוספים אשר נבחנו במסגרת עבודת ההכנה המקצועית שנעשתה מול משרדי הממשלה והגופים השונים לקראת גיבוש הודעת עדכון זו, **ואולם נמצא שמידת בשלותם או השפעתם על קידום הגיוס אינם מספקים, למצער בעת הזו, או שיש לקיים בחינה וחישה נוספים לצורך גיבוש עמדה ביחס להשפעתם הפוטנציאלית על קידום הגיוס**;
- ולבסוף, יוזכרו הצעדים הנוגעים להתניית הטבות בהסדרת מעמד, אשר מיושמים זה מכבר, ואשר לעמדת גורמי המקצוע במשרד האוצר, השימוש בהן תרם לעלייה מסוימת בשיעור המתגייסים בקרב הציבור החרדי.

71. כבר עתה יודגש כי לשם יישומם של מרבית הצעדים שיתוארו לעיל, שעניינם בהתניית קבלתן של הטבות שונות בהסדרת מעמד מול רשויות הצבא (עבור מי שנקרא לשירות), **נדרשת הקמתו של ממשק דיגיטלי, שיאפשר למשרדי הממשלה השונים לקבל נתונים המצויים בידי הצבא לגבי כל מיועד לשירות ביטחון שנקרא להתייב לבדיקת התאמתו לשירות צבאי שזכאי לאחת ההטבות הכלכליות המפורטות בהמשך, המצויות באחריות משרדי הממשלה**. נדרש כי הממשק האמור יהיה זמין לכל גוף ממשלתי רלוונטי, הנדרש להתנות את הענקתה של הטבה כלכלית לפרט שהוא חייב הגיוס, בהסדרת מעמדו מול צה"ל, ויאפשר לאותו גוף לקבל תשובה ברורה מן הממשק הדיגיטלי, על פי מספר תעודת זהות של הפרט דהיינו האם מבקש ההטבה הוא חייב גיוס או לאו. וככל שהתשובה לכך היא חיובית – האם הסדיר את מעמדו מול רשויות הצבא. ברי, כי הקמת ממשק כאמור דורשת תשומות מסוימות, כמו גם ליבון היבטים הנוגעים למגבלות בנושא חוק הגנת הפרטיות, התשמ"א-1981 ותקנותיו. עם זאת, מדובר בממשק שהוא חיוני לצורך יישומם

האפקטיבי של חלק מהצעדים שיפורטו לעיל, אשר לעמדת גורמי המקצוע במשרדי הממשלה, יאפשר החלת צעדים קריטיים לשם הקטנת הפגיעה בזכות לשוויון, למילוי שורות הצבא הסדיר ולהקטנת הפגיעה רחבת ההיקף במשק, הנובעת מהיקף גיוס המילואים. וכן, לצורך אחידות ויעילות הפעולה של כל הגופים הממשלתיים השונים. זאת, שכן בסופו של דבר, המידע המוסמך והמעודכן בדבר מעמדו של הפרט מול הצבא – מצוי רק בידי הצבא; והמידע המוסמך והמעודכן בדבר מבקשי ההטבות וזכאותם – מצוי בידי משרדי הממשלה הרלוונטיים.

בהקשר זה יצוין, כי לנוכח סד הזמנים הדוחק שעמד לרשות גורמי המקצוע והמשפט במשרדי הממשלה, כלל ההצעות והפעולות המפורטות בהמשך הכרוכות בהעברת מידע עדכני בין משרדי הממשלה לצה"ל, טרם נבחנו כנדרש על-ידי הגורמים המקצועיים בצה"ל. לפיכך, יידרש פרק זמן נוסף לצורך בחינת אופן מימושו.

72. עם זאת, כבר כעת ובטרם הקמת הממשק הנדרש, ביחס לחלק משמעותי מההטבות שיפורטו להלן, ניתן להתנות את קבלתן ביחס לחיילי גיוס, בהצגת דרישה מן הפרט חייב הגיוס להציג תעודות המעידות על הסדרת מעמדו מול רשויות הצבא, כגון תעודת שחרור מצה"ל, תעודת פטור משירות או אישור תקף אחר (דחיית שירות שלא מכוח פרק ג'1, מכינה, תכנית ייעודית של המה"ט וכיוצא ב) (להלן: תעודת המעידה על הסדרת מעמד), אשר משמעותן היא שהפרט שנקרא להתייצבות לשירות הסדיר את מעמדו מול רשויות הצבא. זאת, לצד קבלת היזון חוזר מרשויות הצבא ביחס למהימנות המידע שמסר הפרט. כמובן שנוכח החשיבות הרבה הטמונה ביישום של הצעדים הדרושים לצמצום תופעת ההשתמטות, והגברת הגיוס לצה"ל בטווח הזמן הקרוב. אולם יודגש, כי אין הצדקה להמתנה להקמת הממשק הדיגיטלי האמור, אך בשל הנטל בירוקרטי על הפרט, הגלום בהמצאת תיעוד אודות הסדרת מעמד מול רשויות צה"ל.

הטבות הניתנות כבר היום בכפוף להסדרת מעמד מול הצבא, אשר יש לפעול לגביהן לשם הבטחת יישומה המלא של דרישת הסדרת המעמד

מלגות לימודים והכשרות בתעסוקה

73. אחד האתגרים המשמעותיים של המשק הוא שילוב אוכלוסיות בתעסוקה, אשר לו השפעה רבה על הכלכלה. מרכזיותו של נושא זה הביאה את הממשלה להקים מספר ועדות ייעודיות לנושא - ראשית, ועדת התעסוקה לשנת 2020 ולאחר מכן את ועדת התעסוקה לשנת 2030 - וזאת, על מנת לגבש ולהמליץ לממשלה על המדיניות הרצויה בתחום. מסקנותיהן של ועדות אלו, לצד המלצות של גופים כלכליים רשמיים כגון בנק ישראל וארגון ה-OECD, הביאו את ממשלת ישראל לאמץ מדיניות תעסוקה ממוקדת המביאה לידי ביטוי את השונות התעסוקתית הרבה בין המגזרים (ובתוך כל מגזר - בין המגזרים) בישראל. מדיניות זו באה לידי ביטוי במספר החלטות ממשלה ובהן: החלטת ממשלה 1994 מיום 15.7.2010, החלטת ממשלה 198 מיום 1.8.2021, החלטת ממשלה 171 מיום 24.2.2023 והחלטת ממשלה 1907 מיום 23.6.2024. מדיניות זו נובעת מחד, מהבדלים ברורים בדפוסי התעסוקה של הקבוצות השונות ושיעורי השתתפותן בשוק העבודה, ומאידך - מהשפעות ארוכות הטווח של שילובן של הקבוצות על המשק, כפי שבא לידי ביטוי גם בדו"ח ועדה לקידום

תחום התעסוקה לקראת שנת 2030¹. מכלל המחקרים עולה כי קבוצת הגברים החרדים היא קבוצה מובחנת וברורה, המתאפיינת בהשכלה ותעסוקה נמוכות מאד, ומאידך - קבוצה ששילובה צפוי להביא להשפעה הרבה ביותר על המשק². זאת, כתוצאה בין היתר ממגמת הגידול הדמוגרפי המהירה שלה. החלטת הממשלה 198 קבעה כי יעדי התעסוקה ידורגו בהתאם לחשיבותם ולמרכזיותם. יעדי תעסוקה לגברים חרדים, לנשים ערביות ולנשים עם מוגבלות הוגדרו כראשיים, ואילו יעדי התעסוקה של נשים חרדיות, כמו גם גברים ערבים ומספר אוכלוסיות נוספות הוגדרו כיעדים משניים. מהחלטה זו נגזרת הפעילות של משרד העבודה בנוגע לתחום התעסוקה הבאה לידי ביטוי גם בהחלטות ממשלה מאוחרות יותר וגם באופן חלוקת תקציב המדינה בעניין זה.

74. על רקע החלטות אלה, משרד העבודה, המועצה להשכלה גבוהה וגופים ממשלתיים נוספים, לעיתים באמצעות מיזמים משותפים עם גורמים חיצוניים, מפעילים תוכניות שונות שנועדו לסייע בשילוב בהכשרה תעסוקתית של קבוצות המתאפיינות בשיעור השתתפות נמוך בתעסוקה, ובראשן גברים חרדים. בתוך כך, בהעדר מגבלת גיל לתוכניות אלו, לא מן הנמנע כי המשתתפים בהן זוכים להכשרה תעסוקתית במימון ממשלתי שתהווה תמריץ לפעילות חלופית לשירות הצבאי. לאחר בחינת תוכניות שונות שמפעיל משרד העבודה וכן הטבות הניתנות על-ידי המועצה להשכלה גבוהה, נמצא ביחס לחלק מאלה, כי ביחס לחיבי גיוס, קיימת כבר היום התנייה ביחס להשתתפות בתוכניות ולקבלת ההטבות בהסדרת מעמד של הפרט מול רשויות צבא, ונפרט.

יצוין כי ככלל, על אף שתכניות אלה ייעודיות לאוכלוסיית הגברים החרדים והן עונות להגדרה של הטבה הניתנת באופן ישיר או עקיף בקשר להשתמטות מחובת הגיוס, על פי הערכת גורמי המקצוע באוצר, התנייתן בהסדרת מעמד מול הצבא לא צפויה להביא להגדלת שיעורי הגיוס מקרב החברה החרדית. זאת, משום שמלכתחילה רק מיעוט מבני האוכלוסייה פונה אליהן, והשתתפות בהן אינה מאפיינת את "הפרט השכיח" מבני האוכלוסייה החרדית.

עוד יציין, כי קיימות תכניות ייעודיות כאמור לאוכלוסיית הגברים החרדים שלא צוינו בהודעה זו, כיוון שבשונה משלילת זכאות לסבסוד ישיר המועבר לפרט, לשלילת הזכאות מהשתתפות בתכניות אלה אין השפעה כלכלית ישירה, וכן לא ברור כי ישנה עלות אלטרנטיבית בה הפרט יידרש לשאת עקב היעדר ההשתתפות.

¹ https://www.gov.il/BlobFolder/reports/employment_report_2030/he/2030-report_report-2030.pdf

² למשל, מחקר שנעשה באגף הכלכלנית הראשית במשרד האוצר ("חשיבות התמריצים הכספיים לשיעור תעסוקת הגברים החרדים", בץ וקריל, משרד האוצר 2019) הראה כי שני שליש מפער ההכנסות בין משק בית חרדי ומשק בית לא חרדי נובע מהפער בקרב הגברים. כלומר אם היקף התעסוקה והשכר הממוצע של גברים חרדים ישתווה למצבם בקרב יהודים שאינם חרדים, פער ההכנסה יצטמצם ב-66%. לעומת זאת, השוואת המצב בקרב הנשים יצמצם רק שליש מפער ההכנסה בין משק בית חרדי ללא חרדי. גם מחקר של מכון אהרן ("הכנסה מעבודה של משקי בית: אתגרים תרחישים ומדיניות", ליפשיץ ולרום, מכון אהרן 2024) מגיע לתוצאות דומות והמסקנה שלו היא "תוצאות אלו מדגישות את החשיבות של צעדי מדיניות ממוקדים מגדרית. בעוד שבחברה החרדית המדיניות צריכה להתמקד בגברים, שכן גם אם כל הפערים בין הנשים החרדיות לנשים היהודיות הלא-חרדיות ייסגרו – ההשפעה הכוללת על משקי הבית החרדים תהיה קטנה". יתרה מכך, המחקר מדגיש כי לשינוי בהשכלה של הגברים החרדים השפעה דרמטית על הגידול בהכנסה, ואף רק השוואה בין השכלת הגברים החרדים לנשים החרדיות תביא לגידול משמעותי בהכנסת משק הבית החרדי.

תכנית "מילגו" (המועצה להשכלה גבוהה ומשרד העבודה)

75. המועצה להשכלה גבוהה פועלת גם היא לעידוד סטודנטים בני הציבור החרדי להשתלב במערכת ההשכלה הגבוהה, כאמצעי לשילובם העתידי והמוצלח בתעסוקה איכותית, כאשר חלק ניכר מתחומי העיסוק במשק המודרני חסומים בפני מי שחסרים השכלה זו. זאת, על רקע החלטות הממשלה אשר פורטו לעיל, ומתוך הבנה כי ההשכלה הגבוהה היא תנאי בסיסי להשתלבות ולהצלחה בשוק התעסוקה. שיעור ההשתתפות הנמוך של האוכלוסייה החרדית בשוק התעסוקה פוגע לא רק במעמד הכלכלי האישי, הוא גם מאט את ההתקדמות הכלכלית של המשק בכללותו. נתוני הלמ"ס מצביעים בבירור על שיעור תעסוקה גבוה של בעלי תארים אקדמיים מקרב הציבור החרדי בהשוואה לחסרי השכלה אקדמית, ולפער משמעותי ברמת ההכנסה בין שתי הקבוצות הללו.

מגוון חסמים ואתגרים מייצרים קשיים משמעותיים לבוגרי החינוך החרדי לבוא בשערי האקדמיה ולצלוח את לימודיהם. החסמים הינם תרבותיים, אקדמיים, כלכליים וחברתיים. ריבוי החסמים מחייב סל רחב של מענים בהיבטים שונים אשר מהווים את בסיס עקרונות תכנית ההנגשה.

לאור מגוון החסמים, עדיין קיים תת ייצוג בולט של בוגרי החינוך החרדי באקדמיה ועדיין ישנו פער משמעותי בין אחוז האקדמאים בוגרי החינוך החרדי, לאחוז האקדמאים בוגרי החינוך הממלכתי והממלכתי דתי, וכן פער גדול בין גברים לנשים.

76. כחלק ממגוון אמצעים שנועדו להתגבר על החסמים האמורים, נעשה שימוש במלגת מילגו, הניתנת גם לתלמידי תואר ראשון ולתלמידי המכינות הקדם אקדמיות במוסדות המוכרים על ידי המועצה להשכלה גבוהה ולסטודנטים במה"ט. מדובר במלגת סיוע הניתנת לכלל הסטודנטים (ללא שיוך מגזרי) על בסיס סוציו-אקונומי. המלגה מחולקת באופן אחיד על פי ציון, וגובהה נקבע על בסיס פרמטרים אחידים הנוגעים למצבו הסוציו-אקונומי של הפרט (5,000, 7,500, 10,000, ו-12,480 ₪ במל"ג ובמה"ט - (4500, 3000, 6000 או 8,600 ₪).

בהתאם לסעיף 25ב(א1) לחוק המועצה להשכלה גבוהה, התשי"ח-1958, מלגות הניתנות מקרן הסיוע לסטודנטים לא יינתנו למי שלא התייצב לשירות או שהוא "עריק" משירות סדיר. בהתאם לכך, מי שמגיש בקשה לקבלת מלגה נדרש כיום להצהיר כי אינו עריק משירות סדיר. גם בהקשר זה מוצע כי חלף התבססות על הצהרת המועמד כי הסדיר את מעמדו, ייקבע – לשם המאבק בתופעת ההשתמטות וצמצום פערי השוויון בנטל, כי ביחס למיועד לשירות ביטחון, הקבלה לתכנית תותנה בכך שהפרט יציג תעודה המעידה על הסדרת מעמדו מול רשויות הצבא, שחרור מצה"ל או קבלת פטור פרטני משירות או אישור מוסכם אחר מטעם הצבא, תוך שיעשה היזון חוזר מול גורמי הצבא ביחס למהימנות המידע שמסר. בהמשך, לאחר שיוקם הממשק הדיגיטלי לקבלת הנתונים מצה"ל, יאומת המידע בנוגע למועמד ישירות מול רשויות הגיוס, על מנת להבטיח שההטבה אכן תינתן רק למי שהסדיר מעמדו.

מלגות "טנא" – מלגות שכר לימוד ייעודיות (המועצה להשכלה גבוהה)

77. מלגת טנא מספקת סיוע כלכלי משמעותי לסטודנטים וסטודנטיות בוגרי החינוך החרדי הלומדים לתואר ראשון או שני במוסדות אקדמיים מוכרים בישראל. לצד התמיכה הכלכלית הניתנת

באמצעות המלגה, כוללת קבלתה ייעוץ וליווי מקצועי, המאפשרים למלגאים סיוע במיצוי יכולותיהם האקדמיות.

אחד הקריטריונים לקבלת מלגת טנא הוא "מעמד מוסדר מול הצבא". במשך כל השנים, נדרש בפועל כל סטודנט עד גיל הפטור משירות צבאי להציג מסמך מהצבא המאשר שמעמדו מוסדר כתנאי לקבלת המלגה. יצוין, כי לאחרונה תיקפה הות"ת את מדיניות המלגות לרבות סעיף זה, ועל פי הנמסר תנאי זה נאכף בפועל ובמשנה תוקף בשנים האחרונות. גם בהקשר זה מוצע לקבוע ביחס למי שנקרא לשירות ביטחון, כי קבלת המלגה תותנה בהצגת תעודת שחרור מצה"ל או קבלת פטור פרטני משירות על-ידי הפרט, תוך שייעשה היזון חוזר מול גורמי הצבא ביחס למהימנות המידע שמסר. בהמשך, לאחר שיוקם הממשק הדיגיטלי לקבלת הנתונים מצה"ל, יאומת המידע בנוגע למועמד ישירות מול רשויות הגיוס, על מנת להבטיח שההטבה אכן תינתן רק למי שהסדיר מעמדו.

השתתפות במכרזים לעבודה בשירות המדינה (נציבות שירות המדינה)

78. פיסקה 13.721 לתקשי"ר קובעת כי "לא יתקבל לשירות מועמד למינוי אם הוא יוצא צבא החייב להתייצב לשירות ביטחון שירות סדיר או שירות מילואים בהתאם לחוק שירות ביטחון [נוסח משולב], התשי"ט-1959, אלא אם הוכיח כי מילא את חובתו לפי אותו חוק."

79. בהתאם להוראה זו בתקשי"ר, לא ניתן לקלוט לשירות המדינה מועמד, אשר הוא חייב גיוס שלא הסדיר את מעמדו מול רשויות הצבא.

מבדיקה שנערכה במסגרת עבודת המטה המתוארת עלה כי החלת הסעיף על מועמדים שאינם נקראים לשירות צבאי, ואשר בהתאם לכך אין בידם אישור פורמלי מרשויות הצבא על כך שלא נקראו לשירות עלולה לפגוע במועמדים אלה ועל כן כיום בהתאם לפרקטיקה הנהוגה, ככלל יישום הסעיף נעשה בשלב הקליטה למשרה. לנוכח חשיבות המאבק בתופעת ההשתמטות והגברת השוויון בנטל, נדרש לפעול על מנת ליישם את הסעיף באופן מיידי כבר בשלב פרסום המשרות, תוך מציאת פתרון שימנע את החשש כי הכללת התנאי במסגרת פרסום המשרות תפגע במועמדים בני קבוצות שאינן נקראות לשירות.

כלומר, יש להבהיר במסגרת פרסום משרות בשירות המדינה, כי תנאי הסדרת המעמד מול רשויות הצבא חל אך ורק ביחס למי שנקרא לשירות על-ידי רשויות צה"ל, כך שלא יהא בהפעלתו משום פגיעה באוכלוסיות שכיום כלל אינן נקראות לשירות.

הטבות ישימות אשר להערכת גורמי המקצוע צפויות להיות בעלות אפקטיביות גבוהה

80. כפי שפורט לעיל, העקרונות לפיהם נבחנת אפקטיביות של שלילת הטבות כלכליות על הגברת שיעור ההתייצבות לגיוס הם: השפעה אפקטיבית על הכנסת משק הבית וצמצום ההסתמכות על סיוע ממשלתי; פוטנציאל השפעה על היקף רחב של משקי בית ופרטים; תחולת הסנקציות על פני פרק זמן ממושך; גיבוש מעטפת למניעת יצירת ערוצי מימון עוקפים, באמצעות תקצוב אלטרנטיבי או נוסף שיהווה תחליף לאובדן ההכנסה.

בהתאם לעקרונות אלה, נעשה, כחלק מהליך העמקת עבודת המטה, מיפוי של מספר הטבות אשר עומדות בתבחינים שלעיל, ובהתאם, ההערכה המקצועית היא כי להתניית קבלתן בהסדרת מעמד מול רשויות הצבא, צפויה להיות השפעה משמעותית על קידום שיעור ההתייצבות לגיוס, ונפרט.

הנחה לנוסעי התחבורה הציבורית (משרד התחבורה)

81. תעריפי הנסיעה בתחבורה הציבורית מעוגנים בצו פיקוח על מחירי מצרכים ושירותים (מחירי נסיעה בקווי שירות באוטובוסים ומחירי נסיעה ברכבת מקומית), תשפ"ב–2022 ובצו פיקוח על מחירי מצרכים ושירותים (דמי נסיעה ברכבת וברכבל), תשפ"ב–2022 (להלן – הצווים), שניתנו מכוח חוק פיקוח על מחירי מצרכים ושירותים, התשנ"ו–1996, על ידי שרת התחבורה ושר האוצר לאחר התייעצות עם ועדת המחירים.

הצווים כוללים הסדרי נסיעה שונים המעניקים הנחות בשיעורים שונים לקבוצות שונות ("פרופיל הנחה"), כאשר הקטגוריות הזכאיות להנחה הרלוונטיות לענייננו הן כדלהלן:

א. "פרופיל סטודנט" בהתאם לסעיף 7(א)4 לצווים, המקנה הנחה בשיעור של 33%–50% (כתלות בהסדר הנבחר), למי שהוא סטודנט כהגדרתו בחוק זכויות הסטודנט, התשס"ז–2007.

ב. "פרופיל צעירים" בהתאם לסעיף 7(א)12 לצווים, המקנה הנחה בשיעור של 33% למי שמלאו לו 18 שנים ושטרם מלאו לו 27 שנים.

ג. "פרופיל גיאוגרפי" בהתאם לסעיף 7(א)14 או סעיף 7(א)15 לצווים, המקנה הנחה בשיעור של 50% למי שהוא תושב רשות מקומית, או אזור סטטיסטי בתוך רשות מקומית, או יישוב בתוך מועצה אזורית המדורג באשכולות 1 עד 5 במדד הפריפריאליות של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (למעט אם האזור שבו הוא גר מדורג באשכולות 9 עד 10 במדד החברתי כלכלי של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה) ולמי שהוא תושב רשות מקומית, אזור סטטיסטי או יישוב בתוך מועצה אזורית כאמור המדורגת באשכולות 1 עד 5 במדד החברתי כלכלי של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

82. מוצע, כחלק מן המאבק בתופעת ההשתמטות ולשם צמצום הפגיעה בזכויות לשוויון, לתקן את הצווים כך שתתווסף לסעיפים לעיל בצווים, הוראה שלפיה נוסע לא יהיה זכאי להסדר נסיעה בהתאם לסעיפים 7(א)4, 7(א)12, 7(א)14, 7(א)15, אם הוא חייב להתייצב לשירות ביטחון

שירות סדיר, בהתאם לחוק שירות ביטחון [נוסח משולב], התשי"ט-1959, ולא הסדיר את מעמדו מול רשויות הצבא.

83. החלת ההתניה בהסדרת מעמד מול רשויות הצבא מחייבת אפוא הליך של חקיקת משנה בסמכות שרת התחבורה ושר האוצר לאחר התייעצות עם ועדת מחירים. עוד יוער כי קביעה כאמור מעוררת מספר קשיים:

84. ראשית, הועלתה מורכבות משפטית בהיבטי פרטיות, שכן מתן הזכאות ל"פרופיל הנחה" בתחבורה ציבורית נעשית כולה על ידי גורמים פרטיים - מפעילי עמדות על הקו ומפעילי האפליקציות (יישומנים) לתיקוף. לכן, לצורך המימוש של הצעד, לא די בכך שמשרד התחבורה יקבל ממשרד הביטחון (בהעברת מידע בין גופים ציבוריים) את המידע על סטטוס הגיוס של כל מבקש הנחה, אלא יהיה צורך להעמיד את המידע לגורמים הפרטיים המנפיקים פרופיל הנחה. על כן, במסגרת מהלך זה תידרש בחינה של היבטי פרטיות ומתן מענה לדרישות על פי דיני הפרטיות, בהתאם למנגנון שייקבע. כמו כן, נראה כי יהיה צורך לערוך שינויים בהיבטים הרגולטוריים או ההסכמיים הנוגעים להתקשרות בין משרד התחבורה למפעילי עמדות על הקו ומפעילי האפליקציות, בהתאם לנדרש ביחס למחזיק במאגר מידע לפי חוק הגנת הפרטיות והתקנות מכוחו.

85. כמו-כן, בהיבט היישומי, לאחר ליבון הקשיים האפשריים כאמור של היבטי הפרטיות, הקמת ממשק להעברת מידע בין צה"ל למשרד התחבורה וממנו לחברות המנפיקות את הפרופילים היא בעלת משמעויות תפעוליות, תקציביות, ועוד; וכרגע שאלת היישום לא נבחנה וממילא למשרד התחבורה אין בשלב זה הערכה של משך הזמן ליישום ומלוא המשמעויות התפעוליות ואחרות של הבדיקות הנוספות שיידרשו לטובת שלילת ההטבות כאמור.

86. נושא נוסף שטרם נבחן נוגע לשאלה האם שלילת הזכאות להנחות תהיה רק במעמד בקשה לקבלת פרופיל הנחה חדש, או גם לגבי פרופיל הנחה שכבר ניתן לנוסע. לעניין זה, יהיה צורך לברר היבטים מעשיים הנוגעים לביטול פרופיל שכבר ניתן והיבטים משפטיים, בין היתר ביחס לאופן היידוע וההסכמה של הנוסעים שבדיקה בעניין תקפות הפרופיל שלהם תערך על סמך מידע אישי שיועבר מצה"ל.

87. חרף הקשיים היישומיים האמורים, ואם לאחר עבודת המטה יימצאו המענים הנדרשים לקשיים אלה, לאור חוות הדעת שהתקבלו מאת גורמי המקצוע במשרדי הממשלה, הטבה זו נראית הולמת ומתאימה לשמש ככלי לעידוד הסדרת מעמד, לאור עמידתה בעקרונות האפקטיביות שפורטו לעיל - השימוש הנרחב בה בציבור בכלל, ובקרב הציבור החרדי בפרט; השפעתה הישירה על הכנסתו של משק הבית; צמצום ההסתמכות על המימון הציבורי; העדר פגיעה ממשית בזכויות יסוד, משמדובר בהטבה כלכלית שממילא ניתנת באופן דיפרנציאלי, לחלקים מסוימים באוכלוסייה, ואין בשלילתה כדי למנוע גישה לשירות הציבורי המדובר.

דירה בהנחה – "מחיר מטרה" (משרד הבינוי והשיכון ורשות מקרקעי ישראל)

88. לאורך השנים, וכחלק מתכנית ממשלתית לשיווק קרקעות למגורים עבור הפרט, הונהגה שיטה אשר במסגרתה ניתנת אפשרות לחסרי דיור לרכוש דירה חדשה במחיר נמוך ממחירי השוק. תכנית זו עברה גלגולים שונים, וזכתה לכינויים שונים, אך תכליתה המרכזית נותרה אחת, והיא התמודדות עם עליית מחירי הדיור והרחבת הנגישות לרכישת דירה. התכנית מבוססת על מספר החלטות ממשלה - מס' 547 (דר/ 13) מיום 14.7.13; מס' 203 (דר/ 13) מיום 9.7.15; מס' 315 (דר/ 23) מיום 30.7.15; מס' 1532 (דר/ 43) מיום 3.4.2014; מס' 1809 (דר/ 50) מיום 3.7.2014; ומס' 2364 מיום 21.12.2014.

החלטות אלה עוגנו בהחלטות מועצת מקרקעי ישראל (להלן: **החלטות המועצה**). התכנית התקפה כיום מכונה "מחיר מטרה" והיא מעוגנת בפרק משנה 4.7 להחלטות מועצת מקרקעי ישראל. סעיפים 4.7.19 ו-4.7.20 להחלטות המועצה קובעים את תנאי הזכאות להשתתפות בתכנית, בהתאם להחלטת ממשלה מס' 203 מיום 22.06.2015 שעניינה "הרחבת התוכנית לדיור במחיר מופחת"³. בהתאם לתבחינים הקיימים, תנאי הסף לזכאות להשתתף בהגרלה הם היותו של אזרח ישראל שהוא חסר דירה, ובלבד שמתקיימים בו אחד מאלה:

- א. רווק בן 35 ומעלה;
- ב. אלמן או אלמנה;
- ג. זוג נשוי או שעומד להינשא בתוך 3 חודשים;
- ד. הורה לילד שטרם מלאו לו 21 שנים;
- ה. נכה בן 21 ומעלה שהוכר כנכה על ידי המוסד לביטוח הלאומי ובעל נכות רפואית בשיעור 75% או יותר לצמיתות.

89. סעיף 4.7.17 לקובץ החלטות מועצת מקרקעי ישראל קובע סדרי עדיפויות מבין הזכאים, לצורך קביעת הזוכים בהגרלות, כלהלן:

- א. זכאי שהוא נכה רתוק (מפתח של יחידת דיור אחת לכל 30 יחידות דיור לזכאים);
- ב. חייל מילואים פעיל - ביישובים בעלי דירוג סוציו 1-4 באזור עדיפות לאומית - עד 50% מסך יחידות הדיור לזכאים כאשר עד 25% מתוכם לחייל מילואים לוחם. בשאר היישובים - עד 35% מסך יחידות הדיור לזכאים כאשר עד 15% מתוכם לחייל מילואים לוחם. יוער כי התיקון האמור נוסף רק בתקופה האחרונה נוכח הרצון להוקיר את חיילי המילואים וממילא מפחית את הסיכוי של מי שאינו משרת בצה"ל לקבל את הזכאות.
- ג. בני מקום - בשיעורים שנקבעו בהחלטה ובלבד שסך הדירות המוקצות בהתאם לסעיפים קטנים (א)-(ג) יחד לא יעלה על 73% מסך היחידות המוגרלות.

90. יוער, כי תנאי הסף לזכאות כיום הם מאוד מצומצמים ונוגעים למעשה אך ורק להעדר בעלות על דירה, לצד מגבלה הנוגעת לגיל הזכאי בשילוב מצבו המשפחתי (נשוי/רווק/אלמן). תנאי הסף שנוגע

³ סעיף 4.7.6, מאפשר למשרד הבינוי והשיכון לשנות את התבחינים בהסכמת משרד האוצר, ולאחר דיווח לחברי מועצת מקרקעי ישראל על השינוי. בפועל התבחינים מעוגנים בהחלטות המועצה עצמן, ולא באמצעות שימוש בסעיף 4.7.6.

לגילו של מבקש הזכאות, לצד מעמדו האישי מייצר בפועל העדפה לבני הציבור החרדי. יוזכר בהקשר זה כי גיל הזכאות לזוגות נשואים עומד על 18 בעוד שגיל הזכאות לרווקים עומד על 35. בשל העובדה שבני החברה החרדית נישאים לרוב בגילאים צעירים, הם מגבשים זכאות להתמודד בהגרלות בגילאים צעירים באופן משמעותי, בהשוואה לאוכלוסייה הכללית.

91. עוד יצוין, כי ביום 21.7.25 צומצמה תכנית מחיר מטרה באופן משמעותי, כך שברשויות מקומיות בדירוג סוציו אקונומי 5 ומעלה, התוכנית חלה רק כאשר המחיר למ"ר דירתי ממוצע לא עולה על 20,000 ש"ח כולל מע"מ (התכנית חלה בעיקר בפריפריה או ברשויות שהסיווג הסוציו אקונומי שלהן הוא 4 או פחות מכך. יוער בהקשר זה, כי מרשימת היישובים אשר צורפו להחלטה המעודכנת, עולה כי ברוב היישובים שבהם ריכוזי אוכלוסיה חרדית, ממשיכה לחול תכנית מחיר מטרה ובכלל זה – בית שמש, מודיעין עילית, אלעד, ביתר עילית, גבעת זאב, בני ברק, ירושלים, אבו גוש ולוד.

92. יצוין, כי לאדם אין זכות קנויה לקבל דירה מן המדינה, ואף לא הנחה משמעותית ברכישת דירה מיד ראשונה. בסופו של יום, תכניות "דירה בהנחה", בגרסאותיהן השונות, מקנות הטבה כלכלית משמעותית ביותר, בהיקף של מאות אלפי שקלים, לחלק מצומצם באוכלוסייה. אין מדובר בזכות אדם יסודית - בשונה מהטבות דיור אשר מתבססות על מבחני הכנסה ומיועדות לאוכלוסייה במצב סוציו-אקונומי נמוך מאוד, כמו דיור ציבורי או סיוע בשכר דירה. אף אין מדובר בזכות מוקנית, שעוגנה בדין באופן רוחבי.

93. מאחר שמדובר בהטבה כלכלית משמעותית, אשר לה השפעה ניכרת על הכנסות משק הבית, ומאחר שחלק ניכר מההגרות הן לגבי שיווקים ביישובים שבהם יש ריכוזי אוכלוסייה חרדית, לעמדת גורמי המקצוע באגף התקציבים, יש פוטנציאל משמעותי לכך שהתניית מתן ההטבה בהסדרת מעמד מול רשויות הצבא תהווה תמריץ לגיוס לצה"ל.

94. לאחר בחינה שנערכה מול משרד הבינוי והשיכון, רשות מקרקעי ישראל ומשרד המשפטים, מוצע לשם התמודדות עם תופעת ההשתמטות, הקטנת הפגיעה הקשה בזכות לשוויון וצמצום פערי השוויון בנטל, לכלול במסגרת תנאי התכנית תנאי סף שיחול ביחס לכל מי שנקרא להתייצב לשירות, ויחייב את הסדרת מעמדו של חייב הגיוס מול רשויות צה"ל. יובהר כי הכללת תנאי סף כאמור תחייב קבלת החלטה מתאימה של מועצת מקרקעי ישראל לתיקון פרק משנה 4.7 4.7 לקובץ החלטות המועצה.

הרחבת ההתניה במבחני התמיכה למעונות יום לגבי כלל התבחינים (משרד העבודה)

95. סבסוד שכר הלימוד במעונות יום ובמשפחותונים מהווה אחד מכלי הסיוע המרכזיים שמשרד העבודה מפעיל על מנת לעודד השתלבות של הורים בשוק העבודה, והוא ניתן באמצעות מבחני תמיכה שמפרסם משרד העבודה - 'השתתפות המדינה בעלות שכר לימוד במעון או במשפחתון'. יודגש, כי מדובר בהטבה שנמצאה כבעלת אפקטיביות גבוהה המעודדת הסדרת מעמד מול רשויות צה"ל, החלה על כלל האוכלוסייה. מבחני תמיכה אלה קובעים תבחיני סף שונים לצורך הגשת בקשה לסבסוד מכוח מבחני התמיכה כגון הורה עובד, הורה לומד במסלול מוכוון תעסוקה או בלימודים תורניים, הורה זכאי לדמי אבטלה או הבטחת הכנסה ועוד. עד לשנת 2024 נכלל במסגרת התבחינים גם היותו של אחד ההורים לומד במוסד תורני, הגדרה שהתבססה על פרק ג'1 לחוק שירות ביטחון

טרם פקיעתו. בפסק הדין בבג"ץ 6198/23 נקבע כי המדינה אינה מוסמכת לתמוך במוסדות תורניים בגין לומדים שהם חייבי גיוס. על רקע קביעה זו הוגשה עתירה - בג"ץ 58820-08-24, במסגרתה נדרש לקבוע כי בהתאם לקביעה זו בפסק הדין בבג"ץ 6198/23, המדינה גם אינה מוסמכת לתמוך באמצעות סבסוד מעונות יום, במשפחות בהם אחד ההורים הוא לומד במוסד תורני שהוא חייב גיוס שלא הסדיר את מעמדו. עתירה זו התקבלה, לצד קביעת תקופת היערכות, ובהתאם לה, תוקן מבחן התמיכה כך שהחל מיום 1.3.25, נקבע ביחס לתבחין של הורה הלומד במוסד תורני, כי יוכל לעמוד בתבחין זה רק אם הסדיר מעמדו מול רשויות הצבא. יצוין, כי הורים לכ-120,000 ילדים יכולים לקבל סבסוד בעלות מעונות היום ומשפחתונים בהם שוהים ילדיהם. תקציבו של המבחן נאמד בלמעלה ממיליארד וחצי ש"ח בשנה.

96. מוצע תיקון רחב יותר של מבחן התמיכה, כך שדרישת הסף להגשת בקשה לסבסוד מכוח המבחן, של הסדרת מעמד הורה שנקרא לשירות מול רשויות הצבא, תחול לגבי כלל התבחינים המפורטים במבחן, לרבות הורה עובד או הורה לומד בלימודים מוכוונים תעסוקה, ולא רק לגבי הורה הלומד במוסד תורני, כפי שנעשה מאז פסק הדין בבג"ץ 58820-08-24. בהקשר זה יצוין, כי הקמת ממשק העברת המידע מהצבא למשרדי הממשלה, במקרה זה למשרד העבודה, הינה הכרחית לצורך קבלת המידע ביחס לחייבי הגיוס והסדרת מעמדם בקלות רבה יותר, מבלי להקים נטל בירוקרטי נוסף על ההורים מבקשי הסבסוד. בצד זאת, יודגש כי על פי הנמסר מגורמי המקצוע במשרד העבודה, כבר כיום בדיקתן של בקשות ההורים אורכת זמן רב ומשכך הוספת בחינה של הסדרת המעמד תחייב טיוב של מנגנון העברת המידע הקיים.

הרחבת ההתניה במבחני התמיכה להשתתפות המדינה בעלות שכר לימוד בצהרונים (משרד העבודה)

97. מבחני תמיכה רלוונטיים נוספים שמפעיל משרד העבודה, נועדו לאפשר השתתפות של המדינה בעלות שהייתם בצהרונים של ילדיהם של הורים עובדים. תכנית זו, הנותנת סיוע לכ-30,000 הורים, מופעלת בהמשך להחלטת ממשלה מספר 3150 מיום 14.4.11, החלטת ממשלה מספר 4088 מיום 8.1.12, והחלטת ממשלה מספר 2659 מיום 21.5.17, ובהתאם לחלוקת האחריות הקיימת בין משרד החינוך למשרד העבודה לפי גילאי ילדים ואשכולות חברתיים-כלכליים. כך, ילדים בכלל הגילאים המתגוררים ברשויות מקומיות באשכולות 1-5, וכן ילדים המתגוררים ברשויות באשכולות 6-10 מכיתה א' ומעלה עשויים לקבל סיוע בהתאם לכלים המופעלים על-ידי משרד החינוך ("ניצנים"), שם ניתנת ההטבה לכלל ההורים, כפי שיפורט בהמשך.

לעומת זאת, ילדים בגילאי 3-6 באשכולות 6-10 עשויים לקבל את התמיכה המופעלת על-ידי משרד העבודה, וקבלת ההטבה מותנית בעידוד תעסוקת הורים ומבחן הכנסה, בדומה למבחן התמיכה בעניין סבסוד שכר לימוד במעונות היום. מכאן שכבר כיום, תנאי סף החל ביחס להורים המבקשים תמיכה במסלול זה, בתבחין של לימודים במוסדות תורניים, הוא הסדרת מעמד מול רשויות הגיוס. זאת, בשונה מתקצוב הצהרונים שניתן במשרד החינוך במסגרת "תכנית ניצנים", המבוסס על כמות ילדים במסגרת, כמפורט להלן. ניתן לכלול את תנאי הסף האמור גם בתבחינים של הורה עובד או לומד לימודים מוכוונים תעסוקה. יצוין, כי גם ביחס לכלי זה, הסתייעות בממשק הדיגיטלי לקבלת נתונים מהצבא יסייע ויטיב את הטיפול בבקשות וקבלת מידע מהימן בנוגע לעמידה בתנאי הסדרת המעמד מול רשויות הצבא.

98. סעיף 12(ב) לחוק הסדרים במשק המדינה (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב), התשנ"ג-1992, קובע כי: "שר הפנים יקבע בתקנות תנאים וכללים למתן הנחות אחרות בתשלומי הארנונה הכללית, ואת שיעורי ההנחה המרביים; וכן רשאי הוא לקבוע את שיעורי ההנחה המזעריים". הסמכה זו היא הסמכה כללית רחבה, ללא התוויה של שיקול הדעת.

תקנות הסדרים במשק המדינה (הנחה מארנונה), תשנ"ג-1993, שהותקנו מכוח סעיף 12(ב) לחוק האמור, בנוסח הנוכחי, כוללות שורה ארוכה של הנחות. חלקן הנחות אותן חייבת הרשות המקומית להעניק לתושביה הזכאים לכך – כדוגמת הנחה לתושבי שדרות ועוטף עזה; הנחה מיוחדת עקב מלחמת התקומה ("חרבות ברזל"); הנחה מארנונה לאדמה חקלאית בשנת שמיטה; הנחה לחטופים ולנעדרים ועוד (להלן: "הנחות חובה"). חלקן האחר, הנחות אותן הרשות המקומית רשאית לבחון ולהחליט האם לאמץ ולהעניק לזכאים לכך מקרב תושביה – כדוגמת הנחה לאזרח ותיק; הנחה לנכה; הנחה לאיש צד"ל; הנחה לעולה חדש; הנחה לחסיד אומות עולם; הנחה על בסיס מבחן הכנסה ועוד (להלן: "הנחות רשות"). הכל, בתנאים מסוימים הקבועים שם.

בהקשר זה עלתה שאלה האם ניתן להתנות מתן הנחות מארנונה בהסדרת מעמדו של המחזיק הנישום, אשר חייב בגיוס מול צה"ל, ללא אסדרה ועיגון הסמכות בחקיקה ראשית.

זאת, בשים לב לפסק הדין בבג"ץ 6741/99 יקותיאלי נ' שר הפנים (2001) (להלן: **בג"צ יקותיאלי**), במסגרתו נקבע כי ככלל אין זה בסמכותו של שר הפנים להתחשב בשיקולים מדינתיים בכל הקשור להנחות בארנונה.

99. כאמור, בבג"ץ יקותיאלי נקבע כי גדרי סמכותו והיקף שיקול-דעתו של שר הפנים בקביעת הנחות בארנונה במסגרת התקנות, ייבחנו על-פי תכליתה של הארנונה. בהמשך נקבע שם כי הפגם נשוא העניין אז נגע ל"עירובה של מדיניות כלל-מדינתית במדיניות עירונית" במסגרת התקנות.

100. לאחר בחינת הסוגייה, היועצת המשפטית לממשלה קיבלה את העמדה, לפיה שר הפנים מוסמך לתקן את התקנות ולהגביל את שיקול דעתה של הרשות המקומית, כך שזו לא תוכל להעניק הנחה בארנונה למי שנקרא לשירות צבאי ולא הסדיר את מעמדו מול רשויות הצבא. עמדה זו מבוססת על מספר אדנים מצטברים המאפשרים להבחין את הפסיקה בבג"ץ יקותיאלי מענייננו.

101. **ראשית**, בג"ץ יקותיאלי עסק במתן הנחה ל"אברכים שתורתם אומנותם" והדיון בפסק הדין בפגם שבהסתמכות על שיקולים מדינתיים נבע, בין היתר, מהצורך למנוע פגיעה בקופת הרשות המקומית. נסביר בקצרה: הארנונה כידוע היא מס מוניציפלי, ממנו, ככלל, מממנת הרשות המקומית את עיקר השירותים לתושב. הפחתתו – באמצעות הנחה או בדרך אחרת – משמעותה היא פגיעה בקופתה הציבורית של הרשות המקומית, ומתוך כך פגיעה בשירותים המוניציפליים. בית המשפט היה ער לכך שבאותו מקרה היה מדובר במצב שבו ההסתמכות על שיקול מדינתי נעשית למטרה של הקטנת הקופה הציבורית, ועל רקע זה הוא קבע שפגיעה בקופתה של הרשות המקומית צריכה להתיישב עם תכליות הארנונה. בענייננו, להבדיל, עסקינן בהפעלת סמכות שר הפנים באופן השולל הנחה ממי שנמנע ממילוי חובת שירותו הצבאי, ובכך אין כל פגיעה בשיקולים המוניציפליים או בתכליות דיני

הארנונה. להפך הוא הנכון - שלילה של ההנחה, סופה להגדיל את הכנסות הרשות מארנונה, ואין בה כדי לפגוע בשירותים לתושב.

עוד נקבע בבג"ץ יקותיאל כי גם אם המדינה מוסמכת לעודד אברכים ללמוד בישיבה, הרשות המקומית אינה רשאית לעשות כן ועליה להתרכז בתחומיה בלבד, ומדיניותה חייבת לבטא אינטרסים מקומיים בלבד. אולם, שלילת הנחה כמוצע אינה כוללת כל הפעלה של שיקול דעתה של הרשות המקומית, אלא ניתן לגבש בתקנות הסדר לפיו שיקול דעתה של הרשות מסויג במקרים בהם אין אדם עומד בחובת הגיוס שלו ע"פ הדין. בכך הרשות אינה מפעילה מדיניות, אלא שהיא מוסמכת לאמץ הסדר בתקנות, שמסויג במקרה האמור ביחס למי שחייב בגיוס ולא הסדיר את מעמדו. בהקשר זה יוער כי כזכור, הנחה בארנונה לפי מבחן הכנסה היא הנחה שבסמכות רשות, והרשות המקומית רשאית שלא לאמצה או לאמצה באופן חלקי. יש בכך כדי לרכך עוד יותר את הנטען ביחס למדיניות הכללית.

102. **שנית**, בג"ץ יקותיאל עסק בשיקול שלפיו ראוי לעודד את לימודיהם התורניים של תושבי הרשות המקומית שהם אברכים. לעומת זאת, בענייננו מדובר בשיקול של פגיעה בשלטון החוק ובעקרון השוויון החוקתי, שנובעת מאי-ציות לחוק והשתמטות משירות חובה. המדובר בשיקול שנובע מערכי היסוד של השיטה המשפטית, אשר עוגן לאחרונה בפסיקתו של בית המשפט הנכבד, לרבות העתירה הנוכחית, ובכך הוא שונה באופן רלבנטי לענייננו מהשיקול שנבחן בבג"ץ יקותיאל. לעניין זה נזכיר כי על פי כללי המשפט המנהלי, בצד השיקולים הקונקרטיים שנוגעים להפעלת כל סמכות מנהלית, על הרשות המנהלית לשיקול גם תכליות כלליות, שנובעות מערכי היסוד של השיטה, ואלה תמיד ייחשבו לשיקולים רלבנטיים: "הנחה היא, כי תכליתו של כל דבר חקיקה היא להגשים את ערכי היסוד של השיטה ולא לנגוד להם" בג"צ 953/87 פורז נ' ראש עיריית תל-אביב-יפו, פ"ד מב(2) 309, 329-330 (1988). ואכן, בית המשפט הנכבד כבר פסק בעבר כי אי-חוקיות הפעילות של מבקש בקשה מסוימת היא שיקול רלבנטי גם כאשר מדובר בבקשה אינדיווידואלית שנבחנת ברגיל על פי שיקולים שתחומים בחוק המסדיר. לדוגמה, נפסק בהקשר של בקשות לחיבור לתשתית המים כי ניתן להתחשב בשיקול לפיו מדובר בתושב של יישוב שאיננו חוקי. המדובר כמובן בנושא מורכב ששונה מענייננו, ואולם הוא מוזכר בשל עמדתו העקרונית של בית המשפט לפיה: "מדינה מתוקנת אינה יכולה להסכין עם תופעה של עשיית דין עצמית קבוצתית, הסותרת כללי סדר ציבורי ומשפט, וחורגת מסדרי חברה מתוקנים" (ע"א 9535/06 אבו מסאעד נ' נציב המים, פורסם בנבו (5.6.2011), בפסקה 42 לפסק דינה של השופטת פרוקצ'יה).

103. **שלישית**, ממילא התקנות קובעות כי חייל המשרת בשירות סדיר זכאי להנחה בשיעור של 100% בארנונה, כל עוד הוא חייל ועד ארבעה חודשים מיום שחרורו. הוראה זו מיישמת למעשה את הפטור מתשלום ארנונה החל על חיילים בסדיר לפי חוק הרשויות המקומיות (פטור חיילים, נפגעי מלחמה ושוטרים מארנונה), התשי"ג-1953. הפסיקה קבעה ביחס להוראות אלה כך: "חוק הפטור מבוסס על נקודת מוצא ערכית המבקשת לבטא את מחויבותה של המדינה להושיט יד לאוכלוסיות שונות, אשר בשל תרומתן למדינה ולחברה ראויות לסיוע כלכלי. לא יכול להיות חולק כי זוהי תכליתו העיקרית של החוק" (ע"מ 259/05 שי ז"ל נ' עיריית נצרת עילית, פורסם בנבו (6.11.2011), בפסקה 12 לפסק הדין). יתר על כן, תקנות ההנחה מארנונה מאפשרות לרשויות מקומיות ליתן מתן הנחה למשרתי מילואים (ראו תקנות 13 ו-13). הוראות אלה ופרשנותן בפסיקה מלמדות, אם כן, על כך

שהמחוקק עצמו כרך בין שירות בצה"ל לבין פטור או הנחה מארנונה, בהכירו לא רק בתכליתו הסוציאלית של הפטור לקבוצת המשרתים, אלא גם בקביעה הערכית של הצורך לתגמל את המשרתים בצבא, בין היתר במישור תשלום הארנונה. זיקה זו בין שירות צבאי לבין קביעת הארנונה מקלה גם היא על המסקנה כי ניתן להתחשב בשיקול זה גם בהקשר של התניית הנחה בארנונה לתושב החייב בשירות, בהסדרת מעמדו. בפרט, בשים לב לכך שהתניה זו יכולה להוביל בתורה להקלת הנטל על המשרתים בסדיר ובמילואים, ובכך לקדם תכלית שכבר היום אינה זרה לדיני הארנונה כאמור.

104. לבסוף, יש ליתן את הדעת לכך שעל אף האמור בבג"ץ יקותיאל, הלכה למעשה תקנות ההנחה בארנונה כוללות הוראות רבות בעלות תכלית כללית שאינה מוניציפלית כלל ועיקר (כדוגמת חסידי אומות עולם, אנשי צד"ל וכו'). בפסק הדין אף מוזכרת ועדה מקצועית מיוחדת שהניחה את המלצותיה בפני שר הפנים לקראת התקנת התקנות, תוך שהיא מציינת כי הנחה לאסירי ציון ניתנת בין היתר מתוך הערכה לאומית, וכי ההנחה לעולים חדשים הניתנת בשנת הראשונה בארץ מבוססת על שיקול לאומי להסתגלות וקליטת עלייה (פס' 35 לפסק דינו של כב' הש' (כתוארו אז) מ' חשיך). כך גם קשה לחלוק על התכלית המדינתית החיונית, הנוגעת להנחה עקב מלחמת התקומה ("חרבות ברזל"), הנחה לחטופים ולנעדרים וכדומה.

זאת ועוד, למעשה, כל מטרתו המקורית של חוק ההסדרים בהקשר זה, אשר הסמיך את שר הפנים לקבוע כללים למתן הנחות, נועדה לקבוע מסגרת אחידה כלל-ארצית ושוויונית למתן הנחות בארנונה (ראו את דברי ההסבר להצעת חוק הסדרים במשק המדינה (תיקוני חקיקה להשגת יעדי תקציב), ה"ח תשנ"ג מס' 2143, בעמ' 8; וכן את בג"ץ 1384/04 **עמותת בצדק, מרכז אמריקאי ישראלי לקידום צדק בישראל נ' שר הפנים**, נט(6) 397, (2005)).

105. עוד יוזכר כי בג"ץ יקותיאל ניתן לפני כ-25 שנה, והאמירה שבו אשר מונעת "עירוב מין שאינו במינו" ביחס לתכלית ההנחות, אינה האמירה המשפטית המרכזית שלו (למעשה פסק הדין מתבסס על שורה ארוכה של קביעות שאינן נוגעות להיבט זה). בנוסף, בפועל הן לפני והן אחרי פסק הדין הופיעו הוראות ביחס להנחה בארנונה שעומדות במתח מול ההבחנה בין תכליות מוניציפליות לתכליות כלל-ארציות, ובעניינו עומדת מנגד תכלית חברתית חזקה ובעלת משקל, תכלית השוויון בנטל. לא זו אף זו. בהחלטותיו האחרונות של בית המשפט הנכבד בעתירות דן נדרשו המשיבים לבחון את כל ההטבות הניתנות בקשר ישיר או עקיף עם השתמטות משירות צבאי, וממילא, עירוב (או זיקה) כאמור מבוססת על דרישתו של בית המשפט הנכבד לבחון שלילת הטבות גם אם ניתנו אף בקשר עקיף עם הפרת חובת השירות הצבאי.

106. לסיכום: בכל הקשור ללשון החוק עצמה, סמכותו של שר הפנים לקבוע כללים בדבר הנחה בארנונה היא סמכות רחבה ללא התווית שיקול דעת לצדה. לעמדת הייעוץ המשפטי לממשלה, בג"צ יקותיאל אשר דן, בין היתר, בשיקולים הרלוונטיים להפעלת סמכות זו, ניתן לאבחון באופן ברור מהמקרה שבעניינו וזאת מהנימוקים שנפרסו מעלה. לאור כל האמור לעיל, עמדתנו היא כי ניתן לעשות שימוש בסמכות זו על מנת לסייג את שיקול דעתה של הרשות המקומית כך שלא תוכל להעניק הנחה למי שחייב בשירות צבאי ולא הסדיר את מעמדו אל מול רשויות הצבא. בנסיבות אלו, אף מוצע לעשות כן, מהטעם שקידום מהלך כאמור לא רק שלא יפגע בשיקולים מוניציפליים או

בקופתה של הרשות המקומית, ואף לא בשוויון בין הנישומים במס המקומי, אלא שבהתאם לעמדת גורמי המקצוע – ככל שהמהלך יצלח, הוא צפוי אף לתרום לקידום התכלית של שוויון בנטל.

107. בהתאם לכך, נוכח האפקטיביות הרבה שצפויה לדבר בהיבטי צמצום פערי השוויון בנטל ומילוי שורות הצבא, מוצע לתקן את תקנות ההנחה מארנונה, כך שייקבע בהן כי הנחה בארנונה מכוח התקנות והתבחינים שנקבעו עד כה, תותנה בהסדרת מעמד מול רשויות הצבא, לגבי מי שנקרא לשירות, מהלך הנתון לסמכותו של שר הפנים. כמו כן, לעמדת גורמי המקצוע באוצר התניה זו רלוונטית לאור עמידתה בעקרונות האפקטיביות שפורטו לעיל - השימוש הנרחב בה בציבור בכלל, ובקרב הציבור החרדי בפרט; השפעתה הישירה על הכנסתו של משק הבית וצמצום ההסתמכות על המימון הציבורי.

הטבות אפשריות בעלות פוטנציאל השפעה חיובי על קידום הגיוס שדורשות העמקת בחינה

תכניות "ניצנים", "ניצנים בחופשות" ו"בית הספר של החופש הגדול" (משרד החינוך)

108. מדובר בתכניות שמשרד החינוך מתקצב בהתאם להן את הרשויות המקומיות. תוכנית ניצנים פועלת באמצעות רשויות מקומיות להפעלת צהרונים ופעילות יום בחופשות במהלך שנת הלימודים. תכנית "בית הספר של החופש הגדול" פועלת אף היא באמצעות הרשויות המקומיות, על פני כ-15 יום במהלך חודש יולי. התכניות מיועדות לכלל הלומדים ברשויות מסוימות, וגובה הסבסוד ניתן לפי דירוגה הסוציו-אקונומי של הרשות המקומית. יצוין כי 'בית הספר של החופש הגדול' כולל גם תשלומי הורים, הנעים בין 75 ₪ באשכולות הנמוכים ועד 400 ₪ בגבוהים.

109. ישנם מספר קשיים יישומיים בהתניית הטבה זו בהסדרת מעמד. ראשית, התקצוב ניתן ממשרד החינוך לפי כמות הילדים המשתתפים, מבלי שנמסר כל פרט בדבר זהות הילדים – ולפיכך, התניה כזו תדרוש פיתוח טכנולוגי של מערכות התכנית.

110. כמו כן לעמדת משרד החינוך קיים חשש שהורה שלא הסדיר מעמדו ויצטרך לשלם סכום מלא עבור הצהרון יוציא את ילדו מהמסגרת, ובחלק מהמקרים הדבר עלול להעמיד בסכנה את קיומה של המסגרת כולה. אשר למידת האפקטיביות של צעד זה, לעמדת משרד האוצר, התניית ההשתתפות בתכנית ניצנים בהסדרת מעמד מול רשויות צה"ל, תהיה בעלת השפעה משמעותית במיוחד ביחס לבני הציבור החרדי, זאת אף בשים לב לשווי ההטבה המשמעותי, לאור היקף ההכנסות המשמעותי למשק הבית ובשים לב לשיעור הגבוה של משקי הבית מקרב הציבור החרדי העושים שימוש בתכנית זו, בדומה למעונות היום. על כן, חשוב להמשיך את הליבון הנדרש וליתן בהקדם מענה לקשיים היישומיים המתעוררים ולהשלכות שלילת ההטבה.

הלוואות בדיור (משרד הבינוי והשיכון)

111. חוק הלוואות לדיור, התשנ"ב-1992 מסדיר את זכאותם של אזרחים לסיוע מהמדינה באמצעות הלוואות לרכישת דירה. בעוד שהחוק מגדיר את אופי ההטבה (מנגנוני קביעת הריבית, שיטות ההצמדה ופריסת התשלומים), תנאי הזכאות קבועים בנהלי משרד הבינוי והשיכון בתיאום עם משרד האוצר (למעט התנאי בדבר היותו של הזכאי "חסר דירה" הקבוע בחוק והתנאי שנוגע לניקוד מינימאלי). ככלל, הסכום הכולל של המשכנתא שניתן לקבל (כולל משכנתא בנקאית משלימה) לא יעלה על 75% ממחיר הדירה הנרכשת. הריבית תעמוד על 0.5% פחות מהריבית הממוצעת על הלוואות צמודות מדד של הבנקים למשכנתאות, שאותה מפרסם בנק ישראל, אך לא יותר מ-3%, ותקופת החזר המשכנתא היא עד 30 שנה.

112. קביעת הזכאות וגובה הסיוע במשכנתאות מתבצעים באמצעות שיטת ניקוד אישית, המורכבת ממספר פרמטרים המשקללים את מצבו של המבקש. הזכאות לסיוע מותנית בקבלת 599 נקודות לפחות, כקבוע בחוק. כמו כן, ככל שהניקוד המצטבר גבוה יותר, כך סכום המשכנתא גבוה יותר.

הניקוד המצטבר מתבסס על משך זכאות, מספר ילדים ומספר אחים ואחיות של כל אחד ממבקשי הסיוע (קריטריון אשר מיטיב עם האוכלוסייה החרדית המתאפיינת במספר ילדים גבוה באופן יחסי לאוכלוסייה הכללית). משך הזכאות, מחושב עבור זוגות נשואים לפי שנות הנישואין, עבור יחידים בהתאם לגילאים, ועבור משפחות חד-הוריות בהתאם למספר השנים מאז הגירושין או ההתאלמנות, או לחלופין על פי גיל הילד הבוגר. לניקוד זה מתווספות נקודות בגין כל ילד במשפחה וכן נקודות עבור כל אח ואחות של כל אחד ממבקשי הסיוע.

113. שירות חובה בצה"ל, במשמר הגבול או שירות לאומי מגדיל את סך הסיוע, כאשר התוספת מחושבת על פי חודשי השירות עד למקסימום של 36 חודשים לגבר, 24 חודשים לאישה, ועד 60 חודשים משותפים לבני זוג. כמו כן, קיימות אוכלוסיות נוספות הזכאיות להטבות מיוחדות במסגרת קביעת גובה הסיוע, ובכלל זה הטבות לנכים, לרוכשים שהם משרתי מילואים פעילים ולרוכשים באזורי עדיפות לאומית, יישובי קו עימות או יישובי הנגב.

114. לעמדת גורמי המקצוע במשרד האוצר, הטבות בדיור ככלל, ובגדרן גם ההטבה המתוארת, הן בעלות פוטנציאל גבוה להשפעה על שיקוליו של הפרט לחרדי בנוגע לקיום חובת הגיוס. באשר לאופן תיקון כללי הזכאות, הרי שנדרש לבצע תיקון בנוהל הקבוע את כללי הזכאות. יוער כי בימים אלה ממילא נבחנים תנאי הזכאות הקבועים בנוהל וזאת בשל טענות שונות לגבי ההצדקות לתנאי הזכאות הקבועים היום. במסגרת בחינה זו מוצע להידרש גם לאפשרות למנוע את ההטבה מחייבי גיוס שלא הסדירו את מעמדם מול הצבא.

סיוע בשכר דירה (משרד הבינוי והשיכון)

משרד הבינוי והשיכון יזם את התכנית הממשלתית להשתתפות בשכר דירה, המיועדת לאוכלוסיות נזקקות, המצויות במצוקה כלכלית של ממש. בהתאם לכך, הזכאות לסיוע בשכר דירה נבחנת בהתאם לקריטריונים שנקבעו בנוהל המשרד, המלמדים על מצוקה כלכלית ממשית וניתנת פעמים רבות כחלופה לדיור ציבורי.

הזכאות מכוח התכנית ניתנת ל"חסרי דירה", כלומר יחידים או משפחות שאין ולא היו להם זכויות כלשהן בדירה ושלא קיבלו בעבר סיוע ממשלתי אחר לדירור. קביעת הזכאות וגובה הסיוע מתבססים על השתייכות לקבוצות סוציו-אקונומיות ספציפיות, בראשן אוכלוסיות המתקיימות מקצבאות קיום של המוסד לביטוח לאומי כגון קשישים, נכים בעלי דרגת אי-כושר השתכרות של 75% ומעלה, מקבלי קצבת הבטחת הכנסה ומשפחות חד-הוריות המתקיימות מקצבת מזונות. בנוסף, לגבי משפחות (לא יחידים) שאינן מתקיימות מקצבת קיום - נקבע מסלול זכאות נוסף המבוסס על מבחן הכנסות מחמיר, המותנה בכך שהן ממצות את כושר השתכרותן (לרוב על ידי עבודה במשרה מלאה של אחד מבני הזוג) וסך הכנסתן אינו חורג מהרף המקסימלי שנקבע.

115. דרגת הסיוע בפועל מחושבת ונקבעת על סמך משתנים אישיים הכוללים את האזור הגיאוגרפי שבו נשכרת הדירה, ההרכב המשפחתי, מספר הילדים, גיל המבקשים וסוג הקצבה או ההכנסה. תכנית זו מוסדרת בנהלי העבודה של המשרד, ומתוקצבת בחוק התקציב השנתי בסכום של כ- 2.5 מיליארד ש"ח בשנה.

116. אמנם, ככלל, הזכאות לסיוע בשכר דירה נקבעת על בסיס מבחנים סוציו-אקונומיים מחמירים המעידים על צורך כלכלי ממשי וקיומי של המבקשים, ולכן נדרש המשך ליבון ביחס למשמעויות הנגזרות מהתניית קבלת הטבה זו בהסדרת מעמד.

מרכזי "כיוון", "תכנית חנוך" ו"נתיבים" (משרד העבודה), ותכנית זרקור (מל"ג)

117. **מרכזי הכוון תעסוקתי לאוכלוסייה החרדית** מופעלים אף הם מכוח החלטת ממשלה 198 שהוזכרה לעיל בנוגע להגדלת שיעורי התעסוקה של החברה החרדית ותפקידם לתת מענה תעסוקתי מגוון לגברים ונשים, החל מאבחון תעסוקתי דרך סדנאות לכישורים רכים ועד לקורסי השלמת השכלה והפניה להכשרות מקצועיות ועל תיכוניות כולל תוכניות צבאיות כגון תכנית "קודקוד" ולימודי מה"ט המוזכרים לעיל ולהלן. המרכזים מותאמים לחברה החרדית ולעמדת משרד העבודה מהווים "גשר" בין החברה החרדית לכללית כיום. במסגרת המרכזים, מותאם לכל משתתף סל שירותים בהתאם לצרכיו, כגון סדנה קצרה של מספר מפגשים, אבחון תעסוקתי, או קורס השלמת השכלה. למרכזים אלו מגיעים כ-11 אלף גברים בשנה, כאשר להערכת משרד העבודה כ-50% אינם חייבי גיוס, ואילו מתוך החייבים כ-20%-15 הופנו בסופו של התהליך לתוכניות צבאיות.

118. **תכנית "חנוך"** - היא תכנית הכנה לשוק התעסוקה עבור גברים חרדים צעירים הנמצאים בישיבות גדולות. בשנה שעברה התוכנית הורחבה ונפתחה גם תכנית "נתיבים" בשיתוף עמותת "נצח יהודה" שנותנת יעוץ והכוון למסגרות מעודדות תעסוקה וצבא עבור צעירים מגיל 16. בשנה שעברה השתתפו בתוכנית חנוך הקלאסית כ-750 גברים שמתוכם כ-10% הופנו לתוכניות צבאיות. ובתוכנית "נתיבים" עברו ייעוץ כאלף גברים ולמעלה מ-90% מתוכם הופנו לתוכניות צבאיות או מסגרות הכוללות גיוס (כמו ישיבות הסדר חרדיות).

119. **תכנית "זרקור"** – מופעלת על ידי עמותת 'אלומה' החל משנת 2022 ונועדה להנגיש מידע לציבור הכללי, ובכלל זאת למגזר החרדי, בנוגע לאפשרות ללימודים אקדמיים, ייעץ ואבחון מקדימים, ליווי במהלך הלימודים וסיוע בהשמה ובתעסוקה בשיתוף משרד העבודה. יצוין שעל פי הנמסר העמותה עובדת בשיתוף מלא עם גופים המעודדים גיוס לצבא, מספקת מידע בנושא ומציעה מסלולי עתודה לשירות צבאי.

ביחס לתכניות אלה נדרש המשך מעקב, ליבון וניתוח הנתונים והשפעת ההשתתפות בתכניות על השתלבותם של חיבי גיוס בשירות בצה"ל.

תכנית השוברים להכשרה מקצועית (משרד העבודה)

120. התכנית למתן שוברים להכשרה מקצועית נועדה לעודד את המבקש ללמוד בהכשרה מקצועית, טכנולוגית או תעסוקתית, במקצועות בהם התשואה להכשרה הינה גבוהה, על ידי השתתפות בעלות ההכשרה באמצעות מתן שובר אישי, לשם קידום שילובו בשוק העבודה והגדלת הפריץ. השוברים ניתנים לזכאים באמצעות גוף מפנה כגון מרכזי ההכוון שהוזכרו לעיל, שירות התעסוקה, משרד הרווחה, הגוינט ועוד.

שווי השובר מחושב לפי שיעור השתתפות בעלות ההכשרה כפול תקרת המימון המחושבת לפי סוג ההכשרה או עלותה, לפי הנמוך מבניהם. כך, שיעור השתתפות משתנה בהתאם לסוג ההכשרה והתחום המקצועי אליו היא שייכת, והוא נע בין 50% ל-90%. גובה השתתפות נקבע בהתאם להערכת התשואה של כל הכשרה, הנעשית לפי רכיבים של שכר, אופק תעסוקתי ועוד. הערכה זו נעשית באמצעות כלי מדידה המכונה "מצפן המקצועות", המאפשר דירוג מקצועות מבוסס נתונים וניתוח של יעילות הכשרות ותרומתן לפריץ ושיפור מצבו התעסוקתי של הפרט (המצפן הוא גם נגזרת של החלטת ממשלה 198).

ככלל, תקרת השתתפות עבור הכשרה מקצועית או טכנולוגית נעה בין 6,000-15,000 ₪; עבור הכשרה במקצוע "עתיר תשתית" (סדנה פיזית הכוללת ציוד תפעולי ברמת תעשייה, הכל כמפורט בנוהל) – 25,000 ₪; הכשרה תעסוקתית הכוללת לימודי הכנה לבחינות הבגרות או קורסי שפה בין 3,000-6,000 ₪.

אוכלוסיות היעד הזכאיות לשובר מפורטות בסעיף 4 לנוהל תכנית השוברים כדלקמן:

- תושב קבע או אזרח ישראל שנמצא בגיל העבודה ושאינו עובד או עובד בעבודה בה הוא משתכר עד 75% מהשכר הממוצע במשק, למעט מי שמקבל סיוע למימון ההכשרה המבוקשת על ידי משרד ממשלתי אחר.
- מבקשים העומדים בתנאים מסוימים כגון: משתתפי תכנית "אמצע הדרך של מינהל אוכלוסיות", המיועדת לבני +50, תושבי חבל תקומה, אוכלוסייה שהתגוררה או מתגוררת בגזרת הצפון, 0-5 ק"מ מהגבול, חיילי מילואים אשר שירתו מעל 45 ימים באותה שנה.

בשנת 2025 הוקצו 6657 שוברים: 4363 שוברים באמצעות מרכזי ההכוון של מינהל אוכלוסיות, 2217 שוברים באמצעות שירות התעסוקה ו-77 שוברים באמצעות מכללות אחרות. להערכת משרד

העבודה, כ-10% ממקבלי השוברים הם גברים חרדים, קרי בשנת 2025 הוקצו כ-670 שוברים לגברים חרדים.

בנוסף, יש אוכלוסיות מסוימות שלגביהן יחולק "מענק גמר" למוסד ההכשרה בו מתקיימת הכשרה מקצועית מוכרת ומפוקחת, בגין כל תלמיד המשתייך לאוכלוסיות היעד שסיים את ההכשרה בהצלחה. המענק, הניתן כאמור למוסד (ולא לתלמיד) יהיה בשיעור של 35% מגובה השובר בפועל. בין אוכלוסיות היעד: גברים חרדים, נשים חרדיות, ערבים, בדואים, דרוזים, יוצאי אתיופיה, צעירים בסיכון ועוד.

ביחס לתכנית זו נדרש המשך ליבון וניתוח הנתונים והשפעת ההשתתפות בתכנית על השתלבותם של חייבי גיוס בשירות בצה"ל, או על הסדרת מעמדם.

תכנית למתן מלגות להכשרות מקצועיות ותעסוקתיות (משרד העבודה)

121. המלגות ניתנות לתקופה של עד 6 חודשי לימודים, כאשר גובה המלגה נקבע בהתאם למצבו המשפחתי והאישי של המשתתף בהכשרה ובשים לב ל"מצפן המקצועות" שהוזכר לעיל.

על מבקש המלגה לעמוד בכל התנאים המצטברים הבאים, כפי שמפורט בסעיף 3 לנוהל המלגות:

א. עליו ללמוד בהכשרה המופעלת או ממומנת או מפוקחת על ידי מינהל הכשרות מקצועיות בהיקף של 150 שעות ומעלה;

ב. עליו ללמוד בהכשרה המופעלת או ממומנת או מפוקחת על ידי מינהל תעסוקת אוכלוסיות;

ג. היקף ההכשרה הנלמדת הוא 12 שעות שבועיות, או 10 שעות שבועיות להורה עצמאי ונשים מעל גיל 50;

בנוסף, על מבקש המלגה לעמוד באחד מהתנאים הבאים כמפורט בנוהל ובהתאם להחלטות ממשלה:

- מגורים באזור סטטיסטי המשתייך לאשכולות 1-4, על פי הדירוג החברתי כלכלי של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה;
- מגורים באזורים וביישובים בעלי עדיפות לאומית;
- תושבי חבל תקומה - כהגדרתם בסעיף 2 ובסעיף 25 לחוק שיקום נרחב לחבל תקומה כאזור מיקוד לאומי וסיוע ליישובים הסמוכים אליו, התשפ"ה-2025;
- אוכלוסייה מאוימת - אוכלוסייה שהתגוררה או מתגוררת בגזרת הצפון, 0-5 ק"מ מהגבול בהתאם להחלטת ממשלה 1786 מיום 27.05.2024;
- תושבים שפנו מבתיהם - בהתאם להחלטת הממשלה מס' 950 מיום 12.10.23, החלטת הממשלה מס' 975 מיום 18.10.2023 והחלטת הממשלה מס' 988 מיום 23.10.2023;
- חיילי מילואים - חיילים אשר נמנים על מערך המילואים של צה"ל ואשר שירתו למעלה מ-45 ימים בתקופה שבין 7.10.23 ועד לתום תקופת מלחמת חרבות ברזל;
- אוכלוסיית היעד של המשרד ו/או משתתפים באחת מתכניות מינהל תעסוקת אוכלוסיות של המשרד, כמפורט בנספחים ז' ו-ח' לנוהל המלגות.

122. נכון לשנת 2026 תקציב התכנית עומד על כ-4 מל"ח (בנוסף לתקציבים ייעודיים עבור האוכלוסיה ערבית ולנשים בנות +50), מכוח החלטות ממשלה ייעודיות ונפרדות).
גם ביחס לתכנית זו נדרש המשך ליבון וניתוח הנתונים והשפעת ההשתתפות בתכנית על השתלבותם של חייבי גיוס בשירות בצה"ל, ועל הסדרת מעמדם.

סיוע לעסקים קטנים ובינוניים (משרד הכלכלה)

123. במסגרת השלמות עבודת המטה, נבחנו הטבות המוענקות על ידי משרד הכלכלה, ובתוך כך הטבות הניתנות לעסקים קטנים ובינוניים. נמצא כי לרוב, מדובר בהטבות המיועדות לעסקים הפועלים במסגרת של תאגידים. חלק מן ההטבות שנותן משרד הכלכלה ניתנות גם לעוסקים קטנים, שאינם מאוגדים בתאגיד.

ניסיון לשלול הטבות המיועדות לתאגידים בשל מעורבותם של משתמטים בתאגיד (בין כבעלי מניות, כמנהלים או אורגנים, או כעובדים בכל תפקיד שהוא) – מעוררות שאלות קשות במישור התאגידי, במישור דיני העבודה, במישור הגנת הפרטיות ועוד. בשל מורכבות זו, נראה כי יישום צעדים אלה מעורר שאלות של אפקטיביות כמו גם רלבנטיות לשם עידוד הגיוס והסדרת מעמד.

לעומת זאת, שלילת הטבות המיועדות לעוסקים קטנים, שאינם מאוגדים, אלא פועלים כיחידים – עשויה להיות רלבנטית יותר. ואולם, גם בהקשר זה – מתעוררים קשיים יישומיים שונים, וככלל – לא ברור האם ועד כמה נעשה שימוש נרחב בהטבות אלה בקרב בני המגזר החרדי. על כן, בשלב זה לא ראינו טעם לפרוש את מלוא התשתית שנבחנה בהקשר זה.

124. יצוין, כי לעמדת גורמי המקצוע במשרד האוצר, על פני הדברים הטבות אלה אינן עולות בקנה אחד עם התנאים לאפקטיביות הסנקציות האפשריות, שכן ככלל גברים חרדים – ודאי צעירים, אינם מתאפיינים בבעלות על עסקים מסוג זה.

תכניות למניעת נשירה (משרד החינוך)

125. משרד החינוך מפעיל מספר תכניות שנועדו למנוע נשירה ממסגרות חינוך חרדיות.

- תכנית "חונכות לנוער" – מתבצעת על ידי החברה למתנ"סים, המשמשת כזרוע ביצוע של משרד החינוך לעניין זה. נותנת מענה לכ-8,500 חניכים חרדים ב-526 מסגרות חינוך בכ-70 רשויות מקומיות, הנמצאים בסכנת נשירה סמויה או גלויה, בדגש על תלמידי כיתות ח'–ט'. החונכות מתבצעת על ידי כ-1000 חונכות וחונכים, מתוכם 179 חונכים עד גיל 29, אשר לא נדרשים להסדרת מעמד. על פי נתוני החברה למתנ"סים, מנתוני מדידה והערכה עולה כי חל שיפור בכלל המדדים שנבחנו.
- תכנית "חנוך לנער" – פועלת בישיבות הקטנות (כיתות ט'–י"א, קרי לפני גיל גיוס), בתכנית משתתפים כ-1,300 חניכים, 271 חונכים מעל גיל 29 ו-72 חונכים מתחת לגיל 29 (קרי בגיל גיוס), אשר לא נדרשים להסדרת מעמד;

- תכנית "משיבים" – התכנית פועלת מאז שנת תשפ"ד, כיום פועלת בכ-93 ישיבות גבוהות לחניכים בכיתה י"ב וכוללת 576 חניכים בחונכות פרטית, ו-4800 תלמידים בחונכות קבוצתית, 96 חונכים ו-3 רכזים. המשתתפים והצוות לא נדרשים להסדרת מעמד.

126. לעמדת גורמי המקצוע במשרד החינוך, תכניות אלה פועלות בהתאם למרכיבים התרבותיים הייחודיים של החברה החרדית, דבר שאיפשר הרחבה של המענה התרבותי לבני הציבור החרדי. התאמה זו יצרה איפשרה שילוב של כלים חינוכיים אפקטיביים ומשמעותיים, התואמים את צורכי האוכלוסייה ומגבירים את השפעת ההתערבות. מעבר לכך, קיים אינטרס ציבורי מובהק בשימור התכניות גם מנקודת מבט של החברה הכללית, נוכח תרומתן לצמצום נשירה, מניעת סיכונים חברתיים וחיזוק השתלבות עתידית. השקעה מוקדמת זו תורמת ליציבות חברתית רחבה, להפחתת פערים ולחיזוק האחריות האזרחית בקרב דור העתיד.

127. בשים לב למאפייני התכניות ומטרותיהן, ובפרט נוכח ההשפעה החינוכית על החניכים (נוער בסיכון), ניתן להוסיף תנאי בהתקשרות עם המפעילים שלפיו ניתן יהיה להעסיק חונכים עד גיל 29 בכפוף להסדרת מעמדם מול צה"ל. מדובר בצעד אפקטיבי מכיוון שלחונך יש השפעה חינוכית על החניכים ובהתווית מסלול חייהם בהמשך הדרך, ויש להבטיח שאותה דמות חינוכית שפועלת במסגרת שמתקצבת על ידי המדינה, תשמש מודל של אחריות אישית.

אולם, בשלב זה, נדרש המשך ליבון וניתוח הנתונים בנוגע לתכניות אלה, ובתוך כך הבנה של מספר המשתתפים בהם, הן כחונכים והן כחניכים, שהם חייבי גיוס שלא הסדירו את מעמדם. כן נדרש להשלים את ליבון השלכותיו השונות של המהלך ביחס לדרישת הסדרת מעמד ביחס להעסקת עובדים בפעילות דומה, כמו גם ישימותו של המהלך.

שיעורי תורה ותרבות יהודית (משרד החינוך)

128. משרד החינוך מעניק תמיכה לכ-25 עמותות המקיימות פעילויות של שיעורי תורה והרצאות בנושא תרבות יהודית עבור הציבור הרחב במגוון רחב של גילאים. על פי הנמסר, מתוך כ-4,400 מעבירי פעילויות המועסקים על-ידי העמותות הנתמכות, כ-350 חייבי גיוס אשר לא הסדירו מעמדם. יודגש, כי הפעילות הנתמכת מיועדת לציבור הרחב וגם מוסרי השיעורים נמנים על אוכלוסיות דתיות מגוונות.

מרכיב מעטפת תמיכה (המועצה להשכלה גבוהה)

129. מרכיב תקציבי המועבר למוסדות להשכלה גבוהה לשם מניעת נשירה עבור סטודנטים מאוכלוסיות יעד רלוונטיות (חברה ערבית, יוצאי אתיופיה, בוגרי חינוך חרדי) המאפשר למוסדות להעניק לסטודנטים אלה שיעורי תגבור, תמיכה אישית, פעילות חברתית ועוד. התקציב מוענק לפי מספר הסטודנטים מכל קבוצת אוכלוסית יעד (לענייננו, מספר הסטודנטים בוגרי החינוך החרדי הלומדים במוסד) המדווח מהמוסד האקדמי ללמ"ס, מבלי שנמסרים פרטים מזהים לגבי הסטודנטים, כך שאין ללמ"ג נתונים בדבר הסטודנטים עצמם וכנגזרת מכך אין יכולת מעשית לבדוק האם הסדירו מעמדם מול רשויות הגיוס.

שיפוי למוסד בגין תשתית למסגרת נפרדת (המועצה להשכלה גבוהה)

130. רכיב תקציבי הניתן למוסדות אקדמיים בהם יש קמפוס נפרד ייעודי לחרדים. המרכיב כולל הקמת מסגרות ייעודיות (לרוב מחוץ לקמפוס הכללי) ותפעולן השוטף (שכירות, אחזקה, שמירה, צוות מנהלי וכדו'). גם רכיב זה מחושב על פי מספר הסטודנטים בוגרי החינוך החרדי המדווח על ידי המוסד ללמ"ס, מבלי שנמסרים פרטים מזהים לגבי הסטודנטים, כך שאין למל"ג נתונים בדבר הסטודנטים עצמם וכנגזרת מכך אין יכולת מעשית לבדוק האם הסדירו מעמדם מול רשויות הגיוס.

הטבות שנבחנו אך מוצע שלא לקדמן, למצער בעת הזו

זכאות לשכירות ארוכת טווח (משרד הבינוי והשיכון)

משרד הבינוי והשיכון מאפשר לזכאים להתקשר בשכירות ארוכת טווח, במחיר מופחת ממחיר השוק (ככלל – 80% ממחיר השוק). הטבה זו מעוגנת במספר הסדרים משפטיים שונים (התוספת השישית לחוק התכנון והבנייה; סעיף 4.8 לקובץ החלטות מועצת מקרקעי ישראל; חוק הליכי תכנון ובנייה להאצת הבנייה למגורים (הוראת שעה), התשע"א-2011 והתקנות מכוחו). בין ההסדרים השונים קיימים הבדלים מסויימים בעניין תנאי הזכאות.

131. ניתן לתקן את תנאי הזכאות מכוח התוספת השישית באמצעות תיקון החלטת ממשלה או באמצעות תיקון החלטה 4.7 לקובץ החלטות מועצת מקרקעי ישראל בכל הנוגע לזכאויות מכוח קובץ ההחלטות האמור.

132. יחד עם זאת, בהתאם לנתונים המצויים בידי משרד הבינוי והשיכון היקף הנהנים משכירות ארוכת טווח על פי מסלולים שונים אלה הוא מצומצם למדי, ועד כמה שידוע – היקף השימוש באפיקים אלה על ידי בני הציבור החרדי הוא מזערי, אם בכלל קיים. משכך, **המשיבים סבורים כי לפחות נכון לעת הזו ומטעם זה לא תהיה אפקטיביות מספקת להגבלה או התניה של אפשרויות שכירות ארוכת טווח אלו בשאלת הסדרת המעמד.**

תמריצים נוספים שמפעיל משרד הכלכלה עבור המגזר העסקי: הכשרות מקצועיות, העסקת עובדים זרים, סיוע בסחר חוץ, עידוד השקעות הון, החזר הוצאות פיתוח עבור הקמת מפעל תעשייתי, סיוע לתאגידיים לשיפור פריון והטמעת טכנולוגיה, מכרז מעוף לייעוץ והדרכות לעסקים

133. מדובר במכלול רחב של כלי סיוע כלכליים שמפעיל משרד הכלכלה והתעשייה, אשר נועדו לקדם צמיחה במשק, להגדיל פריון, לעודד השקעות, לחזק את התעשייה המקומית ולהרחיב תעסוקה. כלים אלה מופנים ברובם למגזר העסקי - עסקים קטנים ובינוניים, חברות ותאגידיים, ומשמשים מנוע מרכזי לפיתוח פעילות כלכלית, הקמת מפעלים, הגדלת יצוא ויצירת מקומות עבודה. חלק מהכלים חלים גם על יחידים.

134. כלי הסיוע כוללים מענקים ותכניות סיוע לעסקים קטנים ובינוניים (לרבות מענקים תחרותיים, סבסוד ייעוץ והטמעת מערכות), תכניות לעידוד יזמות, סיוע בסחר חוץ (כגון חדירה לשווקים בינלאומיים והתאמת מוצרים), מענקים מכוח חוק לעידוד השקעות הון, וכן כלים לפיתוח אזורי תעשייה, הקצאת קרקעות והשתתפות בהוצאות פיתוח. בנוסף, קיימים כלים לעידוד הכשרות מקצועיות וקליטת עובדים, וכן מנגנונים לחלוקת מכסות יבוא והמלצות להעסקת עובדים זרים.

135. מאפיין מרכזי של הכלים הוא כי הם מבוססים על קריטריונים מקצועיים-כלכליים מוגדרים, כגון היקף פעילות, חדשנות, פוטנציאל עסקי, פרויקט ותרומה למשק. הכלים מעוגנים בהחלטות ממשלה, הוראות מנכ"ל או בחקיקה (למשל חוק עידוד השקעות הון או תקנות חובת המכרזים). לפיכך, הוספת תנאים שאינם כלכליים, כגון התניה בהסדרת מעמד שירות צבאי, אינה משתלבת במבנה הנורמטיבי הקיים, ובחלק מן המקרים תחייב תיקון חקיקה, תיקון תקנות או שינוי החלטות ממשלה והוראות מנכ"ל.

בנוסף, מרבית כלי הסיוע ניתנים לתאגידיים שהם אישיות משפטית נפרדת מבעליהם. לפיכך, שלילת סיוע בשל מעמדו האישי של בעל מניות או יזם מעוררת קושי של "הרמת מסך", ועלולה להביא לפגיעה בפעילות העסקית עצמה. מעבר לכך, הסיוע לעסקים משליך על מעגל רחב של גורמים – עובדים, ספקים, לקוחות ורשויות, אשר אינם קשורים לשאלת השירות הצבאי, כך שסנקציה כלכלית על העסק עלולה לפגוע בצדדים שלישיים.

136. קושי נוסף עולה מן האופן שבו ניתנים חלק מן הכלים בפועל. כך, בכלים של הכשרות מקצועיות והעסקת עובדים, הסיוע ניתן למעסיקים ולא לעובדים עצמם, והתנייתו בהסדרת מעמד השירות של עובדים תחייב הטלת חובת בדיקה ובקרה על המעסיקים ותכביד על שוק העבודה. גם בכלים שבהם המשרד הוא גורם ממליץ בלבד (כגון העסקת עובדים זרים או הקצאת קרקע באמצעות רמ"י), יכולת ההתניה מוגבלת ותלויה בגורמים נוספים.

הקצאת מקרקעין על-ידי רשויות מקומיות (משרד הפנים)

137. בהתאם לסעיף 188 לפקודת העיריות אשר חל גם על המועצות המקומיות והמועצות האזוריות נקבע כי: "188 (א) עיריה לא תהיה רשאית למכור מקרקעין, להחליפם או למשכנם אלא על פי החלטת המועצה ברוב חבריה ובאישור השר או מי שהוא הסמיך לכך." מכוח הסעיף, רשות מקומית נדרשת, טרם ביצוע עשייה במקרקעין, למעט עסקאות לשכירות עד חמש שנים – לקבל את אישור משרד הפנים (כאשר סמכות שר הפנים הואצלה למנכ"ל משרדו). יצוין כי הוראה זו אינה חלה לגבי רשויות איתנות. התכליות העומדות ביסוד הסדר זה, המצריך אישור שר הפנים, הוסברו בפסיקתו של בית המשפט הנכבד בע"א 65/85 עיריית נתניה נ' נצ"ב נתניה בע"מ (15.6.85), כדלקמן: "הדרישות הפורמאליות שבחוק אינן חסרות משמעות, שהרי מטרתן ליצור מערכת בקרה, אשר תוודא, כי הגוף הציבורי המתקשר בעיסקה נהג בזהירות הראויה, בחן את העיסקה כראוי, אינו "מהמר" בכספי הציבור ואינו עלול להסתבך ולהיכשל. הביקורת חשובה היא להגנת האינטרס של הציבור, לבל יפגע ולמען ייעשה כל דבר בדרך הנאותה, בהגינות וביושר ציבורי".

138. כן קובע חוזר מנכ"ל משרד הפנים מס' 5/2001 'נוהל הקצאת קרקעות ומבנים ללא תמורה או בתמורה סמלית' כללים בהמשך לאמור בסעיף 188 לפקודת העיריות. בהתאם לפקודה, לפסיקה ולנהלים, אם כן, ניתן על פניו להשתמש בסמכות שר הפנים (אשר הואצלה למנכ"ל משרדו) על מנת לקבוע שרשות מקומית לא תוכל להקצות מקרקעין למוסדות תורניים בהם לומדים משתמטים (ככלל או מעל אחוז מסוים).

עם זאת, צעד זה כרוך במספר קשיים, ומידת האפקטיביות שלו טרם התבררה באופן מספק. ראשית, ההקצאה נעשית במועד ספציפי ולמשך זמן ארוך, בנקודת הזמן שבה המוסד פונה ומבקש זאת, ולרוב אף בטרם פתח המוסד את שעריו להרשמה – כך שבחינת המוסד וסטטוס ההסדרה של הלומדים בו תיעשה באותה נקודה. שנית, מרבית המוסדות התורניים הרלוונטיים לעניין זה הן ישיבות גבוהות מגיל 17 עד גיל 23, קרי, משלבות תלמידים לפני גיל גיוס יחד עם אחרי גיל גיוס. שלישית, מדובר בהטבה למוסד עצמו, בשונה מהטבות פרטניות לחיבי הגיוס, ששקילתה תחייב מעקב ובקרה שוטפים על השימוש בנכס לאורך שנים.

מלגות הצטיינות לסטודנטים בוגרי חינוך חרדי (המועצה להשכלה גבוהה)

139. מלגות עבור סטודנטים הלומדים לתואר שני מחקרי, דוקטורט ופוסט-דוקטורט, עד השנה לא נדרשה הסדר מול הצבא כתנאי לקבלת המלגה. מן הנתונים שנמסרו עולה כי מספרי מקבלי המלגות הללו מבני הציבור החרדי נמוך ביותר ולכן לא מדובר בצעד אפקטיבי.

תוכניות נוספות של מה"ט (משרד העבודה)

140. על פי החלטת הממשלה מס' 171 מיום 24.2.2023, קיימות הקלות רגולטוריות מסוימות למוסדות שבהם לומדים גברים חרדים, שעשויות להשליך על התקצוב של אותן המכללות. ההקלות ניתנות באפשרות פתיחת לימודים מחוץ לקמפוס ("שלוחות"), וכן בחישוב המקל על שיעור הדיפלום של המוסדות. לפיכך, אין מדובר בהקלה הניתנת לחיבי הגיוס אלא למוסדות הלימוד.

הטבות מתחום דיני המס

141. להלן יפורטו מספר הטבות מתחום דיני המס, אשר בעניינן עתיד להימשך ליבון, ובחינת המשמעותיות הנגזרות מהתניית קבלת הטבות מכוח דיני המס, בהסדרת מעמד מול רשויות צה"ל. בהקשר זה למותר לציין, כי מתן הטבת מס או עידוד באמצעות מערכת המס, למוסדות המעודדים השתמטות או מהווים מסגרת להשתמטות, סותרת במידה משמעותית את העקרונות שנקבעו על ידי בית המשפט הנכבד. תהליך בחינת נושא זה מצוי איפוא בעיצומו.

הטבות לפי דיני המס ל"מוסד ציבורי"

142. סעיף 9(2) לפקודת מס הכנסה, קובע פטור ממס הכנסה על הכנסתו של "מוסד ציבורי" מפעילות שאינה מעסק שהוא עוסק בו. תכלית הסעיף היא לעודד פעילות בעלת ערך ציבורי כגון חינוך, מדע, דת, תרבות, בריאות וכיו"ב, על ידי הקלת נטל המס על גופים הפועלים למטרות אלו ללא מטרת רווח. המחוקק ביקש להבחין בין פעילות עסקית חייבת במס לבין פעילות ציבורית שהכנסותיה

משמשות את מטרות המוסד הציבוריות בלבד. לפיכך, "מוסד ציבורי" לצורך הסעיף הוא גוף הפועל למטרה ציבורית, שאינו מחלק את הכנסותיו לבעלים או לחברים, ומנוהל באופן תקין – תנאים שהפסיקה ורשות המיסים פירשו ויישמו לאורך השנים.

143. התפיסה העומדת בבסיס מתן ההטבות יוצאת מנקודת הנחה כי מוסד ציבורי הפועל למטרות הקבועות בפקודת מס הכנסה מקדם את רווחת הציבור בישראל, על גווניו וזרמיו השונים, ובאופן זה מועיל לכלל החברה, ולא רק לציבור המוטבים הייחודי שלו. הגדרה זו של "מוסד ציבורי" אשר נבחנת בין היתר בהתאם לתבחינים שנקבעו בחוזר מס הכנסה 9/2015 שכותרתו "קווים מנחים להחלת סעיף 46 לפקודת מס הכנסה" מיום 10.9.2025 (להלן: **חוזר 9/2015**), משמשת אבן יסוד לאפיונם של מוסדות ציבור, אשר פעילותם הציבורית מזכה אותם במעמד מוטב לצרכי מס.

144. בין ההטבות שמקנה סיווג כ"מוסד ציבורי", נמנות, בין היתר: הפטור ממס הקבוע בסעיף 9(2) לפקודה, זיכוי ממס בגין תרומות למוסד הציבורי מכוח סעיף 46 לפקודה, הקלה או פטור מלא ממס שבח וממס רכישה בהעברת מקרקעין ממוסד ציבורי ואליו לפי סעיף 61 לחוק מיסוי מקרקעין ולפי תקנה 9 לתקנות מיסוי מקרקעין ופטור ממס על מתנת נכס הון למוסד ציבורי לפי סעיף 97(א)(4) לפקודת מס הכנסה.

ביחס להטבות הנוספות התעוררו שאלות, הן לגבי מידת הישימות והאפקטיביות של התניית קבלתן בדרישה להסדרת מעמד, הן בהיבטים נוספים. בהקשר זה נדרש המשך ליבון עתידי. (בעניין סעיף 46 לפקודת מס הכנסה תלויה ועומדת עתירה בבג"ץ 27430-07-25 **ישראל חופשית נ' שר האוצר** אשר בעת הזו טרם הוגשה עמדת המדינה בעניינה, וזו תוגש במסגרת הליך זה).

פטור ממס שבח במכירת 'דירה מזכה' (רשות המיסים)

145. סעיף 49 לחוק מיסוי מקרקעין (שבח ורכישה) קובע כי בעלי דירת מגורים מזכה שהיא דירתם היחידה זכאים למכור אותה בפטור **מלא** ממס שבח, בהתאם לתנאים שיפורטו. ברי כי מדובר בהטבה משמעותית בשווי מאות אלפי שקלים שהמדינה מעניקה לזכאים באופן שרלוונטי לכלל בני האוכלוסייה החרדית, המתאפיינת בשיעור בעלות על דירה גבוה משל האוכלוסייה הכללית, ומשכך מדובר בצעד בעל אפקטיביות גבוהה ביותר, ואולם על פניו נדרש תיקון חקיקה על מנת להתנותה בהסדרת מעמד מול רשויות הגיוס.

פטור ממס רכישה בקניית 'דירה יחידה' (רשות המיסים)

146. סעיף 9 לחוק מיסוי מקרקעין (שבח ורכישה) קובע כי על רכישת זכות במקרקעין יחול מס רכישה, אולם הוא מעניק הקלה משמעותית לרוכשי "דירה יחידה" באמצעות מדרגות מס מדורגות. בעוד שברכישת דירה נוספת המס מתחיל בשיעור של 8% כבר מהשקל הראשון, הרי שרוכשי דירה יחידה נהנים מפטור מלא על חלק השווי שעד לתקרה של 1,978,745 ש"ח. מעבר לתקרה זו, שיעורי המס עולים בהדרגה. מדובר בהטבה משמעותית ששוויה מאות אלפי שקלים, שכאמור רלוונטית ביתר שאת עבור כלל האוכלוסייה החרדית, המתאפיינת בשיעור בעלות על דירה אשר גבוה מהאוכלוסייה הכללית, כך שמדובר על צעד בעל אפקטיביות גבוהה גם כן. גם במקרה זה נדרש תיקון חקיקה על מנת להתנותה בהסדרת מעמד מול רשויות הגיוס.

פטור ממס על מלגה לסטודנט או חוקר (רשות המיסים)

147. סעיף 29(9) לפקודה קובע פטור ממס הכנסה על מלגות הניתנות לסטודנטים וחוקרים בתקופת לימודיהם. הפטור חל בשני מסלולים: לסטודנט הלומד במוסד להשכלה גבוהה - ללא הגבלת סכום; ולחוקר הלומד במוסד מחקרי או במכון מחקר תורני - עד לתקרה שנתית צמודת מדד.

148. במסגרת עבודת המטה שנערכה עלה כי סעיף 29(9) לפקודה אינו רלוונטי במסגרת בחינת שלילת הטבות למשתמטי גיוס שכן סעיף זה לא נועד לטפל במלגות הניתנות לאברכים בישיבות. כמו כן, על פי הנתונים שיש בידנו הישיבות אינן פונות לפקיד השומה בבקשה להכרה כמוסד מחקר תורני. מעבר לכל האמור נראה כי מבחינה מעשית מרבית מקבלי המלגות ממילא אינם מגיעים לסף המס ולכן שאלת הפטור כלל אינה רלוונטית.

הטבות אשר כבר בעת הזו ניתנות רק בכפוף להסדרת מעמד מול הצבא

תמיכות במוסדות תורניים (משרד החינוך)

149. כזכור, בבג"ץ 6198/23 נקבע שהמדינה אינה מוסמכת להעביר כספי תמיכות למוסדות תורניים בגין תלמידי ישיבה שלא קיבלו פטור או ששירותם הצבאי לא נדחה כדין, וכך אכן נעשה מאז יום 1.4.24. בהתאם לכך, תמיכת המדינה מכוח מבחני תמיכה במוסדות תורניים, ניתנת רק בגין לומדים שהסדירו מעמדם מול רשויות הגיוס. לפי הנמסר ממשרד החינוך, מוסד תורני שאינו ישיבת הסדר, המבקש לקבל תמיכה מכוח מבחנים אלו, נדרש להעביר את רשימת התלמידים הלומדים בו שאינם חייבי גיוס, מאחר שהסדירו את מעמדם בצה"ל, ומשרד החינוך מאמת את הרשימה מול גורמי הצבא.

בהקשר זה עלה בחודשים האחרונים הצורך ליתן מענה הולם לחשש מ"זליגה" של כספי תמיכה שמשולמים בגין תלמידים זכאים, אולם מועברים ללומדים שלא הסדירו את מעמדם. סוגייה זו מצויה בבחינה של הגורמים הרלוונטיים, על מנת למצוא פתרון מקצועי שיוכל להבטיח זאת. בהתאם להחלטת הממשלה מספר 3971 מיום 10.03.2026 בעניין "יישום הסכמים קואליציוניים בשנת הכספים 2026" נקבע כי סכום של 200 מיליון ₪ מהכספים הקואליציוניים "יוקצה בכפוף לגיבוש מנגנוני בקרה ופיקוח אפקטיביים, אשר יאושרו על ידי משרד האוצר והייעוץ המשפטי לממשלה, על מנת להבטיח כי כספי התמיכה למוסדות שבהם לומדים גם תלמידים חייבי גיוס שלא הסדירו את מעמדם מול רשויות הצבא תעשה בהתאם לדין ולפסיקת בית המשפט העליון (בג"ץ 6198/23 ובג"ץ 5819/24), ובכלל זה מניעת מימון עקיף של תלמידים חייבי גיוס שלא הסדירו את מעמדם מול רשויות הצבא".

התקשרות עם גופים פרטיים המפעילים בישיבות בהן לומדים תלמידי נוח"ם (משרד הרווחה)

150. כפי שהוצג במסגרת עמדת המדינה שהוגשה בבג"ץ 27272-01-25, וכפי שגם צוין בפסק הדין שניתן בעתירה זו, נקבע כי בהמשך לפסיקתו של בית המשפט הנכבד בבג"ץ 6198/23 בדבר תמיכות במוסדות תורניים, החל משנת תשפ"ו מימון מטעם משרד הרווחה עבור שהייתם של תלמידים במוסדות נוח"ם (נוער חרדי מנותק) תותנה בהסדרת מעמד מול רשויות הצבא.

שלילת הסבסוד המועבר להורים, שהם חייבי גיוס שלא הסדירו את מעמדם מול הצבא במסגרת מבחן התמיכה לעידוד תעסוקת הורים של משרד העבודה לפי תבחין לימודים תורניים (משרד העבודה)

151. כאמור לעיל, במסגרת בג"ץ 58820-08-24 תוקן מבחן התמיכה של משרד העבודה לעידוד תעסוקת הורים באמצעות סבסוד שכר הלימוד במעונות היום ובמשפחתונים, ובהתאם לכך החל מיום 1.3.25, יחול על הורה שלומד לימודים תורניים רק אם הסדיר מעמדו מול רשויות הצבא.

יצוין, כי קביעותיו של פסק הדין שלעיל השפיע גם על נוהל סדר קבלת ילדים למעון יום או למשפחתון, וגם על העמידה במבחני התמיכה להשתתפות המדינה בעלות שכר לימוד בצהרונים. מדובר בנוהל שמטרתו לקבוע סדרי קדימויות לקבלת פעוטות למעונות יום ו/או משפחתונים בהם מספר הנרשמים גבוה מהתפוסה שאושרה בכל אחת מכיתות המעון או המשפחתון, וכן לקבוע נהלי עבודה לסדרי קבלת הפעוטות, בקרה על שלב הדירוג וטיפול בהשגות בנושא. הנוהל מפנה למבחני התמיכה להשתתפות המדינה בעלות שכר לימוד במעון יום או במשפחתון בכל הנוגע להגדרות השונות לרבות ההגדרה של אוכלוסיית היעד, של הורה עובד והורה לומד. על כן, השינוי שחל בהגדרות אלו במבחני התמיכה משפיע בהקשר הזה גם על נוהל סדר קבלת ילדים. כלומר מאז פסק הדין בבג"ץ 58820-08-24, הורה שהוא לומד במוסד תורני נדרש להסדיר את מעמדו לצורך עמידה בתבחין הנדרש לפי נוהל זה.

שלילת ההנחה בביטוח לאומי המיועדת לתלמידי ישיבה (ביטוח לאומי)

152. בהמשך לעתירה שהוגשה בבג"ץ 23375-01-25, נקבע כי נדרש לפרש את סעיף 348(ה) לחוק הביטוח הלאומי כך שההנחה בדמי הביטוח הלאומי הניתנת לתלמידי מוסדות תורניים וישיבות תחול רק על מי שהסדירו את מעמדם באופן פרטני מול רשויות הצבא. המוסד לביטוח לאומי צפוי ליישם פרשנות זו של התניית המשך קבלת ההנחה בהסדרת מעמד כאמור ביום 15.4.26 ביחס לשלושת החודשים שקדמו לו (החל מה-1.1.26).

תמיכה בגופי תיאום וקישור (משרד החינוך)

153. נקבע כי הגופים שסייעו לבני הישיבות החרדיות לטפל בהליכי דחיית השירות מכוח פרק ג' לא יוכלו לקבל עוד תמיכה ממשרד החינוך לצורך סיוע ללומדי מוסדות תורניים עליהם חל פרק ג' לחוק שירות ביטחון טרם פקיעתו, שכן הניקוד הניתן במבחנים חושב על פי כמות דחיות השירות

שטופלו על-ידי הארגונים. משכך, עם פקיעתו של פרק ג'1, לא ניתן עוד לקבל תמיכה בגין כך. עמדה זו פורטה בתגובת המדינה לבג"ץ 39181-08-25 ועד הישיבות נ' שר החינוך והעתירה נדחתה ביום 4.1.26, לאחר שהעותרת חזרה בה מהעתירה בהמלצת בית המשפט הנכבד.

סיוע ללומדי תורה לפי חוק סיוע כלכלי לעידוד לומדי תורה וסטודנטים נזקקים, תשע"ז-2017

154. חוק סיוע כלכלי ללומדי תורה וסטודנטים נזקקים, קובע זכאות למתן סיוע כלכלי ממשרד החינוך וקרן הסיוע לסטודנטים של המל"ג, ללומדי תורה ולסטודנטים נזקקים. החוק קובע תנאים לקבלת סיוע ללומדי תורה נזקקים לפי כללי זכאות כלכלית. הגדרת לומדי תורה מפנה להגדרות שהיו קיימות בפרק ג'1 (בנוסחו לפני שפקע). לאחר שניתן צו הביניים בבג"ץ 6198/23, מאז 1.4.24 לא אושר תשלום סיוע מכוח החוק לחיבי גיוס שלא הסדירו את מעמדם מול רשויות צה"ל. כך למשל, 70 בקשות לסיוע שהוגשו על-ידי לומדי מוסדות תורניים בשנת 2024 נדחו כיוון שהוגשו על-ידי חיבי גיוס שלא הסדירו את מעמדם, ו-53 נוספות נדחו על רקע זה בשנת 2025.

תכנית "קודקוד"

155. תכנית לשילוב חרדים ביחידות טכנולוגיות בצה"ל. התוכנית כוללת איתור ומיון משתתפים פוטנציאליים, ולאחר מכן מכינה של כחצי שנה של השלמת השכלה והכנה למבחני המיון של צה"ל ובסופה גיוס ליחידות טכנולוגיות שונות בצה"ל. השתתפות בתכנית מותנית בהסדרת מעמד מול רשויות הצבא במהלך התכנית, כאשר מטרת ההגעה לתכנית היא גיוס לצה"ל. עוד יודגש, כי הדרישה להסדרת מעמד מול רשויות הצבא, כתנאי להשתתפות בתכנית מוצבת כדרישת סף כבר משלב הקבלה למכינה הכלולה במסגרתה, ועוד בטרם הגיוס לשירות צבאי.

מבחני תמיכה לגברים חרדים הלומדים במכללות מה"ט

156. מדובר במבחני תמיכה שמפעיל משרד העבודה, המיועדים לגברים חרדים במטרה לעודד את לימודיהם במגוון מגמות ומסלולים, לרבות חשמל, תכנה, הנדסה אזרחית, אלקטרוניקה תעשייה וניהול ועוד. הלימודים אורכים כ-2,000 שעות לימוד (לתואר הנדסאי) או 1,000 (לטכנאי). את הלימודים ניתן לקיים במסלול יום שאורך כשנתיים או במסלול ערב שאורך כשלוש שנים. רובם המוחלט של הגברים החרדים נזקקים גם למכינה לשם קבלה ללימודים (משום שאין להם את מספר יחידות הברגרות הנדרשות) שמאריכה עוד את הלימודים. כפי שכבר הוזכר בעבר, במסגרת הישיבה שהתקיימה ביום 9.09.2025, רוב מוחלט של בוגרי מכללות מה"ט החרדים עובדים, ובשכר גבוה ויש המלצות של מגוון גופים (מכון אהרון, המכון הישראלי לדמוקרטיה וכו') על מסלולי מה"ט כדרך לעודד תעסוקה בקרב חרדים.

157. רכיבי התמיכה מכוח מבחני תמיכה אלה כוללים את תשלום 90% משכר הלימוד, תשלום בגין אגרות רישום לבחינות במכינה הטכנולוגית וכן תשלום נוסף למוסד האקדמי, בגין לימודיו של כל סטודנט הזכאי לתמיכה. מבחני תמיכה אלה מהווים סבסוד נוסף לגברים חרדים, המוענק מעל לסבסוד הכללי שניתן בגין כל סטודנט במוסד לימודי. סטודנטים אשר הינם חיילים בשירות סדיר או משרתים בשירות אזרחי זכאים מקבלים תמיכה בגובה של 100% גם בגין שכר הלימוד ו-100%

בגין תשלומים אחרים (אגרת רישום לבחינות גמר ממלכתיות, תשלום עבור הנחיית פרויקט, אגרה עבור בחינת הגנה על פרויקט).

מבחינת תמיכה אלה מיועדים לגברים חרדים הלומדים במכללות מה"ט היא לעודד לימודי אוכלוסייה זו, באמצעות לימודי הנדסאות במכללות המוכרות על ידי מה"ט, על ידי מתן תמיכה מהמדינה, על מנת להגדיל את סיכוייהם להשלים את הלימודים בהצלחה ולהשתלב בשוק העבודה במקצועות ההנדסאות ולהעלות את שיעור התעסוקה שלהם.

158. בעקבות פסק הדין בבג"ץ 6198/23 שדן כאמור לעיל גם בתמיכות עבור תלמידי ישיבות חבי גיוס, נקבע כי בהיעדר חוק המאפשר את דחיית שירותם של תלמידי המוסדות התורניים באופן גורף, נשמט הבסיס החוקי לעידוד ולתמיכת המדינה בפעילותם של אלה הנמנעים מגיוס. בהתאם נקבע כי המשך מתן תמיכה מכוח מבחני המה"ט ביחס למי שנקראו לשירות, יותנה בהסדרת מעמד פרטני מול רשויות הצבא. תנאי זה עתיד להיכלל במבחני התמיכה לשנת תשפ"ו, אשר טרם פורסמו, הגם ששנת הלימודים החלה לפני כמחצית השנה.

תכנית "מיגו" (משרד העבודה)

159. תכנית זו הינה תכנית מעטפת, המיועדת לגברים חרדים בעיקר בהכשרת הנדסאים במכללות המוכרות על ידי מה"ט – מכונים להכשרה טכנולוגית, הנתמכים במסגרת מבחני תמיכה של משרד העבודה, המיועדים לגברים חרדים במטרה לעודד את לימודיהם במגוון מגמות ומסלולים, לרבות חשמל, תכנה, הנדסה אזרחית, אלקטרוניקה תעשייה וניהול ועוד. הלימודים בתכנית נערכים בכיתות ייעודיות לגברים חרדיים, שהינן בעלות סיכוי פחות להיפתח אלמלא התוכנית (כגון מקצועות שבהם חרדים אינם לומדים בדרך כלל)⁴. תכנית זו מהווה מימוש של סעיף 6.6 להחלטת ממשלה 171 שהוזכרה לעיל, ומהווה מיזם משותף בין משרד העבודה לבין קרן קמ"ח. התכנית בנויה כ"קומה נוספת" על התמיכות הניתנות מכוח מבחני התמיכה הרלוונטיים של משרד העבודה. כלומר השתייכות לתכנית מותנית בשער כניסה שהוא מבחן התמיכה, ולמעשה אוכלוסיית היעד בהסכם מוגדרת כ"מי שזכאי לתמיכה". התוכנית כוללת תשלום שכר לימוד במסגרת מבחני התמיכה שמפרסם משרד העבודה. בנוסף, משולמת לסטודנט המשתתף בתכנית מלגת קיום, אשר אינה מותנית בעמידה בתנאים סוציו-אקונומיים פרטניים. זאת, ראשית משום שמרבית האוכלוסייה החרדית משתייכת לעשירונים 1-3 ועל כן רוב מוחלט של האוכלוסייה עונה על התנאים הסוציו אקונומיים המוכרים, ובעיקר, משום שמלגת הקיום נועדה להוות "חלופה" לתקציבים אחרים הניתנים לגברים חרדים, כגון מלגות הניתנות בכוללים, ולמעשה מהווה תמריץ להצטרף להשכלה חלף מסגרת אחרת וכלי למניעת נשירה מהתכנית. נציין, כי המלגה עצמה אינה מהווה תחליף לשכר, והיא עומדת על 1,500 ₪ לחודש לסטודנט נשוי, ו-800 ₪ לרווק, בלימודי יום. לימודי ערב, ככל שיהיו כאלה, יזכו אף בסכום נמוך מכך.

⁴ במחזור חורף תשפ"ו נפתחה במסגרת תוכנית מיגו ובשיתוף עם המועצה להשכלה גבוהה כיתת אקדמיה אחת ובעתיד צפויות להיפתח כיתות אקדמיה נוספות במסגרת התכנית בעתיד.

במסגרת תכנית "מיגו" נכלל כבר כיום תנאי סף של הסדרת מעמד של המועמד לתוכנית מול רשויות צה"ל, ובהתאם כל הסטודנטים המשתתפים בתכנית נדרשים להצהיר כי אינם עריקים או משתמטים משירות צבאי. כעת מוצע כי חלף התבססות על הצהרת המועמד על הסדרת מעמדו, לשם קידום המאבק בתופעת ההשתמטות, ייקבע כי הקבלה לתכנית תותנה בקבלת אישור מרשויות הגיוס כי הפרט המבקש להשתתף בתכנית הסדיר את מעמדו, באמצעות מנגנון שיוקם לשם קבלת נתונים אלה, ועוד קודם לכן – באמצעות הצגת מסמכים מתאימים מצד הפרט. זאת, על מנת להבטיח שההטבה אכן תינתן רק למי שהסדיר מעמדו ולא תתבסס על הצהרה בלבד.

סיכום

160. בהתאם למצב החוקי הקיים ובהתאם לפסק הדין, על כל גופי המדינה חלה חובה להגביר את מאמצי האכיפה במישורים השונים בטווח הזמן המיידי; הן באמצעות נקיטה בהליכי אכיפה משמעותיים ופליליים כלפי מי שנעדר משירות והוכרז משתמט, והן באמצעות גיבוש מדיניות אכיפה ממשלתית אפקטיבית, שוויונית ומידתית. מדיניות כאמור נדרשת לכלול צעדים משמעותיים במישור האזרחי והכלכלי, שיעמדו בעקרונות שנקבעו ביחס לצעדים אלה בפסק הדין.

161. לעמדת גורמי המקצוע, ובהתבסס על נתונים עדכניים שנאספו, פעילות צה"ל להרחבת שירותם של בני הציבור החרדי באמצעות מהלכי הרתימה, החשיפה וכינון מסלולי שירות ייעודיים, וכן הפעילות להגברת האכיפה הפלילית ושימוש בכלי האכיפה הנתונים בידיו נמצאו כאפקטיביים ומשמעותיים, ומובילים יחדיו לעלייה בהיקף המתגייסים בני הציבור החרדי. יחד עם זאת, מדובר בעלייה אשר עודנה רחוקה מלהלום את צרכי הצבא ואת ערך השוויון, ומכאן שנדרש, בין יתר הפעולות והמאמצים שתוארו לעיל, להגביר את מאמצי האכיפה ואת השימוש בסנקציות אישיות.

כמו כן, המשך טיוב הממשק בין גורמי הצבא לגורמי המשטרה, לצורך ביצוע מהלכי אכיפה יזומים ושוויוניים בסביבה אזרחית, צפוי להגביר את האפקטיביות של צעדי האכיפה ולמנוע אכיפה בררנית, שהיא פסולה בפני עצמה.

לצד זאת, וכפי שפורט לעיל וכן במסגרת הודעת העדכון הקודמת מיום 24.2.26, כאמור לעיל, התמונה העולה לפיה המשטרה הצבאית, ככלל, אינה מקבלת אישור לבצע בעת הזו פעילות יזומה בסביבה אזרחית כלפי משתמטים בריכוזי מגורים של בני הציבור החרדי, ואף לא באזורי "מעטפת", וכי המשטרה, ככלל, אינה מעכבת משתמטים שאותם היא פוגשת במפגשי אקראי, גם מחוץ לריכוזי מגורים, היא קשה. מציאות זו אינה מתיישבת עם חובות כלל גופי המדינה הרלוונטיים לאכוף את החוק באופן שווה, ומהווה פגיעה ממשית באכיפה האפקטיבית של חובת הגיוס, אי-מיצוי פוטנציאל הגיוס ואכיפה בלתי-שוויונית. בהתאם, קיימת חשיבות ממשית לשיתוף הפעולה מצד המשטרה בכלל פעולות האכיפה, ולטיפול בסוגיית המשאבים וכוח האדם, על רקע עמדת המשטרה בנוגע להשלכות המחסור בכוח אדם על מעורבותה, בהתחשב בהשלכות שוליות לביצוע המעצרים. למרבה הצער, עד למועד זה טרם נמצא מענה משביע רצון לקושי המתואר.

162. לצד טיוב מאמצי האכיפה המשמעותיים והפליליים והגברתם, יישום בטווח הזמן הקרוב של מדיניות האכיפה הממשלתית, במסגרתה יישללו הטבות אזרחיות-כלכליות ממשתמטים – צפוי להקנות בידי המדינה כלים משמעותיים למאבק בתופעת ההשתמטות ולהוביל להגדלת היקף המתגייסים בני הציבור החרדי לשורות צה"ל.

163. בהתאם להחלטת בית המשפט הנכבד מיום 1.3.26, וכפי שפורט לעיל, על רקע מחדלה של הממשלה מלבש מדיניות ממשלתית לגיוס משתמטים ולאכיפת חובת הגיוס על חייבי גיוס מכלל האוכלוסייה, נעשתה כמתואר לעיל בשבועות האחרונים עבודת מטה מול חלק ממשרדי הממשלה. עבודה זו נותנת מענה חלקי לחובת הממשלה לקיים עבודת מטה ממשלתית מקיפה בנושא זה. כפי שהוסבר, עבודת המטה התייחסה הן להטבות שניתן ליישם בטווח הזמן המיידי והקרוב, הן הטבות אשר נדרשת פעולה כלשהי מצד הגורמים הממשלתיים לצורך יישומן. כן נבחנו ופורטו הטבות נוספות אשר בחינתן, הן בנוגע לאפשרות יישומן, הן ביחס להשלכות הרחוב הנגזרות מהן, טרם הושלמה.

164. לסיכום האמור לעיל, אלו הצעדים שנבחנו בהתאם לקטגוריות השונות:

א. הטבות הניתנות כבר היום בכפוף להסדרת מעמד מול הצבא, אשר יש לפעול לשם הבטחת יישומה המלא של דרישת הסדרת המעמד בעניינן:

1. מלגת "מילגור" (המל"ג ומשרד העבודה)
2. מלגות "טנא" (המל"ג)
3. השתתפות במכרזים לעבודה בשירות המדינה (נציבות שירות המדינה)
- ב. הטבות ישימות אשר להערכת גורמי המקצוע צפויות להיות בעלות אפקטיביות גבוהה:**
 4. הנחה לנוסעי התחבורה הציבורית (משרד התחבורה)
 5. דירה בהנחה – "מחיר מטרה" (משרד הבינוי והשיכון ורמ"י)
 6. הרחבת ההתניה להסדרת מעמד במבחני התמיכה למעונות יום (משרד העבודה)
 7. הרחבת ההתניה להסדרת מעמד במבחני התמיכה להשתתפות המדינה בעלות הצהרונים (משרד העבודה)
 8. הנחה בארנונה (משרד הפנים)
- ג. הטבות אפשריות בעלות פוטנציאל השפעה חיובי על קידום הגיוס שזורשות העמקת בחינה:**
 9. תכניות "ניצנים", "ניצנים בחופשות" ו"בית הספר של החופש הגדול" (משרד החינוך)
 10. הלוואות בדיור (משרד הבינוי והשיכון)
 11. סיוע בשכר דירה (משרד הבינוי והשיכון)
 12. מרכזי כיוון, חנוך ונתיבים (משרד העבודה) ותכנית זרקור (המל"ג)
 13. תכנית השוברים להכשרה מקצועית (משרד העבודה)
 14. תכנית מלגות להכשרה מקצועית ותעסוקתית (משרד העבודה)
 15. סיוע לעסקים קטנים ובינוניים (משרד הכלכלה)
 16. תכנית למניעת נשירה (משרד החינוך)
 17. שיעורי תורה ותרבות יהודית (משרד החינוך)

18. מרכיב מעטפת תמיכה (המל"ג)

19. שיפוי למוסד בגין תשתית למסגרת נפרדת (המל"ג)

ד. הטבות שנבחנו ומוצע שלא לקדמן, למצער בעת הזו:

20. זכאות לשכירות ארוכת טווח (משרד הבינוי והשיכון)

21. תמריצים נוספים עבור המגזר העסקי (משרד הכלכלה)

22. הקצאת מקרקעין על-ידי רשויות מקומית (משרד הפנים)

23. מלגות הצטיינות לסטודנטים בוגרי חינוך חרדי (המועצה להשכלה גבוהה)

24. תוכניות נוספות של מה"ט (משרד העבודה)

ה. הטבות מתחום דיני המס אשר עתידות להיבחן בהמשך:

25. הטבות לפי דיני המס ל"מוסד ציבורי"

26. פטור ממס שבח במכירת 'דירה מזכה'

27. פטור ממס רכישה בקניית 'דירה יחידה'

28. פטור ממס על מלגה לסטודנט או חוקר

ו. הטבות אשר כבר בעת הזו ניתנות רק בכפוף להסדרת מעמד מול הצבא:

29. תמיכות במוסדות תורניים (משרד החינוך)

30. התקשרות עם גופים פרטיים המפעילים בישיבות בהן לומדים תלמידי נוח"ם (משרד הרווחה)

31. שלילת הסבסוד המועבר להורים, שהם חייבי גיוס שלא הסדירו את מעמדם מול הצבא במסגרת מבחן התמיכה לעידוד תעסוקת הורים של משרד העבודה לפי תבחין לימודים תורניים (משרד העבודה)

32. שלילת ההנחה בביטוח לאומי המיועדת לתלמידי ישיבה (ביטוח לאומי)

33. תמיכה בגופי תיאום וקישור (משרד החינוך)

34. סיוע ללומדי תורה לפי חוק סיוע כלכלי לעידוד לומדי תורה וסטודנטים נזקקים, תשע"ז-2017

35. תכנית קודקוד

36. מבחני תמיכה לגברים חרדים הלומדים במכללות מה"ט

37. תכנית "מיגו" (משרד העבודה)

165. כן נשוב ונדגיש פעם נוספת בטרם סיום, כי כל הצעדים שפורטו מהווים תמריצים כלכליים שנועדו לקדם את הגיוס לצבא בהתאם לפסיקתו של בית המשפט הנכבד, וכי אין מדובר בסנקציות פליליות או עונשיות.

166. כן יודגש, לגבי כלל הצעדים, כי המשיבים סבורים שככל שיוחלט ליישם, הדבר חייב להיעשות באופן שוויוני – לגבי כל חייבי הגיוס הנקראים לשירות מקרב כלל האוכלוסיה – ולא על בני הציבור החרדי בלבד. בהקשר זה, יודגש, כי בכל מקרה, ניתן להתנות הסדרת מעמד מול רשויות צה"ל, לצורך קבלת הטבה כלשהי ביחס לחייבי גיוס שנקרא להתניצבות. ממילא אין בקביעת ההתניות

האמורות כדי להשפיע על אפשרותן של קבוצות אוכלוסייה שאינן נקראות כיום לשירות צבאי, ליהנות מהטבות אלה.

167. עוד יודגש, כי הצעדים שהוצעו במסגרת הודעה זאת במישור הכלכלי-אזרחי, גובשו בשלב זה על-ידי גורמי המקצוע והמשפט במשרדי הממשלה, ועל-ידם בלבד. משכך, יישומם "בשטח" כרוך בביצוע עבודת מטה משלימה של גורמים אלה מול צה"ל ומשרד הביטחון, בין היתר, בכל הנוגע למגבלות הקיימות בחוק הגנת הפרטיות, התשמ"א-1981 ותקנותיו על העברת מידע בין גופים ציבוריים ופרטיים, ולמשאבים הקיימים והנדרשים לצורך השלמת מהלך זה.

168. על כל פנים, ברי כי התשתית שהוצגה לעיל אינה ממצה את כל היבטי הסוגייה, ואת עבודת המדיניות הממשלתית ועבודת המטה הכלל ממשלתית הנדרשות.

169. לבסוף יובהר כי במסגרת תגובות שונות שהוצגו עד כה בעתירות שבנדון על-ידי הממשלה, כמו גם במסגרת ישיבות צוות השרים שהוקם ליישום פסק הדין, נטען על-ידי הדרג המדיני כי קידום גיוסם של בני הישיבות לשירות צבאי ייעשה באמצעות השלמת הליך החקיקה שנדון בכנסת מזה כמעט שנתיים, לאחר שהממשלה החילה דין רציפות על הצעת חוק מתקופת הממשלה הקודמת. בחוות דעת מטעם היועצת המשפטית לממשלה, שהוגשה לוועדת חוץ וביטחון ביחס לנוסח האחרון שפורסם להצעת החוק, נטען כי החקיקה המוצעת לא תקדם את השוויון בנטל, אלא תנציח את אי-השוויון, ואף תגרום למוטיבציות הפוכות, שכן היא כוללת החזרה מיידית של תשלומים והטבות, שכבר נשללו, לתלמידי הישיבות. עוד יצוין כי ביום 10.3.26, הודיעו ראש הממשלה ושר האוצר כי לעת הזו, יושהו הדיונים בכנסת על קידום הצעת החוק, וכך גם נעשה בפועל.

חוות הדעת מטעם המשנים ליועצת המשפטית לממשלה בעניין הצעת חוק הגיוס מיום 10.12.25 מצורפת בזאת כנספח מש/9.

170. העובדות הנוגעות לעניינים חקירתיים במשטרת ישראל נתמכות בתצהירם של סניף רותי האוסליך, רמ"ד חקירות במשטרת ישראל (בכל הנוגע להיבטי החקירות המשטריות), והעובדות הנוגעות לעניינים אג"מיים במשטרת ישראל אושרו על ידי תניף מרב וגנר, רח"ט מבצעים במשטרת ישראל – תצהיריהם מצורפים להלן.

העובדות המפורטות בהודעת עדכון זאת, בכל הנוגע לפעולות בהן נוקט צה"ל להרחבת שירותם של בני הציבור החרדי, אושרו על-ידי תא"ל שי טייב, רח"ט תומכ"א בצה"ל. מטעמים טכניים, תצהיר חתום מטעמו יוגש בהמשך לבית המשפט הנכבד.

העובדות המפורטות בכל הנוגע לפעולות המשטרה הצבאית, אושרו על ידי תא"ל יובל יאמין, קצין משטרה צבאית ראשי. מטעמים טכניים, תצהיר חתום מטעמו יוגש בהמשך לבית המשפט הנכבד.

העובדות הנוגעות למשרד האוצר, וכן העובדות הנוגעות למס שבח ולמס רכישה, אושרו על ידי נטע בר זיו, רכזת תעסוקה באגף התקציבים במשרד האוצר. מטעמים טכניים, תצהיר חתום מטעמה יוגש בהמשך לבית המשפט הנכבד.

העובדות הנוגעות למשרד התחבורה אושרו על ידי מנהל הרשות הארצית לתחבורה ציבורית, מר עידן מועלם. מטעמים טכניים, תצהיר חתום מטעמו יוגש בהמשך לבית המשפט הנכבד.

העובדות הנוגעות לנציבות שירות המדינה אושרו על ידי מנהלת תחום הון אנושי בנציבות שירות המדינה, גב' לירון סיבוני, מנהלת תחום בכיר (הון אנושי) בנציבות שירות המדינה. מטעמים טכניים, תצהיר חתום מטעמה יוגש בהמשך לבית המשפט הנכבד.

העובדות הנוגעות למשרד העבודה (להבדיל מההיבטים היישומיים שעלו במסגרת עבודת המטה) אושרו על ידי: גב' שירה ברלינר, מנהלת מה"ט – לגבי העובדות הנוגעות למה"ט; מר אמיר מדינה, מנהל מינהל הכשרות מקצועיות ופיתוח כוח אדם ומנהל אגף בכיר לתעסוקת הורים בהטלת תפקיד – לגבי העובדות הנוגעות למעונות יום, צהרונים, ועדות קבלה, שוברים ומלגות להכשרות תעסוקתיות ומקצועיות; מר דוד שאולוב, מנהל מינהל תעסוקת אוכלוסיות – לגבי העובדות הנוגעות למרכזי ההכוון, תכנית חנוך וקודקוד. מטעמים טכניים, תצהירים חתומים מטעמם יוגשו בהמשך לבית המשפט הנכבד.

העובדות הנוגעות למניעת נשירה מטעם משרד החינוך אושרו על ידי מנהל אגף בכיר חינוך ילדים ונוער בסיכון, מר חיים מויאל. מטעמים טכניים, תצהיר חתום מטעמו יוגש בהמשך לבית המשפט הנכבד; העובדות הנוגעות לתמיכות במוסדות תורניים, לשיעורי תורה ותרבות יהודית ולחוק הסיוע הכלכלי ללומדי תורה וסטודנטים נזקקים אושרו על ידי מנהל אגף בכיר מוסדות תורניים, מר עמוס ציידאדה. מטעמים טכניים, תצהיר חתום מטעמו יוגש בהמשך לבית המשפט הנכבד; העובדות הנוגעות לתכניות ניצנים ו'בית הספר של החופש הגדול' מטעם משרד החינוך אושרו על ידי הממונה על תוכנית הצהרונים הלאומית ניצנים, גב' לילך ברקאי ועל ידי מנהל המחוז החרדי במשרד החינוך, מר שי קלדרון. מטעמים טכניים, תצהירים חתומים מטעמם יוגש בהמשך לבית המשפט הנכבד.

העובדות הנוגעות לרשות המיסים למעט העובדות הנוגעות למס שבח ולמס רכישה, אושרו על ידי מנהלת מחלקת מלכ"רים ומוסדות ציבור ברשות המיסים, גב' שרית פרסי. מטעמים טכניים, תצהיר חתום מטעמה יוגש בהמשך לבית המשפט הנכבד.

העובדות הנוגעות למועצה להשכלה גבוהה אושרו על ידי ממונה תחום חרדים במל"ג, מר רונן קוטיין. מטעמים טכניים, תצהיר חתום מטעמו יוגש בהמשך לבית המשפט הנכבד.

היום, י"ב בניסן תשפ"ו

30 במרץ 2026

יעל קולודני ערבה, עו"ד
סגנית במחלקת הבג"צים
בפרקליטות המדינה

נטע אורן, עו"ד
סגנית מנהל במחלקת הבג"צים
בפרקליטות המדינה